

Rahandusministeerium

RIIGIHANGETE JUHIS

Tallinn 2007

Juhise koostamisel osalesid:

Evelin Karindi-Kask, Aime Võsu, Veiko Vaske ja Toomas Laigna

Koostamisel on kasutatud EL üleminekutoetuse projekti EE04-IB-FI-01 „Haldussuutlikkuse tõstmine riigihangete valdkonnas” raames projekti ekspertide Tarja Aarla, Liisa Lehtomäki, Wolfgang Pointneri, Hubert Reisneri, Susanna Sarvanto ja Thomas Gruberi ette valmistatud materjale, mis käsitlevad Euroopa Liidu hankedirektiivide põhimõtteid, samuti nende poolt ette valmistatud Euroopa Kohtu kaasuste ülevaadet.

Juhise väljaandmine on rahastatud EL üleminekutoetuse **projekti 2004/006-270.02.02**

”Rakendussuutlikkuse parandamine riigihangete valdkonnas” vahenditest.

SISUKORD

1	Sissejuhatus	5
2	Riigihankeid käsitlevate õigusnormide kohaldamisala	5
2.1	RIIGIHANGETE KORRALDAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED EUROOPA LIIDU HANKEDIREKTIIVIDES	5
2.1.1	Riigihanke korraldamise eesmärk ja üldpõhimõtted riigihangete seaduse kohaselt	8
2.2	UUED MÕISTED JA RIIGIHANGETE SEADUSE ÜLESEHITUS	11
2.2.1	Seaduse ülesehitus	12
2.3	RIIGIHANGETE SEADUSE KOHALDAMISALA	12
2.3.1	Isikuline kohaldamisala	12
2.4	RIIGIHANKE OBJEKT	17
2.4.1	Asjade ja teenuste hankelepingud	17
2.4.2	Ehitustööde hankelepingud	18
2.4.3	Ehitustööde või teenuste kontsessioonid (RHS § 6)	19
2.4.4	Ideekonkurss	21
2.4.5	Erandid riigihangete seaduse kohaldamisest	22
2.4.6	Riigihanke piirmäärad	24
2.4.7	Piirmäärade rakendamine	26
3	Planeerimine	27
3.1	RIIGIHANGETE STRATEEGILINE PLANEERIMINE	27
3.2	KONKREETSE RIIGIHANKE PLANEERIMINE	30
3.2.1	Riigihanke planeerimine	30
3.2.2	Eelarve planeerimine	31
3.2.3	Ajakava koostamine ja lepinguperioodi kindlaksmääramine	31
3.2.4	Turu-uuring – olemasoleva turu analüüs	32
3.2.5	Tehniline dialoog	33
3.2.6	Riskianalüüs	34
3.3	RIIGIHANKE OBJEKTI MÄÄRATLEMINE	35
3.3.1	Üldine	35
3.3.2	Hankelepingu objekti määratlemine	36
3.3.3	Keskkonnaaspektide arvestamine	37
3.3.4	Hankelepingu eeldatava maksumuse arvutamine	38
3.3.5	Riigihanke osadeks jagamine	41
3.3.6	Väikeste osade erand	46
3.3.7	Üks või mitu hankelepingut	47
3.3.8	Tehniline kirjeldus	48
4	Hankedokumendid	57
4.1	HANKEDOKUMENTIDE SISU	57
4.1.1	Hankedokumentide ja hanketeate muutmine	63
4.2	TAOTLEJA JA PAKKUJA ISIKLIKU OLUKORDA KÄSITLEVAD NÕUDED, TAOTLEJA JA PAKKUJA HANKEMENETLUSEST KÕRVALDAMISE ALUSED	64
4.3	TAOTLEJATE JA PAKKIJATE KVALIFITSEERIMISE TINGIMUSED JA VAJALIKUD DOKUMENDID	67
4.3.1	Taotlejate ja pakkujate sobivus	67
4.3.2	Majanduslik ja finantsseisund	68
4.3.3	Tehniline ja kutsealane pädevus	69
4.3.4	Ühised pakkumused ja võimalus toetuda teiste ettevõtjate vahenditele	73
4.3.5	Taotleja või pakkuja kvalifikatsiooni kontrollimine	75
4.3.6	Tunnustatud ettevõtjate ametlike nimekirjade kasutamine	75
4.4	HANKELEPINGU SÕLMIMISE KRITEERIUMIDE MÄÄRATLEMINE	76
4.4.1	Madalaim hind või majanduslikult soodsaim pakkumus	76
4.4.2	Keskkonna- ja sotsiaalsete aspektide arvesse võtmine	79
4.5	HANKELEPINGU TINGIMUSED	81
5	Hankemenetluste liigid ja nende kohaldamine	82

5.1	HANKEMENETLUSE VALIK -----	82
5.1.1	Avatud hankemenetlus -----	83
5.1.2	Piiratud hankemenetlus-----	88
5.1.3	Võistlev dialoog-----	92
5.1.4	Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus-----	97
5.1.5	Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus -----	102
5.1.6	Raamlepingu sõlmimine -----	105
5.1.7	Kontsessioonide andmine-----	108
5.1.8	Ideekonkurss-----	109
5.2	ELEKTROONILISED VAHENDID-----	112
5.2.1	Elektroonilised sidevahendid-----	112
5.2.2	Dünaamiline hankesüsteem-----	114
5.2.3	Elektrooniline oksjon-----	115
5.3	HANKETEADETE AVALDAMINE JA MIINIMUMTÄHTAJAD -----	117
6	Tüüpvormid riigihangete registris hangete kohta informatsiooni avaldamiseks -----	119
6.1	HANKETEADETE LIIGID-----	119
6.2	HANKETEADETE ÜLDINE STRUKTUUR -----	120
6.3	AVALIK SEKTOR-----	121
6.3.1	Eelteade ja teavitamine eesisesvast riigihankest -----	121
6.3.2	Hankemenetluse alustamine (avalik sektor) -----	122
6.3.3	Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud teade-----	123
6.3.4	Ehitustööde kontsessiooni alustamine-----	123
6.3.5	Hankemenetluse lõpetamine (avalik sektor)-----	123
6.4	IDEEKONKURSI ALUSTAMINE -----	124
6.5	IDEEKONKURSI LÕPETAMINE -----	124
6.6	VÖRGUSTIKEGA SEOTUD VALDKONDADE HANKIJAD -----	125
6.6.1	Perioodiline eelteade – võrgustikuga seotud valdkonna hankija-----	125
6.6.2	Hankemenetluse alustamine (võrgustikuga seotud valdkonna hankija)-----	125
6.6.3	Hankemenetluse lõpetamine (võrgustikuga seotud valdkonna hankija) -----	127
6.7	KONTESSIONÄÄR, KES POLE HANKIJA -----	128
7	Taotlejate ja pakkujate kvalifikatsiooni kontrollimine -----	129
7.1	HANKEMENETLUSEST KÕRVALDAMISE ALUSTELE VASTAVATE TAOTLEJATE JA PAKKIJATE HANKEMENETLUSEST KÕRVALDAMINE-----	129
7.2	TAOTLEJATE JA PAKKIJATE KVALIFITSEERIMINE -----	131
8	Pakkumuste käsitlemine-----	133
8.1	PAKKUMUSTE VASTUVÕTMINE JA AVAMINE-----	133
8.2	PAKKUMUSTE VASTAVUSE KONTROLLIMINE -----	134
8.3	PÕHJENDAMATULT MADALA MAKSUMUSEGA PAKKUMUS -----	134
8.4	PAKKUMUSTE HINDAMINE -----	135
8.5	OTSUSTAMINE JA OTSUSTEST TEAVITAMINE-----	137
8.6	HANKELEPINGU SÕLMIMINE JA MUUTMINE -----	138
9	Hankemenetluse lõpetamine ja/või kõikide pakkumuste tagasilükkamine -----	140
10	Õiguskaitsemeetmed-----	142
10.1	ÕIGUSKAITSEMEETMEID KÄSITLEVAD ELI ÕIGUSAKTID -----	142
10.2	VAIDLUSTE LAHENDAMISE SISERIIKLIKUD MENETLUSED -----	145

1 Sissejuhatus

Uus riigihangete seadus jõustus 1.mail 2007. Seadus annab hankijatele oluliselt suurema vabaduse oma hangete kavandamisel, hankemenetluse valikul ja hankemenetluse protsessis. Käesoleva juhise koostamise eesmärgiks on toetada hankijaid hankemenetluse korraldamisel ja anda neile juhiseid uue riigihangete seaduse rakendamisel hanke erinevatel etappidel, kujundada ühtseid arusaamu hankemenetluse käigus tekkivate küsimuste lahendamisel ja tutvustada teiste liikmesriikide või Euroopa Kohtu kaasuste alusel olulisimate põhimõtete rakendamist.

Riigihangete seadusega võeti üle Euroopa Liidu hankedirektiivid 2004/18/EÜ ja 2004/17/EÜ, mistõttu on juhises viidatud hankedirektiivide vastavatele artiklitele. Samuti on viidatud Euroopa Kohtu ja teiste liikmesriikide kohtukaasustele, mis on meile olulised riigihangete seaduse sätete paremaks mõistmiseks.

Juhise koostajad avaldavad siirast tänu projekti püsinõustaja Tarja Aarlale ja teistele projekti ekspertidele nende suure panuse eest Eesti riigihangete alase haldussuutlikkuse parandamisel, seda nii koolitustel ja töögruppides osalemise näol kui ka vastavate õppematerjalide koostamisel.

2 Riigihankeid käsitlevate õigusnormide kohaldamisala

2.1 Riigihangete korraldamise üldpõhimõtted Euroopa Liidu hankedirektiivides

Riigihankeks on asjade ehk kaupade ostmine, teenuste või ehitustööde tellimine, ehitustööde või teenuste kontsessioonide andmine ning ideekonkursside korraldamine hankija poolt riigihangete direktiivide tähenduses, samuti ehitustööde tellimine ehitustööde kontsessionääri poolt. Kõik need olukorrad on eraldi reguleeritud ka uues riigihangete seaduses.

Riigiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus või üksus, avalik õiguslik juriidiline isik või muu avaliku sektori valitseva mõju all olev isik (edaspidi *avaliku sektori hankija*) kasutab oma tegevuseks vajalike asjade ostmisel, teenuste või ehitustööde tellimisel avalikke vahendeid ehk maksumaksja raha, seetõttu peab ta riigihangetel järgima kindlaid põhimõtteid ning tagama oma tegevuse ja otsuste läbipaistvuse.

Võrgustike või infrastruktuuridega seotud valdkondades teenuseid pakkuvatel isikutel (tegutsemine sellistes valdkondades nagu gaasi- ja soojavarustus, elektrienergiavarustus, veevarustus, heitvee ärajuhtimine, puhastamine ja töötlemine, avalike transporditeenustega seotud valdkonnad, postiteenustega seotud valdkonnad, geograafilise territooriumi ekspluateerimine mitmesuguste maavarade leiukohtade uurimiseks või nendes kaevandamiseks, tegutsemine sadamate või lennuväljadega seotud valdkondades) on hankedirektiivi kohaselt teatud tingimustele vastavuse korral samuti kohustus korraldada riigihankeid.

Selline kohustus on loetletud valdkondades teenuseid osutavatel isikutel juhul, kui nendele on antud kas eri- või ainuõigus nimetatud valdkondades teenuste osutamiseks või on nad avaliku sektori valitseva mõju all. Eelkõige nimetatud teenuste osutamiseks vajalike ülekande- ja jaotusvõrkude või infrastruktuuride tõttu ei toimi selliste teenuste osutajate vahel konkurents piisavalt, et tagada selle kaudu majanduslikult efektiivne tulemus tarbija huvides. Need teenused pakuvad üldist huvi teenuste kasutajatele, samas on sellise teenuse tarbijad enamasti seotud kindla teenuste osutajaga, kuna võrgustikke üldjuhul ei dubleerita ja võrgustike opereerimiseks või infrastruktuuride kasutamiseks antakse sageli eri- või ainuõigus teatud perioodiks. Just nende teenuste iseloomu tõttu, eri- või ainuõiguste andmise ja piiratud konkurentsi tõttu vastavatel kaubaturgudel on otsustatud, et taoliste isikute hanked teenuste osutamiseks vajalike asjade ostmisel, teenuste või ehitustööde tellimisel peavad olema läbipaistvad ja allutatud riigihankereeglitele.

Eesti kui Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) liikmesriigi riigihangete turg on avatud ka teiste liikmesriikide turuosalistele ning Eesti turuosalistel on võimalus konkureerida riigihangetel teistes liikmesriikides. Piiriülese konkurentsi ärakasutamine riigihangete turul annab hankijatele paremad valikuvõimalused hanke objekti kvaliteedi ja hinna suhtes. Selleks, et hankemenetlustel kohaldataks tunnustatud üldpõhimõtteid ja riigihanked liikmesriikides toimuksid ühetaoliste reeglite kohaselt, on Euroopa Parlament ja nõukogu sätestanud vastavad reeglid hankedirektiivides. Alates 31. märtsist 2004 kohaldub avaliku sektori hankijate hankemenetlustele direktiiv 2004/18/EÜ ja võrgustikega seotud valdkondades tegutsevatele hankijate hankemenetlustele direktiiv 2004/17/EÜ.

Nendele kahele hankemenetlusi reguleerivale direktiivile lisandub kaks õiguskaitsemeetmete direktiivi, mis sätestavad vajaduse korral õiguskaitsemeetmete rakendamise põhimõtted

vastavalt avaliku sektori hankijate ja võrgustikega seotud valdkondade hankijate hankemenetluste korral. EL-s on praegu käsil õiguskaitsemeetmete direktiivide täiendamise protsess.

Hankedirektiivide põhimõtted tuleb kõigil liikmesriikidel üle võtta siseriiklikesse õigusaktidesse ja nende järgimine on hankijatele kohustuslik kõigi hankelepingute sõlmimisel, mille maksumus on võrdne või ületab Euroopa Komisjoni poolt iga kahe aasta järel kehtestatud riigihanke rahvusvahelisi piirmäärasid. 1. jaanuarist 2006 kehtestatud piirmäärad leiab Rahandusministeeriumi ja Riigihangete Ameti veebilehtedelt. Eesti on siiski sarnaselt paljude teiste liikmesriikidega kehtestanud hankijatele siseriiklikult märksa madalamad piirmäärad.

Hankedirektiivide eesmärk on tagada EÜ asutamislepingu üldpõhimõtete järgimine riigihangetel ja riigihangete avamine konkurentsile. Kõnealused üldpõhimõtted tulenevad EÜ asutamislepingust ning neid on kinnitanud ja edasi arendanud Euroopa Kohus oma kohtulahendites.

Riigihangete üldpõhimõtteid tuleb järgida igal juhul, ka siis, kui direktiivid ei kohaldu, näiteks hangete korral maksumusega allpool piirmäärasid, samuti lihtsustatud korras tellitavate teenuste tellimisel ja teenuste kontsessioonide andmisel.

Nimetatud üldpõhimõtted on:

**kaupade vaba liikumine,
ettevõtjate asutamisvabadus ja
teenuste osutamise vabadus.**

Nendest omakorda tulenevad

**võrdse kohtlemise ehk mittediskrimineerimise
vastastikuse tunnustamise
proportsionaalsuse ja
läbipaistvuse põhimõtted.**

EÜ asutamislepingu põhimõtetest on uutesse hankedirektiividesse üle võetud ka **keskkonnahoidlikkuse ehk keskkonnasäästlikkuse põhimõte**, sest asutamislepingus

sisalduva vastava põhimõtte kohaselt tuleb keskkonnahoidlikkust arvestada EL-i mis tahes poliitikate kujundamisel.

2.1.1 Riigihanke korraldamise eesmärk ja üldpõhimõtted riigihangete seaduse kohaselt

1.mai 2007 jõustunud riigihangete seaduse (edaspidi RHS) §-s 1 on sätestatud **riigihanke eesmärk**, see on tagada hankija rahaliste vahendite läbipaistev, otstarbekas ja säästlik kasutamine ning olemasolevate konkurentsitingimuste efektiivne ärakasutamine riigihankel.

Kuluka hankemenetluse korraldamine täidab oma eesmärgi üksnes siis, kui hanke tulemusena saavutatakse parim hinna ja kvaliteedi suhe. Eesmärgi saavutamiseks on eeldus, et hankija tunneb enne hanke alustamist vastavat kaubaturgu nii võimalike pakujate kui pakutavate asjade või teenuste seisukohalt, korraldab hankeid ühtsete tervikutena ja teab, kuidas saavutada tema vajadusi kõige paremini rahuldavate pakkumuste esitamine turuosaliste poolt.

Hankija peab kasutama turul olemasolevat konkurentsi parima tulemuse saavutamiseks hankel. Samas on avaliku sektori hankijatel kui suure ostujõuga tarbijatel võimalus mõjutada turuosaliste käitumist turul – edendada konkurentsi, andes väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele rohkem võimalusi riigihangetel osalemiseks, soodustada oma nõudlusega uute innovaatiliste lahenduste loomist ja pakkumist ning edendada ettevõtjate keskkonnahoidlikku suhtumist.

Seaduse §-s 3 on sätestatud sisuliselt samad riigihanke korraldamise üldpõhimõtted nagu hankedirektiivides, neid on üksnes täpsustatud. Neid üldpõhimõtteid tuleb järgida mis tahes riigihanke korral sh ka asjade ostmisel, teenuste või ehitustööde tellimisel allpool riigihanke piirmäärasid, lihtsustatud korras tellitavate teenuste tellimisel (seaduse lisa 2 osa A) ja kontsessioonide andmisel.

Alati, kui antakse hinnang hankija tegevusele riigihanke korraldamisel, vaadatakse, kas on täidetud riigihanke eesmärk ja kas on kinni peetud riigihanke korraldamise üldpõhimõtetest. RHS-s sätestatud täpsemad reeglid tagavad nendest üldpõhimõtetest kinnipidamise hanke mis tahes etappidel. Kui hankija tegevuse mingi aspekti osas tekib vaidlus ja selle hindamisel leitakse, et üldpõhimõtetest on kinni peetud, ei ole tõenäoliselt tegemist tõsise eksimusega.

Alljärgnevalt nimetatud üldpõhimõtetest lähemalt riigihangete seaduse kontekstis.

Rahaliste vahendite säästlik ja otstarbekas kasutamine, riigihanke eesmärgi saavutamine mõistliku hinnaga

Eelkõige tähendab selle põhimõtte järgimine hangete korralikku planeerimist, nende korraldamist ühtsete tervikutena, otstarbeka hankemenetluse valikut, ühishangete ja raamlepingute võimaluste kasutamist, et hoida kokku hangete ettevalmistamise ning korraldamisega seotud kulusid ja saada paremaid hinna- ja hankelepingute tingimusi. Rahaliste vahendite säästlik ja otstarbekas kasutamine ei tähenda kindlasti madalaima hinnaga kauba või teenuse ostmist, vaid objekti tervikliku majandusliku soodsuse taotlemist ja olemasoleva raha eest parima kvaliteedi saamist. Uus RHS suunab hankijaid lähtuma hankelepingute sõlmimisel majanduslikult soodsaimast pakkumusest. RHS § 31 lg 3 sätestab, et hankija võib sõlmida hankelepingu madalaima hinnaga pakkumuse alusel juhul, kui pakkumuse majanduslik soodsus sõltub üksnes pakkumuse hinnast selle tõttu, et kõik muud tulevase hankelepingu tingimused, sh hankelepingu esemega seotud kriteeriumid, on hankedokumentides ammendavalt määratud ja arvesse võetud pakkumuste vastavuse hindamisel. Väga oluline selle põhimõtte järgimisel on ka hankelepingu täitmise järelevalve.

Riigihanke läbipaistvus ja kontrollitavus

Läbipaistvuse ja kontrollitavuse tagab hanketeadete või kavandatavate hangete kohta informatsiooni avaldamine, pakkujatele, taotlejatele ja asjast huvitatud kolmandatele isikutele informatsiooni andmine läbipaistval viisil, pakkumuste avamine ja otsuste tegemine komisjoni poolt, otsuste põhjendatus ja läbipaistvus, omistatud hankelepingute kohta aruannete ja nende lisade esitamine ning hankeprotsessi dokumenteerimine.

Võrdne kohtlemine

Võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine eeldab läbipaistvust, sest kui läbipaistvuse põhimõttest kinni ei peeta, ei ole rikkumist võimalik tuvastada.

Põhimõtteks on, et hankemenetluse mis tahes etapil koheldakse pakkujaid või taotlejaid võrdselt, sõltumata nende päritoluriigist, suuruselt või omandivormist.

RHS § 3 punkt 4 sätestab, et hankija peab kohtlema võrdselt ja mittediskrimineerivalt kõiki isikuid, kelle elu- või asukoht on Eestis, mõnes muus EL liikmesriigis, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankelepinguga

ühinenud riigis. Eestist sai Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankelepingu liikmesriik samast päevast, mil Eestist sai EL-i liikmesriik, s.o 1. mail 2004. Samuti peab hankija jälgima, et kõik isikutele seatavad piirangud ja kriteeriumid oleksid riigihanke eesmärgi suhtes proportsionaalsed, asjakohased ja põhjendatud. Vastavus proportsionaalsuse nõudele tähendab, et nõudmised peavad olema mõistlikus suhtes hanke objektiga.

Näiteks ei ole väikesemahulise hanke korral mõistlik seada ülemäära kõrgeid nõudeid ettevõtjate aastakäibele, mis võib välistada väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate võimalused riigihankel osalemiseks. Samuti ei tohiks välistada lühemat aega turul tegutsenud ettevõtjaid riigihankelt, sest vastavalt uuele regulatsioonile on nendel võimalik tõendada oma vastavust nõutud majandusnäitajatele teiste isikute vahenditele ja näitajatele tuginedes.

Konkurentsi efektiivne ärakasutamine riigihankel

Olemasolevat konkurentsi saab hankija kasutada, uurides konkurentsiolukorda vastaval kaubaturul eelkõige enne hanke alustamist. Kõigepealt on vaja kindlaks teha, mida turg tegelikult pakub ja kes on turuosalisel, seega võimalikud pakkujad. Alles seejärel saab otsustada, kas üldse osta (kas hinnatase on jõukohane, kas soovitud hanke objekt on olemas) ja kuidas osta.

Teistes liikmesriikides kasutatakse laialt praktikat, et hankija alustab turuosalistega nn tehnilist dialoogi ja annab sellest avalikult teada (selline teadaandmine ei ole mingil juhul hanketeade, millega hanget alustatakse). Silmas tuleb pidada, et tehnilise dialoogi pidamine ei tohi kuidagi moonutada konkurentsi tulevaste võimalike pakkujate vahel.

Alles seejärel, kui oma vajadused ja võimalused nende rahuldamiseks on välja selgitatud, saab valida sobiva hankemenetluse (näiteks millal on otstarbekas ja võimalik kasutada avatud, piiratud hankemenetlust, väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlust või võistlevat dialoogi jne), kas jaotada hange osadeks, kas lubada pakkujatel esitada alternatiivseid lahendusi, kas hankel on võimalik arvestada keskkonnasäästlikkust jne. Tehnilise kirjelduse koostamisel tuleb silmas pidada, et see annaks võimaluse hankes osaleda kõigile, kes suudavad pakkuda hankijale sobivaid lahendusi. Kindlasti annab parema tulemuse konkurentsi seisukohalt hanke osadeks jagamine ühe hankemenetluse raames, sest siis saavad hankes osaleda ka väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad. Konkurentsi edendamiseks ja uute innovaatiliste lahenduste saamiseks saab kasutada võimalust lubada lisaks põhi-lahendusele esitada alternatiivseid lahendusi (§ 31 lg 5) kas kogu lahenduse või selle mingi osa suhtes jne.

Ka tuleb silmas pidada, et kui hankes osaleb hankija enda või teise hankija valitseva mõju all

olev isik, ei tohi see moonutada konkurentsi riigihankel (võimalik põhjendamatult madala hinnaga pakkumus avalike vahendite kasutamise tõttu).

Huvide konflikti vältimine

Hankija peab vältima konkurentsi kahjustavat huvide konflikti riigihankel. Näitena võiks tuua olukorra, kus hankemenetluses osaleb isik, kes on osalenud sama riigihanke hanke-dokumentide või hanke objekti tehnilise kirjelduse koostamisel või on muul viisil hankijaga seotud ja see võib anda talle konkurentsieelise hankel osalemisel. Reegliski on, et kui sellisele isikule teatavaks saanud informatsioon tehakse täpselt samas mahus teatavaks teistele pakkujatele või taotlejatele, siis sellisel isikul ei ole konkurentsieelist ja teda ei pea hankemenetlusest kõrvale jätma. See põhimõte on kinnitatud ka Euroopa Kohtu kaasusega (C-21/03 ja C-34/03 *Fabrice SA*).

Keskkonnasäästlike lahenduste eelistamise põhimõte

Keskkonnasäästlikkust võib arvesse võtta juba hanke kavandamisel, selgitades välja, milliseid keskkonnasäästlikke lahendusi turg pakub. Keskkonnasäästlikke nõudeid on võimalik seada, rakendada ja kontrollida nende täitmist hanke kõigil etappidel: pakkujate või taotlejate kvalifitseerimisnõuete sätestamisel, hanke objekti tehnilise kirjelduse koostamisel, pakkumuste vastavuse kontrollimisel, pakkumuste hindamisel, hankelepingu tingimuste sätestamisel ja hankelepingu täitmise kontrollimisel.

2.2 Uued mõisted ja riigihangete seaduse ülesehitus

Seaduses kasutatud uued mõisted tulevad hankedirektiividest, Euroopa Komisjoni kehtestatud hanketeade standardvormidest ja RHS-i kooskõlla viimisest võlaõiguse põhimõtetega.

Seaduse kohaselt on kõigi riigihanke menetluste nimetuseks hankemenetlus. Võrreldes 2000. aastast kehtinud riigihangete seadusega (RT I 2000,84,534, 2005,18,105) on mõiste „ostja” asendunud mõistega „hankija” või „hankija võrgustikega seotud valdkondades”, et välistada segadust ostja kui riigihankekohustustlase ja ostja kui võlaõigusliku müügilepingu poole vahel. „Pakkumise kutse” on asendatud mõistega „hanketeade”, „pakkumise kutse dokumendid” asendatud mõistega „hankedokumendid” ning „deklaratsioon” mõistega „aruanne” tulenevalt hanketeade standardvormidest. Võlaõigusest tulenevalt on termin „pakkumine” asendatud terminiga „pakkumus”. Samuti on lisandunud hankedirektiividest tulenevatest uutest võimalustest terminid „dünaamiline hankesüsteem” ja sellega seonduvalt

„dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeade”, „elektrooniline oksjon” ja „võistlev dialoog”.

2.2.1 Seaduse ülesehitus

Seaduse ülesehitus lähtub eelkõige hankemenetluse praktilisest käigust.

1. peatükis sätestatakse mõisted, RHS-i reguleerimisala ja üldpõhimõtted: kes ja millistel juhtudel on kohustatud riigihangete seadust järgima, riigihangete konsolideerimine ja volitamine, erandid seaduse kohaldumisest, samuti riigihanke piirmäärad, menetlusreeglite kohaldamine erinevate hangete korral, riigihanke eeldatava maksumuse määramise reeglid, reeglid riigihanke osadeks jaotamise kohta.

2. peatükk sätestab hankelepingute sõlmimise reeglistiku, üldreeglid ja erisused hankemenetluste liikide kaupa avaliku sektori hankijale.

3. peatükk sätestab reeglid ehitustööde kontsessiooni andmisele ja kontsessiooni alusel hankelepingute sõlmimisele.

4. peatükk sisaldab reegleid ideekonkursi korraldamise ja ideekavandite hindamise kohta.

5. peatükk sätestab reeglid hankemenetluse korraldamisele hankijatele, kes tegutsevad võrgustikega seotud valdkondades: mida loetakse tegutsemiseks võrgustikega seotud valdkondades, hankelepingute sõlmimise reeglistik ja selle erisused hankijale nendes valdkondades.

6. peatükk sätestab Riigihangete Ameti ülesanded, õigused ja kohustused, sisaldab sätteid riikliku riigihangete registri (edaspidi *register*) kohta, erinevates hanketeadetes sisalduvate andmete kandmise kohta registrisse ning nimetatud andmete edastamise kohta EÜ Ametlike Väljaannete Talitusele nende avaldamiseks.

7. peatükk sisaldab sätteid võimaluste kohta hankija tegevuse vaidlustamiseks, vaidlustuskomisjoni ja vaidlustusmenetluse kohta.

8. peatükk sisaldab seaduse rakendussätteid.

2.3 Riigihangete seaduse kohaldamisala

2.3.1 Isikuline kohaldamisala

Kõigepealt tuleb selgeks teha, kes on hankijad RHS-i tähenduses, kes peavad järgima RHS-s sätestatud reeglistikku.

RHS § 10 lõike 1 kohaselt on seaduses sätestatud korda kohustatud järgima järgmised isikud

(hankijad):

- riik või riigiasutus;
- kohaliku omavalitsuse üksus, kohaliku omavalitsuse asutus või kohalike omavalitsuste ühendus;
- muu avalik-õiguslik juriidiline isik või avalik-õigusliku juriidilise isiku asutus;
- sihtasutus, mille üheks asutajaks on riik või mille asutajatest rohkem kui pool on käesoleva loetelu punktis 2 või 3 nimetatud isikud või mille nõukogu liikmetest rohkem kui poole määravad punktides 1–3 nimetatud isikud;
- mittetulundusühing, mille liikmetest rohkem kui pool on käesoleva loetelu punktides 1–3 nimetatud isikud;
- muu eraõiguslik juriidiline isik, mis vastab RHS § 10 lõikes 2 sätestatud tunnustele.

Hankedirektiivide ja ka RHS-i kohaselt hõlmab mõiste „riik” kõiki asutusi, mis teostavad seadusandlikku, täite- või kohtuvõimu. Silmas tuleb pidada, et kui hankijaks on riik, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused, avalik-õiguslikud isikud, siis on hankijaks ka ühest või mitmest kõnealuselt isikust või avalik-õiguslikust isikust koosnevad ühendused. Austria kogemusest rääkides moodustavad kohalikud omavalitsused sageli ühendusi eriti üldhuviteenuste osutamiseks, eelkõige elanike joogiveega varustamiseks, olmejäätmeveo korraldamiseks, reovee kogumiseks ja puhastamiseks, huvikoolide avamiseks, bussiliinide käigushoidmiseks jne, mitmetel nimetatud juhtudel on siis loodud ühenduse puhul tegemist hankijaga võrgustikega seotud valdkondades.

Vastavalt § 10 lõikes 2 sätestatule on hankijaks ka eraõiguslik juriidiline isik, mis vastab järgmistele tunnustele:

- 1) on asutatud eesmärgiga täita või mis täidab põhi- või kõrvaltegevusena ülesannet avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu ja
- 2) on teiste hankijate (§ 10 lõike 1 punktides 1-5 või teised punktis 6 nimetatud isikud) valitseva mõju all.

Hankijaga on tegemist siis, kui üheaegselt on täidetud § 10 lõike 2 punktides 1 ja 2 sätestatud tunnused. Seega tuleb kõigepealt otsustada osutatava teenuse iseloomu üle - kas tegemist on teenusega avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu. Seejärel tuleb tuvastada, kas isik, kes taolist ülesannet avalikes huvides täidab, on mõne teise hankija

valitseva mõju all.

Sellise valitseva mõju all mõistetakse:

- tema tegevuse põhilist rahastamist või,
- tema juhtimis-, haldus- või järelevalveorganite liikmetest üle poole määramist või muul viisil kontrolli tema juhtimise üle.

Seaduses toodud sõnastuse kohaselt on valitseva mõjuga isiku üle tegemist juhul, kui seda isikut põhiliselt rahastavad või tema juhtimis-, haldus- või järelevalveorgani liikmetest rohkem kui poole määravad või tema juhtimist muul viisil kontrollivad koos või eraldi nimetatud teised hankijad (§ 10 lõike 1 punktides 1-5 või teised punktis 6 nimetatud isikud). Silmas tuleb pidada, et pole oluline, kas valitsevat mõju selle isiku üle omavad Eestist pärinevad või mõne teise liikmesriigi ehk Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi vastavad isikud.

EL õigusaktides on eristatud teenuseid avalikes või üldistes huvides (*in public interests*), millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu, nendest teenustest, mis pakuvad küll avalikku või üldist huvi, aga mis on tööstusliku või ärilise iseloomuga.

Arvestades läbipaistvuse nõuet ja võimalikku konkurentsi taoliste avalikku või üldist huvi pakkuvate teenuste osutamisel, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu, on Euroopa Kohus oma paljudes kaasustes tõlgendanud sellise isiku mõistet, kes vastavad eelnimetatud tunnustele (*body governed by public law*).

Euroopa Kohus on ütelnud, et otsustada, kas tegemist on tööstusliku või ärilise iseloomuta teenusega avalikes huvides, tuleb vaadata, kas osutatava teenusega konkureerib kõnealune ettevõtja teiste ettevõtjatega vastaval kaubaturul või mitte. Euroopa Kohus on rõhutanud, et kui ettevõtja eesmärgiks on võimalikult suure kasumi teenimine, ei saa teda suure tõenäosusega taoliseks isikuks lugeda. Samas kohtujuhtumi C-360/96 Arnhem ja Rheden/BFI Holding (ECJ 10.11.1998, kaasus C-360/96) puhul märkis Euroopa Kohus, et toimiv konkurents mingil kaubaturul ei välista võimalust, et riik või kohalik omavalitsus võivad lugeda avalikes huvides vajalikuks teenuse osutamist isiku poolt, keda finantseerib ja kontrollib riik või kohalik omavalitsus. Kõnealuse kaasuse puhul oli tegemist jäätmekäitluse teenusega, kus riik või kohalik omavalitsus võib soovida omada vastava tegevuse üle kontrolli tervishoiu ja keskkonnakaitselistel kaalutlustel. Ka on liikmesriikidel küllalt suur

õigus otsustada, milliseid teenuseid lugeda nn üldhuviteenusteks ehk teenusteks avalikes huvides oma riigis.

Euroopa Kohtu kaasuste põhjal võib ärilise või tööstusliku iseloomuta avalikes huvides osutatav teenus moodustada isiku tegevusest ainult väikese osa, aga sellest hoolimata on ta hankija hankedirektiivi tähenduses. Isik ei pea ka olema sellise teenuse osutamise eesmärgil asutatud, ta võib saada õiguse osutada sellist teenust oma tegevuse jooksul ja selle õiguse saamisest alates muutub ta hankijaks hankedirektiivi tähenduses.

RHS § 10 lõike 4 kohaselt määratleb sellise isiku asutaja tema vastavuse lõikes 2 sätestatud tunnustele isiku asutamisel (kas isik täidab ülesannet avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu). Juhul kui isik saab sellise avaliku ülesande täitmiseks oma tegevuse käigus, määratleb ta ise oma staatuse selle ülesande saamisel või muul juhul oma staatuse muutumisel ja teavitab sellest Riigihangete Ametit. Selliste hankijate ring ei ole täielikult määratletav, sest alati võib lisanduda, aga ka väheneda isikute arv, mis on kas asutatud või tegutsevad avalikes huvides ja vastavad eelnimetatud tunnustele. Hinnangu saab anda ainult iga üksikjuhtumit analüüsides.

RHSi rakendussätete § 130 kohaselt peavad seaduse jõustumise hetkeks asutatud ja juba tegutsevad seaduse § 10 lõikes 2 tunnustele vastavad isikud määratlema oma staatuse lõikes 2 sätestatud tunnustele vastavuse suhtes ühe kuu jooksul seaduse jõustumisest ning teavitama sellest Riigihangete Ametit.

Liikmesriikidel on kohustus esitada hankijate ja nende kategooriate loetelud Euroopa Komisjonile nende avaldamiseks direktiivide lisades. Nimetatud isikute osas on paljud liikmesriigid märkinud, et sellised isikud on hankijad vastavalt riigihangete seaduses toodud definitsioonile ja ei ole andnud konkreetseid loetelusid. Osa riike on esitanud näitlikud loetelud, seega on nende täpsus liikmesriigiti väga erinev. Euroopa Kohus on tõdenud, et kui isik ei ole loetelus, ei tähenda see veel, et ta ei ole hankija hankedirektiivide tähenduses. Ta on hankija, kui ta vastab definitsioonile ja seega peab ta korraldama riigihankeid vastavalt hankedirektiivile.

Avaliku huviga seoses on oluline mainida ka **hankija poolt finantseeritavaid ehitustöid, kuid ehitustööde tellijaks on teine isik**. RHS § 11 kohaselt peab seaduse § 10 lõikes 1

nimetatud hankija kohta käivaid seaduse sätteid järgima iga isik, kes tellib avaliku huviga seotud ehitustöid, mida rahastavad rohkem kui 50% ulatuses § 10 lõikes 1 nimetatud hankijad. Kõnealused ehitustööd hõlmavad eelkõige haiglate, spordirajatiste, meelelahutus- ja vabaajarajatiste, kooli- ja ülikoolihoonete ning haldushoonete ehitamist, aga ka RHS lisa 1 klassis 45.21 nimetatud insenertehniliste rajatiste ehitamist (sillad, tunnelid, metrood, linnavõrgustikud jne). Kõik sellised ehitised loetakse avaliku e üldise huvi alla kuuluvaks. Sama reegel kohaldub ka selliste ehitustöödega seotud teenuste tellimisel.

§ 10 lõige 3 sätestab **hankija mõiste võrgustikega seotud valdkondades**. Olulised on siin eelkõige tegevusvaldkonnad, mis on määratletud §-des 83-89: tegutsemine gaasi, soojus- ja elektrienergia, veevarustuse, transporditeenuste, postiteenuste või geograafilise piirkonna kasutamisega seotud valdkondades, nagu geograafilise piirkonna kasutamine nafta, gaasi, kivisöe põlevkivi, turba ja muude tahkekütuste leiukohtade uuringute või kaevandamisega seoses või sadamate või lennuväljadega seotud valdkondades eesmärgiga pakkuda lennuvälja- või sadamateenuseid õhu- või veetranspordiettevõtjatele.

Transporditeenuste (veoteenuste) puhul loetakse vastavalt § 86 lõikele 2 võrgustiku olemasoluks olukorda, kus selleks õigusaktide alusel volitatud asutus kehtestab tingimused teenuse osutamiseks. Näitena võiks siin tuua bussitranspordi teenuse tellimise maavalitsuse poolt, kus tellitava teenuse kirjelduses kehtestatakse teenindusmarsruudid, teeninduse sagedus jms. Samas on hankijaks võrgustikega seotud valdkondades mis tahes hankija vastavalt § 10 lõikele 1, juhul kui ta ise tegutseb võrgustikega seotud valdkondades.

Et lugeda isikut hankijaks võrgustikega seotud valdkondades, tuleb vaadata, kas ta lisaks võrgustikuga seotud valdkonnas tegutsemisele vastab ka teisele tunnusele, mis on sätestatud RHS § 10 lõikes 3. Hankija on võrgustikega seotud valdkondades tegutsev ettevõtja juhul, kui talle on antud kas eri- või ainuõigus nimetatud valdkondades teenuste osutamiseks **või** ta on avaliku sektori otsese või kaudse valitseva mõju all. Teiste hankijate otsese või kaudse valitseva mõju all mõistetakse jällegi kas ettevõtja osa- või aktsiakapitali omamist **või** valitsevat mõju aktsiate või osadega esindatud häälte omamise tõttu **või** juhtimisorganites esindatuse tõttu.

Eri- või ainuõigus nendes valdkondades tähendab asjaomase pädeva asutuse volitust, seadusest või haldusaktist tulenevat õigust, mille tulemusel mingi konkreetne tegevus kõnealustes valdkondades reserveeritakse ühele või mitmele isikule ja seetõttu on teiste ettevõtjate turulepääs ja tegutsemine selles valdkonnas piiratud.

2.4 Riigihanke objekt

Järgmine oluline küsimus on, mis on riigihangete objektiks. Vastavalt RHS § 2 lõikele 2 on riigihangeteks **asjade ostmine, teenuste tellimine, ideekonkursside korraldamine, ehitustööde tellimine ja ehitustööde ning teenuste kontsessioonide andmine hankija poolt, samuti ka ehitustööde tellimine isiku poolt, kellele on antud ehitustööde kontsessioon.** Seega on riigihanke teel hangitavateks objektideks asjad, teenused, ehitustööd ja ideekavandid ja hankelepingu esemeks asjad, teenused või ehitustööd (RHS § 4).

Hankelepingute eristamine nende eseme järgi on oluline, sest riigihanke piirmäärad on suurusjärgult oluliselt erinevad, kui võrdleme riigihanke piirmäärasid ehitustööde hankelepingute korral ning asjade või teenuste hankelepingute korral.

2.4.1 Asjade ja teenuste hankelepingud

Asjade hankelepinguga ostetakse asju. Samuti loetakse asjade hankelepinguteks asjade üürimine, rentimine või liisimine kas siis asja omandamise õigusega või ilma selle õigusega. Asjade hankeleping võib hõlmata lisaks ka asjade kohaletoomist või asjade paigaldustööd (RHS § 4 lg 4).

Asjade ja teenuste hankelepinguid eristatakse nende eeldatava maksumuse alusel: kui ühe hankelepinguga ostetakse asju ja tellitakse teenuseid, loetakse leping teenuste hankelepinguks, kui tellitavate teenuste eeldatav maksumus ületab ostetavate asjade eeldatava maksumuse.

Teenuste hankelepinguga tellitakse RHS-i lisa 2 loetletud nimetatud teenuseid. Lisa 2 on jaotatud kaheks osaks: lisa 2 osas A loetletud teenuste tellimisel kohaldub hankijale täielikult RHS-s sätestatud reeglistik. Teenuseid, mis on loetletud lisa 2 osas B, saab tellida lihtsustatud korras. Selliseid teenuseid on lubatud tellida lihtsustatud korras sellepärast, et selliste teenuste tellimisel ei ole sageli võimalik ega asjakohane järgida konkurentsireegleid (oluline on just konkreetse teenuse osutaja). Kasulik on silmas pidada, et kui hankija soovib tellida teenust, mida ta ei leia ei lisa 2 osa A ega lisa 2 osa B loeteludest (kontrollida tuleb lähtudes teenuse kategooriast ja teenuste loetelude tabelite viimases veerus loetletud ühtse riigihangete klassifikaatori (CPV) koodidest), siis kuulub selline teenus lisa 2 osa B kategooria 27 "muud teenused" alla ja seda võib tellida lihtsustatud korras.

Juhul kui ühe hankemenetlusega tellitakse nii seaduse lisa 2 osas A kui ka osas B loetletud

teenuseid, ei ole hankija vastavalt RHS § 19 lõikele 1 kohustatud korraldama hankemenetlust teenuste hankelepingu sõlmimiseks, juhul kui hankelepingu eeldatavast maksumusest rohkem kui 50 % moodustavad seaduse lisa 2 osas B nimetatud teenused. Hankija on siiski kohustatud korraldama hankemenetluse, kui lisa 2 osas B nimetatud teenuste kõrval on sellise teenuse hankelepingu esemeks olevate asjade või lisa 2 osas A nimetatud teenuste eeldatav maksumus kokku võrdne või ületab riigihanke piirmäära või sama hankelepinguga tellitavate ehitustööde maksumus on võrdne riigihanke piirmääraga või ületab seda (RHS § 19 lg 2).

Näiteks Swoboda kohtuasjas (ECJ 14.11.2002, kaasus C-411/00) sõlmis Austria riigipank lepingu kolimiseks Viinis (Austrias) asuvatest ruumidest umbes 200 m kaugusel asuvasse uutesse ruumidesse. Teenus hõlmas nii logistikat kui vedu. Põhiliseks küsimuseks oli, kas leping on teenuste hankeleping vastavalt osale A või B. Kohus leidis, et osaliselt mõlematesse kategooriatesse kuuluvate teenuste hankelepingu suhtes kohaldatavate õigusnormide määratlemine ei sõltu hankelepingu põhieesmärgist ja peab toimuma vastavalt hankedirektiivis sätestatule, s.t arvestada tuleb teenuste maksumustega. Kui pärast teenuste riigihangete rahvusvahelise klassifikatsiooni alusel liigitamist on osa B kategooriatesse kuuluvate teenuste maksumus suurem osa A kategooriatesse kuuluvate teenuste maksumusest, ei ole ostja kohustatud eraldama kõnealusest lepingust osas B nimetatud teenuseid ja sõlmima nende osutamiseks eraldi lepingut.

2.4.2 Ehitustööde hankelepingud

RHS-i lisa 1 sisaldab ehitustööde loetelu, mis hõlmab nii igat tüüpi hoonete ja insenertehniliste rajatiste ehitamist kui ka erinevate ehitustööde, sh eritööde loetelusid. Oluline on, et ka ehitus- ja lammutusseadmete rent koos operaatoriga sisaldub ehitustööde loetelus. Seega on ehitustöödeks nii igat tüüpi hoonete ja rajatiste ehitamine, st ehitus- või insenertehniliste tööde tulemused tervikuna, millel on majanduslik või tehniline funktsioon, kui ka erinevat tüüpi hoonete ja rajatiste ehitamisel, remontimisel või renoveerimisel ette tulevad erinevad ehitustööd.

Vastavalt RHS § 4 lõikele 3 tellitakse ehitustööde hankelepinguga:

- seaduse lisas 1 nimetatud ehitustöö tegemist või selle tegemist koos projekteerimisega,
- ehitise ehitamist või ehitamist koos projekteerimisega või
- enne kinnisasja või sellega seotud õiguse omandamist, üürimist või rentimist hankija poolt või muul õiguslikul alusel hankija kasutusse andmist selle kinnisasja suhtes

ehitustöö tegemist vastavalt hankija esitatud nõuetele mis tahes viisil ja vahenditega.

Oluline on silmas pidada ka § 11 lõikes 2 sätestatud, et iga isik, kes tellib ehitustöid kinnisasja või sellega seotud õiguse hankijale üleandmise või kasutamisega seotud kohustuse täitmiseks, peab järgima vastava hankija kohta käivaid reegleid RHS-s.

Kui ühe hankelepinguga tellitakse ehitustöid, ostetakse asju ja tellitakse ka seaduse lisas 2 loetletud teenuseid, määratakse hankelepingu liik lepingu peamise eesmärgi alusel. Kui asjade või teenuste hankelepinguga tellitakse ka ehitustöid, mis on kõrvalise iseloomuga ega ole hankelepingu peamiseks eesmärgiks, loetakse leping asjade või teenuste hankelepinguks (RHS § 4 lg 7). Asjakohaseks näiteks võiks olla olukord, kus hankeleping on sõlmitud linnatänavate puhastusteenuste osutamiseks ja lepingus on kirjas, et vajadusel paigaldab teenust osutav ettevõtja purunenud tänavapiirde või asendab osaliselt tänavakive.

Hankelepingu liigitamise kohta kas teenuste või ehitustööde hankelepinguks võib tuua näite Austria riigiprokuratuuri kaasusest. Hankelepingu objektiks olid tunneli tulekahjuhäireseadmete paigaldamine ja nende teenindus ning hooldus kümne aasta jooksul. Tulekahjuhäireseadmete paigaldamine kuulub ehitustöölepingu alla, sest seadmed on püsivalt paigaldatud ning vajalikud tunneli kasutamisel. Riigiprokuratuur luges selle hankelepingu siiski teenuste lepinguks, sest teenuste osutamise hinnanguline maksumus 10 aasta jooksul oli ehitustööde maksumusest oluliselt suurem.

Ehitustööde hankeleping võib hõlmata ka ehitustööde teostamiseks vajalikke asjade tarneid ja teenuseid.

Näiteks ostetakse sama hankelepinguga haigla kirurgiaosakonna tarbeks statsionaarselt paigutatavat mööblit või labori ehitustööde korral vajalikke statsionaarselt paigaldatavaid laboriseadmeid. RHS § 4 lõike 8 kohaselt ei või hankija ehitustööde hankelepinguga osta asju ega tellida teenuseid, mille ostmine või tellimine koos ehitustöödega ei ole selle hankelepingu täitmiseks teostatavateks ehitustöödeks vajalik. Küll aga võib hankija teha seda selliselt, et jaotab hanke ühe hankemenetluse raames osadeks.

2.4.3 Ehitustööde või teenuste kontsessioonid (RHS § 6)

Ehitustööde kontsessioonide ja teenuste kontsessioonide andmisel on oluline erinevus ehitustööde või teenuste hankelepingutest eelkõige makseviisis.

Ehitustööde kontsessiooni andmine on sisuliselt sama liiki leping kui ehitustööde hankeleping, erinevus on aga, et vastutasuks teostatavate ehitustööde eest antakse kontsessioonäärile ehitise ekspluateerimise õigus või see õigus koos hankija poolt makstava täiendava tasuga.

Hankija tellib kontsessioonäärilt mingi avaliku kohustuse täitmiseks ehitustööd ja kontsessioonäär teostab need ehitustööd oma rahaliste vahenditega. Hankija ei maksa kontsessioonäärile ehitustööde tegemise eest midagi, ta teeb need ehitustööd omal riisikol. Kontsessioonäärile antakse õigus hoonet või rajatist kasutada, mis tähendab, et ta võib hoone või rajatise kasutamise eest teatud kindla perioodi jooksul klientidelt teenustasu nõuda. Hankija võib maksta täiendavat toetust kontsessioonäärile, kui ta leiab, et teenustasu tuleks vastasel korral liiga kõrge. Näitena võiks tuua kiirtee ehitamise ja selle hooldamise hankelepingu, mille hankija tellib eraettevõtjalt. Kontsessioonäärile ei maksa mitte hankija, vaid kiirtee kasutajad, kes peavad maksma teemaksu kontsessioonilepingus kokku lepitud perioodi jooksul, kuni kontsessioonäär on oma kulutused tasa teeninud. Üldjuhul võtab kontsessioonäär sellega endale majandusliku riski. Aga alati on võimalus, et ka kontsessiooni andja võtab enda kanda osa kuludest, kui vastasel korral osutuks tee maks klientidele ülejõu käivaks.

Teenuste kontsessiooni andmine on sisuliselt sama liiki leping kui teenuste hankeleping. Teenuste kontsessioonilepinguga antakse kontsessioonäärile mingi avalikes huvides vajaliku teenuse osutamise ainuõigus koos õigusega saada selle teenuse kasutajatelt tasu teenuse osutamise eest. Seega tellib hankija kontsessioonäärilt mingi avalikes huvides teenuse osutamise. Hankija üldjuhul teenuste kontsessioonäärile ei maksa, annab vaid õiguse sellist teenust osutada teatud perioodi jooksul. Kui hankija leiab, et teenuse kasutamine võib klientidele hinna poolest ülejõukäivaks osutada, võib ta toetada teenuse osutamist omapoolse maksega kontsessioonäärile. Sellisel juhul peab olema tähelepanelik, et ei oleks tegemist teenuse osutamise ülekompenseerimisega st ebaseadusliku riigiabiga.

Võib ka esineda olukord, et teenuse osutamisel, näiteks parkimise korraldamisel, on otsustatud teatud avalikes huvides rakendada teenusele kõrgemaid tariife ja kontsessioonäär peab maksma osa teenitud tulust hankijale, näiteks kohalikule omavalitsusele.

Teenuste kontsessioonide andmisele ei kohaldu riigihangete seaduses sätestatud kord teenuste tellimiseks, kohalduvad üksnes riigihanke korraldamise üldpõhimõtted (RHS § 3). Euroopa Kohus on oma kohtukaasustega kinnitanud, et isegi kui riigihange ei kuulu riigihankeid

käsitlevate ELi direktiivide kohaldamisalasse, peab hankija järgima EÜ asutamislepingu aluspõhimõtteid, eelkõige asutamisevabaduse, teenuste osutamise vabaduse, mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtteid.

Näiteks Telaustria kohtuasjas (ECJ 7.12.2000, kaasus C-324/98) leidis Euroopa Kohus, et läbipaistvuse kohustuse täitmise sisuks on tagada vastav avalikustamise tase kõigile võimalikele pakkujatele, mis võimaldab konkurentsi teenuse osutaja valikul ning samuti menetluse erapooletuse kontrolli. Teenuseks, mida nimetatud kaasuse puhul telliti, oli telefoniraamatute trükkimine. Tasuks trükiteenuse eest oli antud kogutud andmete kasutamise õigus ning muid tasusid ei makstud, siiski luges Euroopa Kohus trükiteenuste lepingu teenuste kontsessiooniks.

Euroopa Kohus on lugenud teenuse kontsessiooniks näiteks ka avaliku autoparkla opereerimise (ECJ 13.10.2005, kaasus C-458/03 Parking Brixen), mille eest teenuseosutaja saab tasu kolmandate isikute poolt makstavate parkimistasude näol. Euroopa Kohtu sõnutsi on selline maksmise meetod iseloomulik teenuste kontsessioonile vähemalt selles osas, kus teenuse osutaja saab tasu teenuse kasutajate poolt tasutud parkimistasust (parkimispiletite müügist saadud vahenditest). Kohus luges, et tegemist on teenuste kontsessiooniga, seetõttu hankedirektiivi sätteid hankemenetluse osas ei pidanud kohaldama. Küll aga märkis Euroopa Kohus, et hankija peab igal juhul järgima EÜ asutamislepingu aluspõhimõtteid, eelkõige asutamisevabaduse, teenuste osutamise vabaduse, mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtteid, kui ta valib välja teenuse osutaja.

2.4.4 Ideekonkurss

Ideekonkurss on menetlus, mille tulemusena hankija võib omandada konkursi käigus žürii poolt väljavalitud kavandi või projekti peamiselt planeeringute, arhitektuuri, inseneritööde, infosüsteemide või tarkvara arendamise või andmetöötluse valdkonnas (RHS § 9 lg 1). Sõnastusest nähtub, et seaduses on oluliselt laiendatud valdkondade loetelu, kus lahenduste leidmiseks ideekonkurssi võib korraldada. Lisaks ei ole loetelu ammendav, mis annab hankijatele head võimalused ideelahenduste või kavandite saamiseks erinevates valdkondades. Ideekonkursi võitjaga ei pea lepingut sõlmima, kuigi see ei ole välistatud. Ideekonkursi võitjatele või auhinnalistele kohtadele tulnutele võib anda auhindu, samuti võib anda ideekonkursis osalejatele osalemistasusid, mis on hankija enda otsustada.

2.4.5 Erandid riigihangete seaduse kohaldamisest

RHS § 14 sätestab erandid riigihangete seaduse kohaldamisest, mille korral riigihangete seaduse kohaldamine ei ole erinevatel põhjustel asjakohane ega annaks vajalikku tulemust. Ainult eranditega kaetud juhtudel võib hankija põhimõtteliselt loobuda ka riigihangete üldpõhimõtete järgimisest, sest tegemist on hangetega, kus lähtumine turu konkurentsiolekorrast ei ole võimalik või mõistlik või ei ole riigihanke korraldamine võimalik seoses hanke objekti puudutava konfidentsiaalse informatsiooni hoidmisega. Erandeid puudutavaid sätteid tuleb alati tõlgendada kitsendavalt, st erandi kohaldamine on lubatud siis ja sellises ulatuses, et see tagab erandiga kaitstava õigushüve realiseerimise. Kui erandi rakendamine ei hoia vastavat negatiivset tagajärge ära ja vastava õigushüve kaitsmine on võimalik ka avaliku riigihankeprotseduuri käigus, siis ei ole ka alust erandit rakendada.

Erandite alla kuulub asjade, teenuste või ehitustööde ostmine või tellimine telekommunikatsiooniopeeraatorite poolt nende poolt pakutavate teenuste osutamiseks, sest nimetatud valdkonnas toimib tihe konkurents.

Samuti on RHS-i kohaldamisalast väljas hankelepingud, mis on seotud riigisaladusega riigisaladuse seaduse tähenduses või välisriigi salastatud teabega või Eesti Panga turvalisuse või avaldamisele mittekuuluva teabega või kui lepingu täitmine eeldab koosõlas õigusaktidega eriliste turvalisuse nõuete täitmist või kui erandi kohaldamine on otseselt vajalik riigi oluliste huvide kaitsmiseks. Kuigi EÜ asutamislepingu kohaselt ei pea ükski liikmesriik avaldama informatsiooni, mis on seotud eriliste turvalisuse nõuete täitmise ja riigi oluliste huvide kaitsega, ei saa seda õigust tõlgendada liiga laialt. Peab kaaluma võimalusi, kas hanke korraldamise puhul on oluliste huvide kaitsmine ja turvameetmed siiski võimalikud.

Hanget ei pea korraldama, kui hange tehakse sisuliselt EÜ asutamislepinguga koosõlas oleva välislepingu, rahvusvahelise organisatsiooni erimenetluse alusel või sõjaväeüksuste paigutamise seotud välislepingu alusel.

RHS ei kohaldu ka kinnisvara või sellega seotud õiguste omandamisega seotud lepingutele. Silmas tuleb pidada, et kui mis tahes vormis ostu- või rendilepinguga samaaegselt, enne või pärast seda sõlmitakse selle kinnisvara või temaga seotud õiguste omandamiseks vajalikke finantsteenuste lepinguid, kohaldub nende sõlmimisele RHS.

Ka ei peeta vahekohtu või lepitusteenuse tellimiseks riigihangete seadust kohaseks instrumendiks.

Väärtpaberite või muude finantsinstrumentide emiteerimise, ostu, müügi või loovutamiseiga seotud finantsteenuste tellimine, sealhulgas raha või kapitali kaasamisega seotud teenused ja Eesti Panga osutatavad teenused, on väljaspool riigihangete seaduse kohaldamisala. Silmas tuleb aga pidada, et RHS kohaldub laenude võtmisele.

Teadus- ja arendusteenuste tellimine on riigihangete seaduse kohaldamisalast väljas, aga oluline on silmas pidada, et erand kohaldub üksnes juhul, kui teenus hõlmab nii teadus- kui ka arendustegevust. Erand kohaldub näiteks juhul, kui ülikoolil ja eraettevõtjal on ühine teadus- ja arendusprogramm, mida mõlemad rahastavad ja mille tulemustest saab kasu mitte ainult ülikool, vaid need tulemused tehakse kasutatavaks avalikes huvides võimalikult laiaulatuslikult. Eelduseks on, et teadus- ja arendusteenuste teema määratletakse ühiselt koostööpartneriga, mõlemad pooled jagavad teadus- ja arendusteenusega seotud riske, rahastavad neid ühiselt ja selle tulemusi kasutatakse avalikes huvides. Erandit ei kohaldata juhul, kui sellest teadus- ja arendusteenusest tuleneb kasu üksnes hankijale ja tellitud teenuse eest tasub täies ulatuses hankija (§ 14 lg 4).

Erandite alla läheb ka olukord, kui tellitakse teenust teiselt hankijalt või hankijate ühenduselt, kellele on Euroopa Ühenduse asutamislepingu nõuetega kooskõlas oleva õigusakti alusel antud ainuõigus sellise teenuse osutamiseks vastaval territooriumil. Silmas tuleb pidada, et kui soovitakse anda taoline ainuõigus isikule, kes ei ole hankija RHS-i tähenduses, tuleb ainuõiguse andmisel järgida läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid.

Uus alus erandiks on sätestatud § 14 punktis 13. Hankijal on õigus alati otsustada, kas toota, tellida või teha vajaminevad asjad, teenused või ehitustööd ise (muu hulgas, kui seda teeb talle kuuluv äriühing, moodustatud sihtasutus vms) või osta need sisse väljastpoolt oma organisatsiooni. Kui hankija sõlmib näiteks lepingu äriühinguga, mille kõik aktsiad või osad kuuluvad otseselt sellele hankijale või talle koos teiste hankijatega, ja selle äriühingu tegevus on peamiselt seotud asjade müümise, teenuste osutamise või ehitustööde tegemisega tema osanikuks või aktsionäriks olevatele hankijatele, siis sellise lepingu sõlmimisele ei kohaldu RHS. Tegemist on nn *in house* põhimõttega. *In house* lepingu puhul peab lisaks olema täidetud tingimus, et see äriühing on hankijale müüdavad asjad või asjade

valmistamiseks, teenuste osutamiseks või ehitustööde tegemiseks vajalikud vahendid hankinud samas korras, nagu oleks käesolevast seadusest lähtuvalt pidanud hankima see hankija ise.

In house põhimõtte rakendamise seoses on olulised kaks Euroopa Kohtu kaasust, nimelt C-107/98 Teckal ja C-26/03 Stadt Halle. Teckali kohtujuhtumi puhul oli tegemist otseostudega konsortsiumilt AGAC, mis oli loodud mitmete Itaalia kohalike omavalitsuste ja provintside poolt, eesmärgiga osutada soojavarustuse ja keskkonnaalaseid teenuseid. Üks kohalikest omavalitsustest (Viano) tellis AGAC-lt soojavarustuse teenust mitmete munitsipaalhoonete kütmiseks. Hanget ei korraldatud ja ettevõtja nimega Teckal vaidlustas omavalitsuse otsuse. Siseriiklik kohus pöördus Euroopa Kohtu poole eelotsuse saamiseks.

Euroopa Kohus andis seisukoha, mille kohaselt võib ilma riigihanketa tellida teenust isikult, kelle üle hankijal on samasugune kontroll nagu oma üksuse või osakonna üle ja samal ajal selle isiku tegevusest oluline osa (*essential part of its activities*) on taoliste teenuste osutamine hankijale.

Oma otsusega kaasuse C-26/03 Stadt Halle asjus piiras Euroopa Kohus oluliselt *in house* põhimõtte kasutamist. Nimetatud kohtuasjas asus Euroopa Kohus seisukohale, et niipea kui hankija soovib tellida teenuseid temast eraldi seisvalt isikult, kelle tegevuse üle on tal küll täielik kontroll, aga sellise isiku aktsiakapitalis on mingilgi määral eraettevõtjate osalus, *in house* põhimõtte ei kohaldu ja tuleb välja kuulutada riigihange. Otsus oli põhjendatud sellega, et otsehange oleks vastuolus vaba konkurentsi ja võrdse kohtlemise põhimõtetega ning moonutaks konkurentsi, sest otsehange annaks konkurentsieelise sellele eraettevõtjale, kellel on osalus nimetatud eraldiseisvas isikus.

RHS § 14 lõike 5 kohaselt on riigikaitse valdkonnas tegutsev hankija kaitseotstarbelise lepingu sõlmimisel kohustatud kohaldama riigihangete seaduses sätestatud korda ulatuses, mis on kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikliga 296 ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest tulenevaga.

2.4.6 Riigihanke piirmäärad

Hankemenetluse korraldamisel on mõte, kui see toob kaasa positiivsed tagajärjed nii majanduslikus mõttes kui ka avaliku sektori tegevuse läbipaistvuse suhtes asjade ostmisel, teenuste ja ehitustööde tellimisel. Hankemenetluse korraldamine toob kaasa kulusid nii hankijatele kui ka pakkumusi ette valmistavatele pakkujatele. Seetõttu otsustas seadusandja

riigihanke piirmäärasid tõsta, samas nõudes hangete korraldajate maksumusega allpool riigihanke piirmäärasid riigihanke üldpõhimõtete järgimist ja hankija tegevuse läbipaistvust. RHS § 15 sätestab riigihanke piirmäärade tõstmise kahes etapis.

Riigihanke hankemenetluse korraldamise, ehitustööde kontsessiooni andmise ja ideekonkursi korraldamise kohustuse maksumuse piirmäär (edaspidi *riigihanke piirmäär*) avaliku sektori hankijale on:

- 2007. aastal alustatud riigihangete puhul asjade ja teenuste hankelepingu ning ideekonkursi korral 30 000 eurot, ehitustööde hankelepingu ja ehitustööde kontsessiooni korral 190 000 eurot;
- 2008. aastal ja hiljem alustatud riigihangete puhul asjade ja teenuste hankelepingu ning ideekonkursi korral 40 000 eurot, ehitustööde hankelepingu ja ehitustööde kontsessiooni korral 250 000 eurot.

Hankijatele võrgustikega seotud valdkondades ei ole siseriiklikke riigihanke piirmäärasid kehtestatud, sest nende kohustus korraldada hankemenetlus algab hangete maksumusest, kus eeldatav hankelepingu maksumus ilma käibemaksuta on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda.

Riigihangete rahvusvahelised piirmäärad ehk hankedirektiivide (2004/17/EÜ ja 2004/18/EÜ) kohaselt kehtestavad piirmäärad kehtestab Euroopa Komisjon iga kahe aasta järel ja need avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas. Rahvusvahelised piirmäärad on avaldatud ka Riigihangete Ameti ja riigihangete registri veebilehtedel.

1. jaanuarist 2006 kuni 1. jaanuarini 2008 kehtivad rahvusvahelised riigihanke piirmäärad on toodud alljärgnevas tabelis.

Hankija (RHS § 10)	kroonides	eurodes
Asjade ostmisel ja teenuste tellimisel		
Riik või riigiasutus (RHS § 10 lg 1 p 1)	2 143 584	137 000
Linna- või vallavalitsus või kohaliku omavalitsuse asutus ja teised (RHS § 10 lg 1 p 2-6)	3 301 433	211 000
Võrgustikega seotud valdkonna hankija (RHS § 10 lg 3)	6 602 865	422 000
Ehitustööd		
Kõik hankijad	82 582 755	5 278 000

Kuna rahvusvahelised piirmäärad on kehtestatud Euroopa Komisjoni määrusega ja määrus on otsekohalduv kõigis liikmesriikides, siis kohalduvad kohaliku omavalitsuse üksusele, asutusele või nende ühendusele kõrgemad piirmäärad kui riigiasutustele. Siseriiklikult nendele kahele hankijate kategooriale erinevaid riiklikke piirmäärasid kehtestatud ei ole.

2.4.7 Piirmäärade rakendamine

Riigihanke piirmäärad on kehtestatud hankijatele orienteerumiseks, missugused reeglid nende hangetele kohalduvad. Hankelepingu eeldatavat maksumust ilma käibemaksuta tuleb võrrelda kehtestatud piirmääradega. Väljakuulutamise hankemenetluste puhul (avatud, piiratud, väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlus või võistlev dialoog) peab hankija tegema seda enne hanketeate registrile esitamist. Eeldatava maksumuse võrdlemise tulemusena riigihanke piirmäära ja rahvusvahelise piirmääraga saab hankija kõigepealt teada, kuidas hanget alustada. Kõigepealt tuleb leida vastus küsimusele, kas hanget peab alustama hanketeatega üksnes riigihangete registris või tuleb see märkida registris kõigepealt saatmiseks Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitusele avaldamiseks EL-i TED (*Tenders Electronic Daily*) andmebaasis (edaspidi *EL-i TED*) ja seejärel avaldatakse hanketeade riigihangete registris. Kui hanke eeldatav maksumus on madalam riigihanke piirmäärast, tuleb silmas pidada kohustust teatada oma soovist sõlmida hankeleping oma veebilehel või veebilehe puudumisel kohaliku või maakondliku levikuga ajalehes, arvestades RHS § 16 lõigetes 6 ja 7 sätestatut. Väljakuulutamise hankemenetluse puhul on eeldatav maksumus vaja määrata selleks ajaks, mil hankija kutsub taotlejad või pakkujad hankemenetluses osalema. Eeldatavat maksumust hiljem muuta või ümber arvutada ei saa. Teisalt ei muuda maksumuse muutus hanke liigitamist all- või ülalpool piirmäära olevaks, kui hankemenetlus on juba alanud. Kohaldatav õigus hankemenetluse jooksul ei muutu.

Eeldatava maksumuse määramise järel otsustab hankija, kas

- tema hankele kohaldub kogu reeglistik, mis on sätestatud hankemenetlustele hangete korral, mille eeldatav maksumus võrdub rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda;
- kohaldub reeglistik, mis on sätestatud hankemenetlustele hangete korral, mille eeldatav maksumus on võrdne või ületab riigihanke piirmäära, kuid on alla rahvusvahelise piirmäära;
- tema hankele kohalduvad riigihanke üldpõhimõtted s.t hanke maksumus on alla riigihanke piirmäära.

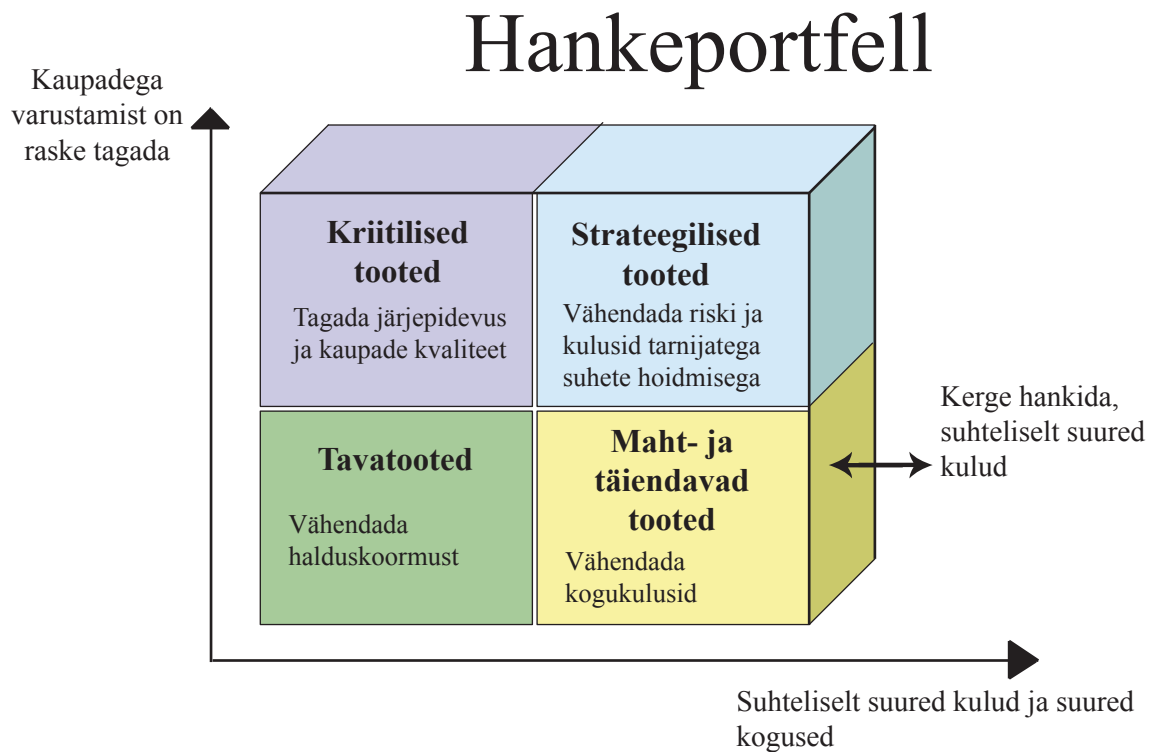
3 Planeerimine

3.1 Riigihangete strateegiline planeerimine

Strateegiline planeerimine on riigihangete korraldamise oluline osa. Selle hulka kuuluvad muu hulgas järgmised teemad:

- majandusaasta jooksul kavandatavate riigihangete üldine planeerimine 3—5 järgmise aasta kohta;
- riigihangete üldine ajakava ja üksikute riigihangete ajakava;
- piisava inimressursi olemasolu tagamine hankemenetluse läbiviimiseks;
- võimaliku hankemenetluse valik sõltuvalt riigihanke iseloomust. Valitud menetlus võib mõjutada riigihanke ajakava;
- hinnang sellele, milliseid tooteid on kasulik ise toota ja mida saab osta või tellida riigihankega ja kas turul on sobivaid pakkujaid;
- võimalik koostöö teiste hankijatega, et säästa suurema koguse ostmisel ja hoida kokku halduskulusid;
- võimalus volitada hanget korraldama teist hankijat, kellel on rohkem kogemusi või oskusi;
- vahendite eraldamine lepingu täitmise juhtimiseks ja järelevalveks;
- logistika, arvete esitamise korra ja üldise maksegraafiku väljatöötamine.

Järgnev on näide hankija hankeportfellist, milles võib sisalduda nelja liiki tooteid:¹

Kriitilised tooted on hankijale eriti olulised, neid on pidevalt vaja ja need on suhteliselt odavad, kuid nende tarnijaid on vähe või ainult üks. Need ei ole asendatavad tooted või on asendatavad vähesel määral. Nendeks võivad olla näiteks infotehnoloogiasüsteemi hooldusteenused või oluliste seadmete varuosad.

Strateegilised tooted on tehniliselt või muul moel keerukad või neid vajatakse suurtes kogustes, kuid nende tarnijaid on vähe. Nende ühikuhind on kõrge ja/või nad mõjutavad oluliselt hanke kogumaksumust. Sellisteks toodeteks võivad olla näiteks:

- erinevad ehitustööd ja nendega seotud hooldusteenused,
- ekspert-, uurimis- ja planeerimisteenused,
- suured infotehnoloogiasüsteemid ja eriprogrammid,
- uurimis-, mõõte- ja analüüsiseadmed,
- suured ehitusmasinad,
- kaitseotstarbeliste hangete objektid.

¹ Allikad: 1) Peter Kraljic 2) Queenslandi omavalitsus: erasektori hangete planeerimine, www.qgm.qld.gov.au/bpguides

Tavatooted on kergesti asendatavad ja nende tarnijaid on palju. Nende ühikuhind võib olla madal, kuid hankelepingu kogumaksumus võib olla suur. Need on tooted, mida ostetakse pidevalt ja mille suhtes puuduvad erinõuded. Nendeks võivad olla näiteks:

- toiduained,
- paljundus- ja trükiteenused,
- büroomööbel ja kirjatarbe,
- rõivad ja muud tekstiilitooted,
- puhastusteenused,
- toitlustusteenused,
- turvateenused,
- posti- ja transporditeenused,
- turundus- ja reklaamiteenused.

Maht- ja täiendavatel toodetel on mitu erinevat tarnijat ja mitu asendustoodet, neid ostetakse suurtes kogustes ja seetõttu on nende kogumaksumus suur. Suurte koguste ostmisel on võimalik säästa. Sellisteks toodeteks võivad olla:

- reisisiteenused,
- telekommunikatsiooniteenused,
- arvutid ja standardtarkvara,
- sõidukid,
- küte, elekter ja vesi.

Järgnev tabel käsitleb sobiva hankeviisi valikut nimetatud tootegruppide korral²

Nr		Strateegilised tooted	Mahttooted	Tavatooted
1	Menetluse eesmärgid	Tarnijatega suhteid hoides vähendada riske ja kulusid. Koondada hangetega seotud teadmised ja koostöökogemus tarnijaga.	Vähendada kogukulusid. Kasutada ära suurte koguste ostmisel tekkiv sääst. Tõhustada hankemenetlust raamlepingute kasutamiseks.	Vähendada halduskoormust. Võimalikult tõhus tegutsemine ja interneti võimaluste ära kasutamine (tellimisel ja arveldamisel).
2	Sobiv hankemenetluse liik	Väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlus ja võistlev dialoog.	Avatud või piiratud hankemenetlus. Raamlepingud.	Väiksemate hangete puhul avatud või väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlus, järgides põhimõtteid ja sisereegleid.
3	Soovitused koostööks teiste hankijatega	Kokkuleppel	Jah	Jah, koostööks sobivate toodete puhul

3.2 Konkreetse riigihanke planeerimine

3.2.1 Riigihanke planeerimine

Hankemenetluse alustamisest üldiselt

Riigihanke planeerimist tuleb alustada analüüsiga, kas hankemenetlust on vaja korraldada.

Selleks tuleb hinnata, kas:

- riigihange on üldse vajalik: kui suures osas on hankija ise võimeline teenuseid osutama oma vahenditest;
- teenuse iseloom on selline, et seda peaks osutama avalik sektor, näiteks hankija, või peaks selle osutamiseks algatama hankemenetluse ja teenuse sisse ostma;
- hankija on volitatud kavandatud kaupu või teenuseid ostma;
- riigihange on riigihangete plaanis ja kas selleks on olemas piisavad vahendid;
- on vaja kasutada eksperte;
- valitud menetlus on seaduslik ja ka tõhus ning majanduslikult tasuv;
- kaupade, teenuste või ehitustööde kavandatud kvaliteet ja tehnoloogia on kooskõlas kasutajate vajadustega.

² Muudetud Soome mudel

Tagamaks rahaliste vahendite tõhusa kasutamise ja objekti määratlemise nii, et see vastaks hankija ja lõpptarbijate vajadustele, peaks hankija hindama järgmisi teenuste vajalikkuse asjaolusid:

- erinevate teenuste vajadus,
- teenuse võimalike kasutajate arv,
- turul pakutavad teenused,
- teenuste vajadus tulevikus.

3.2.2 Eelarve planeerimine

Eelarve planeerimine peab toimuma kooskõlas riigi eelarvemenetlusega ja asjaomaste riigihankeid käsitlevate õigusnormidega. Kulutustele vastavate rahaliste vahendite tagamiseks on oluline koostada riigihanke kava, sealhulgas riigihanke eelarve. Kavandamisel tuleb arvesse võtta järgmiseks hankija eelarveperioodiks kavandatud põhiülesanded, tegevused ja eesmärgid. Samuti tuleb uurida kasutajate vajadusi. Kuna hankijal on väga harva vahendeid kasutajate kõikide soovide täitmiseks, tuleb määrata kindlaks prioriteedid ning vajadused rühmitada.

Oluline on kaasata hankepersonal eelarve koostamisse võimalikult varases riigihanke planeerimise etapis.

3.2.3 Ajakava koostamine ja lepinguperioodi kindlaksmääramine

Ajakava koostamine on hankeprotsessi oluline etapp. Vahendite nõuetekohaseks eraldamiseks on vaja kindlaks määrata suuremate hangete ajakava, võttes sealjuures arvesse näiteks järgmisi asjaolusid:

- hankemenetluse kavandamisest kuni selle lõpetamiseni ja pakkumuste hindamiseks kuluv aeg;
- parim aasta-aeg teatud hooajaliste toodete ostmiseks;
- uue hankemenetluse ettevalmistamiseks vajaminev aeg, et tagada teenuste järjepidevus. See on eriti oluline selliste teenuste valdkonnas, mille osutamine on hankija seadusejärgne kohustus. Tüüpilised kohustuslike teenuste valdkonnad on näiteks sotsiaalhooldus ja tervishoid, kus on oluline:
  - hankemenetluse tähtaegadest kinnipidamine,
  - menetluse käigus läbirääkimistele kuluv aeg,
  - hangete jaotamine aasta jooksul ühtlaselt.

Riigihangete seaduses ei ole hankelepingu maksimaalset tähtaega sätestatud, välja arvatud raamlepingute tähtajad. ELi direktiivide kohaselt võib hankija sõlmida ka tähtajatu lepingu.

Pikem lepinguperiood võib olla positiivse mõjuga, eriti teenuste puhul. Näiteks saab hankija vältida pidevaid hankemenetlusi ja teenuseosutaja on rohkem valmis teenuse osutamiseks vajalikesse masinatesse ja seadmetesse investeerima. On tõenäolisem, et hankija ja teenuseosutaja vahel tekivad partnerlussuhted ja nad teevad teenuse arendamisel koostööd, millest saavad kasu mõlemad pooled.

Negatiivne mõju on seotud konkurentsi piiramisega pikaks ajaks. Liiga pikk lepinguperiood võib viia olukorrani, kus väikesed ettevõtjad peavad turult lahkuma. Hankemenetlustes osalemise võimaluse puudumisel võivad uued teenuseid osutavad ettevõtjad jääda asutamata.

Hankija võib sõlmida tähtajalise ehitustööde või teenuste hankelepingu selle uuendamise õigusega (optiooniõigusega) või ilma (vt RHS § 28 lg 5 p 2). Hankija võib algset hankelepingut pikendada ehitaja või teenuseosutajaga, kellega see sõlmiti avatud või piiratud hankemenetluse teel.³ Uue hankelepingu sisuks peab olema esialgsete tööde või teenuste kordamine.

Kõnealust võimalust võib kasutada ainult kolme aasta jooksul pärast algse lepingu sõlmimist ja ainult juhul, kui sellest on teatatud esialgse hanke hanketeates. Samuti peab hankija esialgse hankelepingu eeldatava kogumaksumuse arvutamisel arvesse võtma võimalike järgnevate ehitustööde või teenuste eeldatava maksumuse.

Optiooniõigusega tähtajalise lepingu sõlmimine võib teenuste kvaliteeti positiivselt mõjutada, sest hankija ei ole kohustatud optiooni kasutama. Võimalus lepingut pikendada motiveerib teenuseosutajat paremini töötama.

Samuti tuleks lepinguperioodi kindlaksmääramisel arvesse võtta turu arenguid ja võimalikke arenguid kõnealuste teenuste valdkonnas. Need võivad mõjutada võimalike teenuseosutajate arvu, hindu (näiteks infotehnoloogia valdkonnas) jne.

3.2.4 Turu-uuring – olemasoleva turu analüüs

Riigihanke alustamisel tuleb vajadusel analüüsida olemasolevat ja prognoosida tulevast olukorda turul.

Võib juhtuda, et hankija ei ole teadlik kõikidest tarnijatest ja teenuseosutajatest, nende toodetest ja hinnatasemetest. Hankija võib ka kahelda teenuseosutaja suutlikkuses ning

---

³ Direktiivi 2004/18/EÜ artikkel 31

ebatavaliste või keerukate tingimuste puhul selles, kas üldse on pakkujaid, kes on võimelised ülesannet täitma.

Olemasoleva turu analüüsimisel tuleb keskenduda võimalikele tarnijatele, nende toodetele, toodete kvalitatiivsetele omadustele, tulemustele ja standarditele. Kuna olemasoleva turu kohta teabe hankimiseks ei saa kasutada hankemenetlust, tuleb seda teha teiste vahenditega, kasutades interneti, külastades erialamesse või korraldades küsitlusi, mille korral hankija esitab selgelt väljendatud eelpäringu turul olemasolevatele võimalikele pakkujatele. Hankemenetluse korraldamine ilma kindla kavatsuseta sõlmida hankelepingut on aga väärteona karistatav.

3.2.5 Tehniline dialoog

Uute hankedirektiivide preambula kohaselt on hankijal lubatud kasutada tehnilist dialoogi saamaks teavet, mida saab kasutada hankelepingu eseme tehnilise kirjelduse koostamisel. Seda tingimusel, et selline teabe hankimine ei ole konkurentsi piirava mõjuga. Tehniline dialoog võib toimuda teabepäringu või eelpäringu esitamisenä. Riigihangete õigus seda hankele eelnevat etappi ei reguleeri.

Teabepäring võib sisaldada kavandatud riigihanke üldist kirjeldust, selle eesmäärke ja hankija vajaduste kirjeldust. Päringu esitamisel peab hankija tegutsema läbipaistvalt ja mittediskrimineerivalt.

Hankija teabepäringus:

- kirjeldatakse hankija vajadusi ja riigihanke eesmäärke, näiteks kavatsust korraldada kõnealuste teenuste osutamiseks tulevikus hankemenetlus;
- palutakse pakkujatel anda teavet ja vastuseid küsimustele, mis hankija on päringus esitanud. Küsimused võivad käsitleda näiteks hinnataset, pakkuja ning tema töötajate oskusi ja teadmisi, vahendeid, tulemusi teenuste osutamisel, kvaliteedi tagamist, tooteid ning suutlikkust rahuldada hankija ja lõpptarbivate vajadusi.

Kuna teenuseosutajal on teenuste väljatöötamise oskusteave, peaks hankija lihtsalt kirjeldama oma eesmäärke ja lõpptarbivate vajadusi ja jätma küsimuse, kuidas teenust osutada, teenuseosutaja lahendada.

Oluline on selgelt eristada hankedokumente ja teabepäringut. Seetõttu peaks teabepäring olema selgelt määratletud sellisena, et välistada selle hankedokumentidena tõlgendamise võimalus. Teabepäring ei sisalda kvalifitseerimise tingimusi ega pakumuste hindamise

kriteeriume. Samuti peaks ettevõtjatele jätma võimaluse lahendusi välja pakkuda – päring ei pea käsitlema asjaolusid, mida käsitlevad hankedokumendid.

Teabepäring ei ole reguleeritud hankemenetluse osa ja selle suhtes ei kehti riigihanke eeskirjad ega menetlused. Vastused ei ole pakkujatele siduvad. Kumbki pool ei ole millekski kohustatud. Hankija peab siiski päringu esitamisel kohtlema ettevõtjaid võrdselt ja ei tohi võimaliku järgneva hankemenetluse käigus anda kellelegi eelpäringus osalemise eest eeliseid.

Teave, mida hankija võib eelpäringuga saada, on järgmine:

- kas teenust, millest hankija on huvitatud, turul pakutakse;
- kui palju sellise teenuse osutajaid turul tegutseb;
- turu suutlikkus hankija nõudeid ja vajadusi täita (kvaliteet, teenuse tase jne);
- kas turg ja üksikud teenuseosutajad on võimelised tähtaegu järgima;
- kas kõnealuse teenuse osutamisel on olemas väljakujunenud turg ja kas hankemenetluse korraldamiseks on piisavalt pakkujaid;
- milline on hinnatase;
- kõnealuse teenuse ostmisega seotud võimalikud ohud ja probleemid;
- võimaliku teenuseosutaja teadmised lepingupartnerina;
- kas on uusi, uuenduslikke või alternatiivseid lahendusi;
- kuidas kehtestada teenuse osutamise tingimused nii, et see soodustaks tegelikku konkurentsi.

Õnnestunud eelpäring muudab hankemenetluse täpsemaks ja tõhusamaks ning võib seda ajaliselt lühendada.

Teenuseosutajate puhul võib olla oht, et nad kulutavad oma aega, kuigi ei ole kindel, et sellele järgneb lepingu sõlmimine ja et nende lahendused leiavad rakendamist, kui nad neid üksikasjalikult kirjeldavad. Teenuseosutajad ei pea seega andma üksikasjalikku teavet hinnakujunduse või teenuse osutamise meetodite kohta.

Päringule antud vastused ei ole siduvad, kuid nad võivad näidata, milline võib olla hankemenetluse tulemus. Hankija ei tohi lepingu sõlmimisel viidata teabepäringu vastustele.

3.2.6 Riskianalüüs

Hankija peab teadma, millised on riigihankega ja tellitava teenusega seotud riskid ja ohud. Sellisel juhul saab hankija ennast selliste riskide ja ohtude vastu kindlustada juba

hankedokumentides lepingu tingimusi kirjeldades. Riskide hindamisel tuleb keskenduda riskide olemusele, võimalikele tagajärgedele, esinemise tõenäosusele ning riskide tõsidusele.

Riskifaktorid, mida tuleb arvesse võtta, on järgmised:

- võimalikke pakkujaid on vähe,
- puudub tegelik konkurents,
- lepingu maksumuse alahindamine,
- viivitused hankemenetluses,
- ebaõnnestunud lepingu sõlmimine – tarnija või teenuseosutaja ei vasta sätestatud tingimustele,
- hankija ei suuda teenuseid kirjeldada nii, et osutatavad teenused vastaksid ootustele.

Mõned ohud võivad olla seotud pakkuja tegevusega, näiteks tehnilised riskid, kaupade või teenuste kvaliteedi halvenemine, pakkuja majandusliku ja finantsseisundiga seotud riskid, alltöövõtja pankrot või töötajatega seotud ohud, näiteks põhitöötajate ettevõttest lahkumine või personali ebapiisavad ametialased teadmised ja oskused teenuse edukaks osutamiseks.

Samuti võib esineda kahjudega seotud riske. Kinnisvaraga seotud riskid, loodusõnnetused, tulekahju, pettus, infotehnoloogiaga seotud ohud, toote- ja keskkonnavastutusega seotud ohud, oht, et teenuseosutaja lõpetab tegevuse – need on näited riskidest, mida riigihanke ettevalmistamisel tuleks arvesse võtta, kusjuures need võivad olla seotud nii hankija kui pakkujaga.

3.3 Riigihanke objekti määratlemine

3.3.1 Üldine

Riigihanke objekti määratlemine on kogu hankemenetluse kõige olulisem punkt. Riigihanke objekt määratletakse hankeprotsessi alguses ja seda ei saa hiljem muuta.

Hankija peab meeles pidama, et tema juhib hankemenetlust. Riigihange peab rahuldama hankija vajadused. Hankija kohustuseks on:

- nõudluse analüüs,
- rahaliste vahendite leidmine,
- riigihanke planeerimine,
- sobiva(te) hankemenetlus(t)e leidmine,
- lepingu(te) tingimuste määratlemine,

- hankemenetluse väljakuulutamise,
- hankemenetlus(t)e juhtimine,
- lepingu(te) sõlmimine,
- lepingu(te) täitmise järelevalve ja koordineerimine.

Kõigi nende toimingute tegemisel tuleb arvestada pakkujate õigustega.

3.3.2 Hankelepingu objekti määratlemine

Suurt tähelepanu tuleb pöörata hankemenetluse ettevalmistamisele. See on n-ö sisemine protsess. Kõigepealt tuleb hoolikalt uurida kaupade, teenuste või ehitustööde hilisemate kasutajate vajadusi.

Näide: Hankija soovis osta haiglavoodeid. Ühes osakonnas koostati hankedokumendid, sealhulgas tehniline kirjeldus. Pärast pakkumuste avamist uuris neid hindamiskomisjon. Komisjoni kuulusid inimesed, kes pidid hiljem kõnealuste vooditega töötama hakkama – arstid, õed ja muud meditsiinitöötajad. Nad valisid mudeli, mis tundus neile sobiv. Kahjuks selgus, et see mudel ei vastanud üldse tehnilisele kirjeldusele. Ei jäänud muud üle, kui kogu hankemenetlus kehtetuks tunnistada.

Hankelepingu objekti määratlemisel tuleb arvestada ka olemasoleva eelarvega, sest hankemenetlus tuleks korraldada ainult juhul, kui hankija kavatses tegelikult lepingu sõlmida.

Arvesse tuleb võtta turuolukorda, et teada, millised kaubad, teenused või ehitustööd on kättesaadavad ja kes neid pakub, sest ei ole võimalik hankelepingut sõlmida, kui konkreetsed tooted puuduvad. Samuti on võimalik, et mõned asjad on teatud aastaegadel odavamad.

Näide: Teedehituse riigihange toimub talvel, jõulude ajal. Sel ajal on äärmiselt raskendatud väljas töötamine, eriti teede ehitamine. Ehitusettevõtetel on palju vabu ressursse ja nad otsivad järgmiseks aastaks uusi lepinguid. Seetõttu on võimalik saada soodsamat hinda kui suvel.

Samuti on vaja uurida turgu selleks, et hinnata võimalike pakkujate arvu. Pakkujad peavad olema suutelised nõutud ülesannet täitma ja neil peavad olema selleks vajalikud võimsused. Sel viisil saab hankija võimalike pakkujate arvu suurendada või vähendada. See nõuab

strateegilist mõtlemist. Kokkuvõttes on see poliitiline otsus, mis mõjutab tugevalt hiljem sõlmitavat lepingut.

Ajafaktor on oluline ka puhtalt praktilisest aspektist: vajalikud kaubad, teenused või ehitustööd peavad olema olema kindlal ajahetkel.

Hankelepingu objekti määratlemisel tuleks kasutada standardeid, kui need on olemas. Need peaksid eelistatult olema Euroopa standardid või harmoneeritud siseriiklikud standardid. Ei piisa ainult standarditele viitamisest, vaid viidatavad standardid peavad olema tegelikult kättesaadavad. Abi on ka tüüplepingutest.

Ausa ja avatud konkurentsi põhimõttest tulenevalt peab hankelepingu objekti määratlemine olema selline, et võimalikult paljud ettevõtjad saaksid hankemenetluses osaleda.

Hankelepingu objekti kirjeldamisel ei tohi nimetada konkreetseid tooteid. Seda võib teha erandjuhul, kui puuduvad muud sobivad vahendid objekti määratlemiseks. Aktsepteerida tuleb võrdväärseid tooteid. Kuigi hankijal võib silma ees olla konkreetne toode, peab ta suutma objekti kirjeldada objektiivsete tunnuste kaudu.

3.3.3 Keskkonnaaspektide arvestamine

Keskkonnaaspekte saab arvesse võtta juba hankija vajaduste kaardistamisel. See nõuab sageli juhtide otsuseid ja nende osavõttu planeerimisest. Selles etapis tehtud otsused mõjutavad tavaliselt keskkonda rohkem kui hankemenetluses käigus koostatud tehnilise kirjelduse määratlused või lepingu sõlmimise kriteeriumid.

Näited erinevatest võimalustest, mida peaks kaaluma:

- Kas peaks ehitama uue hoone või remontima vana?
- Kas peaks suurendama spordi- ja kultuuriteenuste mahtu, mis nõuab uusi hooneid ja nende hooldust (sisehallid, kontserdisaalid) või peaks inimesi suunama tegelema vabaõhutegevustega (laagriplatsid, uisuväljakud, suveteatrid, vabaõhukontserdid)?
- Kas peaks ehitama uusi hooldusasutusi vanuritele või remontima nende kortereid ja parendama kodus osutatavaid teenuseid?
- Kas peaks ostma uue mööbli või tuleks palgata puusepp, kes parandaks ja ajakohastaks vana mööblit?
- Kas osakonnale peaks ostma mahtuniversaali või piisab energiasäästlikumast väikeautost?

Euroopa Liidu hankedirektiividest ja riigihangete seadusest lähtudes saavad hankijad hankemenetlustes keskkonnamõju arvesse võtta paljudel erinevatel viisidel. Keskkonnamõjuga arvestamiseks on Euroopa Komisjon koostanud keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamatu.⁴ Käsiraamatus selgitatakse lihtsalt ja arusaadavalt, kuidas lisada keskkonnakaalutlusi hankemenetluse erinevatesse etappidesse. Rõhutatakse, et arvesse tuleb võtta ostetavate kaupade, teenuste ja ehitustööde kasutuskulu või elutsükli kulu.

Keskkonnasõbralike kaupade, teenuste ja ehitustööde valimine aitab kaasa säästvate arengule. Keskkonnahoidlik hankimine suurendab keskkonnahoidlike kaupade nõudlust, soodustab keskkonnahoidlikku tootmist ja aitab keskkonnasõbralikel tehnoloogiatel turgu võita. Samuti tõhustab see energia ja loodusressursside kasutamist ning vähendab jäätmete teket, aidates seega maksumaksja raha kokku hoida. Käsiraamat sisaldab palju näiteid heast praktikast ning nõuandeid hankemenetluse kõikide etappide korraldamiseks.

Kõige läbipaistvam ja kergem viis keskkonnahoidliku riigihanke korraldamiseks on keskkonnamõõtme lisamine juba hankelepingu objekti. Näiteks energiasäästlikkus või taastuvenergia, keskkonnasäästlikult langetatud metsadest pärinevast puidust valmistatud mööbel, energiasäästlikud ehitised või looduslikel või keskkonnale mittekahjulikke aineid sisaldavatel puhastusvahenditel põhinevad puhastusteenused.

3.3.4 Hankelepingu eeldatava maksumuse arvutamine

Hankelepingu eeldatava maksumuse arvutamine on hankemenetluse ettevalmistamise oluline etapp. Lepingu eeldatavat maksumust tuleb võrrelda seaduses sätestatud piirmääradega. Kui maksumus on võrdne või ületab piirmäära, tuleb üldjuhul korraldada hankemenetlus. Kui maksumus on piirmäärast väiksem, ei pea hankemenetlust korraldama.

Hankelepingu eeldatav maksumus peab sisaldama kogu maksmisele kuuluvat summat. Maksumusse ei kuulu aga käibemaks, tehingukulud ega ettenägematud kulud, mille tekkimisega arvestamist ei saa hankijalt eeldada.

Maksumus sisaldab kõiki optioone ehk uuendamisi ning kõiki auhindu ja taotlejatele või pakkujatele makstavaid summasid (RHS § 9 lg 2 kohaselt ideekonkursi puhul antavad auhinnad või osalemistasud ja § 63 lg 10 kohaselt võistleva dialoogi puhul antavad võimalikud auhinnad või makstavad osalemistasud).

Hankija peab enda jaoks määratlema nimetatud kulude eeldatava suuruse hankemenetluse alguse turuhinda arvestades.

---

⁴ http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/handbook_et.pdf

Tuleb rõhutada, et hanget ei või jagada osadeks eesmärgiga vältida seaduse kohaldamist. See keeld puudutab igasugust jagamist, mis ei ole objektiivselt põhjendatud ja mille eesmärk on hoida kõrvale seaduses sätestatud reeglitest.

Näide: Hankija soovib osta töötajatele pükse ja jakke. Ta sõlmib kaks lepingut: ühe pükste ostmiseks ja teise jakkide ostmiseks. Mõlema lepingu maksumus on piirmäärast väiksem. Lepingute eeldatavate maksumuste summa on samas piirmäärast kõrgem. Pakkujad ja tootmismeetodid on sarnased. Ühtset eesmärki arvesse võttes tuleks lugeda riigihangete seaduse tähenduses lepingud kokkukuuluvaks ja rakendada hankemenetluse reegleid.

Ehitustöölepingu eeldatav maksumus peaks sisaldama kõiki lepingu täitmiseks vajalikke toiminguid. Kui hankija varustab pakkujat ehitustööde teostamiseks vajalike toodetega, peab lepingu maksumus lisaks ehitustööde maksumusele sisaldama ka nende toodete eeldatavat maksumust. Toodete all mõeldakse siin mitte ainult ehitamisel kasutatavaid materjale, vaid ka tööde teostamiseks vajalikke masinaid ja seadmeid: hankija võib näiteks varustada töövõtjat kraana või veokitega. Masinate ja seadmete puhul ei ole nende maksumus loomulikult mitte alati nende ostuhind, vaid selleks võib olla turul tavaliselt nende rentimise eest võetav tasu. Millist kahest hinnast arvesse võetakse, sõltub seadme keskmisest tööeest ja ajast, mil see on antud pakkuja kasutusse. Kui seadme kasulik tööiga on selle kasutamise ajast pikem (näiteks on seadme projekteeritud kasutusaeg viis aastat ja töövõtja kasutab seda ainult ühe aasta), tuleb arvesse võtta seadme rendihinda. Kui seadet aga kasutatakse tema keskmisest tööeest kauem, tuleb lepingu eeldatava maksumuse hulka arvata seadme ostuhind.

Kui hankija soovib teenuste või ehitustööde hankelepingut uuendada, sõlmides eduka pakkujaga järgneva lepingu esialgseid teenuseid või töid kordavate täiendavate tööde teostamiseks, tuleb esialgse hankelepingu eeldatavasse maksumusse sisse arvestada täiendavate teenuste või ehitustööde kogumaksumus.

Riigihangete seadus sätestab hankelepingu eeldatava maksumuse määramise eeskirjad.

Maksumus tuleb arvutada arvestades järgmist:

- kui hankelepingu tähtaeg on 12 kuud või vähem, lepingu kogumaksumus selle kehtivusaja jooksul;
- kui hankelepingu tähtaeg on pikem kui 12 kuud, selle kogumaksumus, sealhulgas asjade hinnanguline jääkväärtus;
- tähtajatute hankelepingute puhul või lepingute puhul, mille kehtivusaega ei ole võimalik määratleda, kuumakse, mis on korrutatud 48-ga.

Asjade või teenuste hankelepingute puhul, mis on olemuselt regulaarsed või mida kavatsetakse teatava aja jooksul uuendada, võetakse hankelepingu eeldatava maksumuse arvutamisel aluseks:

- eelnenud 12 kuu või eelarveaasta jooksul sõlmitud samalaadsete järjestikuste lepingute tegelik kogumaksumus, mida on võimaluse korral kohandatud järgneva 12 kuu jooksul eeldatavalt toimuvate muutustega hangitavas koguses või maksumuses või
- esimesele tarnele järgneva 12 kuu või eelarveaasta jooksul sõlmitavate järjestikuste hankelepingute eeldatav kogumaksumus.

Kui sama hanke eeldatava maksumuse arvestamise aluseid on mitu, tuleb võtta eeldatava maksumuse aluseks neist kõrgeima maksumuse andnud meetod.

Teenuste hankelepingute eriliikide suhtes kohaldatakse üldkorrast erinevaid sätteid, nendel juhtudel on lepingu eeldatavaks maksumuseks:

- kindlustusteenuste puhul makstav kindlustusmaks ja muud tasud,
- panga- ja muude finantsteenuste puhul teenustasud, vahendustasud, intress ja muud tasud,
- projekteerimislepingute puhul teenustasud, vahendustasud ja muud tasud.

Euroopa Komisjoni hinnangul on kõnealune loetelu siiski illustreeriv ning ei piira üldist põhimõtet, et arvesse tuleb võtta kogu makstav tasu.⁵ Küll aga ei saa seda tõlgendada selliselt, et pangalaenu puhul tuleks eeldatava maksumusena arvestada laenusummat, vaid siiski üksnes kõiki selle summa laenamisega tekkivaid kulusid (intressid, laenulepingu sõlmimise kulud).

Hankelepingute puhul, milles ei sätestata kogumaksumust, arvutatakse eeldatav maksumus järgmiselt:

- tähtajaliste lepingute puhul, mille kehtivusaeg on 48 kuud või vähem, kogumaksumus lepingu kehtivusaja jooksul;
- tähtajatute lepingute või lepingute puhul, mille kehtivusaeg on üle 48 kuu, kuumakse, mis on korrutatud 48-ga.

Raamlepingute ja dünaamiliste hankesüsteemide puhul tuleb arvesse võtta kõigi raamlepingu või dünaamilise hankesüsteemi kehtivusaja jooksul eeldatavalt sõlmitavate lepingute maksimaalne eeldatav maksumus käibemaksuta.

---

⁵ Komisjoni suunised teenuste riigihankeid käsitlevate eeskirjade kohta.

Lepingu eeldatava maksumuse arvutused peavad alati põhinema turu nn jooksevhindadel. Hankija võib kasutada võrdlusalusena sama tüüpi varasemaid lepinguid. Sellisel juhul tuleb arvesse võtta inflatsiooni. Turu-uuringud tulevad samuti kasuks. Heaks vahendiks võib olla varasemate hankelepingute andmebaas. Näiteks Viini linnal on ehitustöölepingute andmebaas. Hankija võib mitteametlikult hindade kohta küsida ka ettevõtjatelt või teistelt hankijatelt, kasutada katalooge jne.

3.3.5 Riigihanke osadeks jagamine

3.3.5.1 Üldist

Hankija võib riigihanke jagada eraldi lepinguteks mitmel põhjusel. Järgnevalt on selgitatud, millised põhjused sobivad ja millised mitte, ning kuidas eraldi hankelepinguid kasutada.

Üldiselt ei kirjuta riigihangete õigus ette, kas jagada hange osadeks või mitte. Küll on seaduses reguleeritud erinevad viisid hanke jagamiseks.

Tuleb rõhutada, et riigihanke eeldatav kogumaksumus on kõikide eraldi sõlmitud hankelepingute maksumuste summa. Kindlasti on keelatud jagada hanget osadeks eesmärgiga vältida seaduse kohaldamist.

Riigihanke objekt hõlmab kõiki kokkukuuluvaid asju, teenuseid ja ehitustöid, mida hankija soovib hankida. Seda ei saa võrdsustada kahe poole vahelise lepinguga, vaid pigem tähendab see projekti või protsessi, mille eesmärgiks on hankija vajaduste rahuldamine.

Et määratleda, kas lepingud on seotud sama projektiga (hanke objektiga) või on nad erinevad lepingud, kasutatakse erinevaid kriteeriume. Mõned näited Euroopa Kohtu praktikast:

- Sama projekt.
  - Hankija kavatses teostada suurema projekti. Projekt koosneb erinevatest osadest, mille teostamiseks sõlmitakse lepingud erinevate ettevõtjatega. Tavaliselt jagatakse üks ehitustööleping osadeks, kui hoone ehitamiseks on vaja erinevaid ametioskusi.
- Sama lepingu sõlmimise kavatsus.
  - Üks eesmärk hõlmab erinevaid osasid. Näiteks on töötajatele rõivaid osta soovival hankijal sama kavatsus sõlmida lepingud pükste ja jakkide ostmiseks.
- Sama eelarve.
  - Kogu projekti rahastatakse samast eelarvest. Näiteks on erineva suurusega sõidukeid osta soovival hankijal üks eelarve kõikide sõidukite ostmiseks.
- Sarnane objekt.

- Erinevate lepinguosade objekt on sarnane. Näiteks kuuluvad püksid ja jakid kokku, sest nad on töötajatele vajalikud rõivad.
- Samad pakkujad.
  - Samad ettevõtjad pakuvad soovitud kaupu, teenuseid või ehitustööde teostamist. Näiteks toodab toole ja laudu sama ettevõtja, kuid lampe, mis on büroos samuti vajalikud, toodab teine ettevõtja.
- Sarnane tootmisviis.
  - Kaupade tootmises ei ole suuri erinevusi. Näiteks paigaldatakse kanalisatsioonitorusid samamoodi. Ei ole suuri erinevusi selles, kuidas torud maa alla pannakse. Kuid tehnilistel ja hügieenilistel põhjustel on joogiveetorude paigaldamiseks vaja erinevaid oskusi.
- Tehniline toimimine.
  - Kõik osad on vajalikud, et projekt kui tervik tehniliselt toimiks. Näiteks lennujaama terminali ehitamisel peab üks ettevõtja püstitama hoone, teine paigaldama aknad, kolmas elektrijuhtmed, neljas kütte- ja jahutussüsteemid jne. Kõik need on vajalikud, et tagada lennujaama toimimine. Teisalt ei kuulu kanalisatsiooni erinevad osad tingimata kokku, isegi kui nad juhivad vee samasse torusse, kui nad saavad täita oma ülesannet teistest osadest sõltumatult.

Eelnimetatud kriteeriumid on ainult mõned näited sellest, mille alusel määratleda, kas erinevad osad kuuluvad sama projekti juurde ja kas nende eeldatavad maksumused tuleb seetõttu kokku liita.

3.3.5.2 Ettevalmistus

Mõned otsused tuleb probleemide vältimiseks ära teha enne hankemenetluse alustamist. Nendeks on:

- projekti üldmääratlus;
  - Kõik projekti osad tuleb paika panna võimalikult varakult. Kuigi hankemenetluse alustamiseks on mõnikord väga vähe aega, tuleks leida aega projektist üldise ülevaate saamiseks. Riigihanke objekt tuleb määratleda enne menetluse alustamist. Samuti tuleb otsustada, kas lubada alternatiivseid lahendusi.
- ajakava;
  - Enne hankemenetluse alustamist tuleb hoolikalt läbi töötada ajakava. Arvesse tuleb võtta mitmeid olulisi tegureid, näiteks on seaduses hankemenetluse erinevatele etappidele sätestatud miinimumtähtajad ja neid tuleb järgida (loomulikult võib alati

anda pikema tähtaja sõltuvalt hanke objekti keerukusest). Nimetatud tähtaegade kõrval tuleb silmas pidada, et aega on vaja ka hankemenetluse läbiviimiseks, s.h võimalikuks hankedokumentide muutmiseks ja pakkumuste hindamiseks. Samuti võib hankemenetlusse viivitusi tuua aeg, mis hankijal kulub otsuste tegemiseks. Tuleb arvestada ka võimalike järelevalve- ja vaidlustusmenetlustega.

- asjade tarnimise, teenuste osutamise või ehitustööde teostamise tähtjad;
  - Millal on hankijal tegelikult riigihanke objekti vaja? See lõpptähtaeg on ajakavas kõige olulisem. Muud tähtjad arvutatakse sellest tagasi.
- riigihanke korraldamise maksumus;
  - See sõltub hankemenetluse liigist, pakkujate arvust, ekspertide kasutamisest ja hankemenetluseks kuluvast ajast. Seda tuleb kaupade, teenuste või ehitustööde tegeliku maksumuse kõrval arvesse võtta.
- rahastamine;
  - Projekti rahastamine tuleb otsustada enne riigihanke alustamist. Tuleb kindlaks määrata, kes kui palju ja mille eest maksab.
- otsus erinevate hankelepingute sõlmimise kohta.
  - Kas jagada riigihange erinevateks osadeks või mitte, on osaliselt poliitiline, osaliselt tehniline ja osaliselt majanduslik küsimus. Eriti tihedalt on see seotud väikeettevõtjatele hankes osalemise võimaluste pakkumisega. See küsimus tuleb ära otsustada enne hankedokumentide koostamist.

Nimetatud ettevalmistused panevad hankemenetlusele aluse, mida hiljem on üsna raske muuta. Hilisem muutmine võib mõnikord kaasa tuua kogu hankemenetluse tühistamise, mis ei tule kasuks ühelegi osalisele.

3.3.5.3 Riigihanke osadeks jagamise meetodid

Piirmääradega on seotud riigihankeid reguleerivate õigusnormide kohaldamine. Seetõttu on oluline, et projekti eeldatav maksumus arvutatakse täpselt, et määratleda riigihanke õiguslik raamistik. Tehtud vigu hiljem parandada ei saa.

Rahvusvahelised riigihanke piirmäärad tulenevad Maailma Kaubandusorganisatsiooni 1994. aasta riigihankelepingust ja on väljendatud Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikutes.⁶

Euroopa Komisjon arvutab iga kahe aasta järel ümber nende väärtuse eurodesse.⁷

Vaata kehtivaid piirmäärasid punktist 2.4.6.

---

⁶ Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühik on Maailmapanga poolt arvatud erinevate vääringute suhe.

⁷ Direktiivi 2004/17/EÜ artikkel 69, direktiivi 2004/18/EÜ artikkel 78.

Kui otsus hanke osadeks jagamise kohta on tehtud, saab hanke osadeks jagada erinevatel meetoditel. Kõik sõltub üldlepingu või eespool nimetatud projekti iseloomust. Oluline on maht ja kvaliteet.

- Maht: kõik lepingu osad käsitlevad sama liiki kaupu, teenuseid või ehitustöid. Kui leping on ainult ühele ettevõtjale täitmiseks liiga mahukas või häiriks see turu toimimist juhul, kui ainult üks ettevõtja täidaks nii suurt lepingut, on kasulik jagada see osadeks. Osadeks jagamine aitab probleemi lahendada.
- Kvaliteet: osadeks võib jagada ka erinevate tegevusalade kaupa. Näiteks on hoone püstitamiseks tavaliselt vaja erinevaid ametioskusi. Osade hankemenetlused võivad alata erinevatel aegadel.
- Piirkonnad: lepingu võib osadeks jagada ka piirkondade kaupa. Kui näiteks hankija vajab turvateenuseid kõikidele kohtuhoonetele, võib ta lepingu osadeks jagada erinevate kohtute ja piirkondade kaupa.
- Ajaline jaotus: osadeks võib jagada ka näiteks ehitustööde teostamise aegade alusel.

Hanke osadeks jagamisel tuleb arvesse võtta teatud asjaolusid.

- Osadeks jagamine peab toimuma objektiivsete tehniliste ja majanduslike kriteeriumide alusel.
- Hankija peab järgima riigihanke põhimõtteid, millest kõige olulisemad on:
  - ausa konkurentsi põhimõte,
  - kõikide pakkujate võrdse kohtlemise põhimõte.

Ühtegi pakkujat ei tohi eelistada. Kõiki pakkujaid peab kohtlema võrdselt.⁸ Hankedokumentides sätestatud tehniline kirjeldus on hankija ja kõikide pakkujate suhtes siduv kogu hankemenetluse jooksul. Dokumente tuleb tõlgendada kõigi osaliste suhtes ühtemoodi.

Alati ei ole lihtne otsustada, kas jagada hange osadeks või mitte. Igal konkreetsel juhul tuleb kaaluda nii poolt- kui ka vastuargumente enne otsuse tegemist ja need tasakaalu viia. Järgnevalt näiteid argumentide kohta nii ühe hankelepingu sõlmimise kui mitme lepingu sõlmimise kasuks.

Ainult ühe hankelepingu sõlmimise poolt rääkivad asjaolud on järgmised:

---

⁸ Euroopa Kohtu otsus, 22.6.1993, kohtuasi C-243/89: komisjon v. Taani, punkt 33.

- Garantii: ehitustöid võivad teostada paljud töövõtjad. Kahjude tekkimisel on raske leida nende eest vastutavat ettevõtjat, sest töövõtjaid on liiga palju. Töövõtjad süüdistavad üksteist ja süüdlase leidmine on raske. Kui hoone ehitamise eest vastutab ainult üks töövõtja, siis hankijal selliseid probleeme ei teki.
- Väiksem risk: kui näiteks ehitustööde puhul teostavad erinevaid töid erinevad töövõtjad, siis peab ajakavast kinnipidamise eest vastutama üks töövõtja. Hankija ei pea sellega pidevalt tegelema, vaid ta saab riski üle anda töövõtjale.
- Sama tehniline teostus: ühe töövõtja puhul on tööde tehniline teostus igal pool samasugune. Näiteks suure arvutivõrgu paigaldamisel kasutatakse igal pool sama tehnoloogiat ja ilmselt samu komponente, mis tagab kergema hoolduse.
- Projekteerimise ja teostamise ühtsus: projekteerimise ja teostamise ühtsuse saab tagada ainult üks töövõtja. Kui töid teostab mitu ettevõtjat, võib esineda probleeme ja lahkavamusi.
- Kooskõlastamine: hankija ei pea kogu projekti koordineerima. Ta võib selleks kasutada töövõtjat. Tavaliselt teeb see projekti veidi kallimaks, kuid hankija saab kokku hoida oma vahendeid.
- Ajakava ja kulud: see on hankija risk. Need riskid lähevad üle konkreetsele töövõtjale.

Hanke osadeks jagamise poolt rääkivad asjaolud on järgmised:

- Suure projekti osadeks jagamine võimaldab arvesse võtta ettevõtjate struktuuri. Kui projekt on liiga suur, võib juhtuda, et ainult mõned, ja halvimal juhul ainult üks ettevõtja on võimeline seda täitma. See välistab konkurentsi ja teeb projekti kalliks. Projekti osadeks jagamine on üks võimalusi selle konkurentsile avamiseks.
- Leping võib koosneda erinevatest osadest, mida täidavad vastava valdkonna spetsialistid.
- Suurem konkurents: väikesed lepingud annavad võimaluse väiksematele ettevõtjatele, sest neil on sel juhul olemas vajalikud vahendid lepingu täitmiseks.
- Piirkondlike ettevõtjate kaasamine: väikesed lepingud annavad võimaluse piirkondlikele ettevõtjatele, eriti juhul, kui leping on jagatud osadeks piirkondade kaupa.
- Turu toimimise tagamine: kuna võimalikke pakkujaid on rohkem, tagab lepingu osadeks jagamine turu toimimise ja efektiivse konkurentsi.
- Igale osale parim teostaja: hankija saab valida igale osale parima teostaja. See tagab parima tulemuse.

- Alltöövõtjate kasutamise vältimine: hankijal pole alltöövõtjate üle kontrolli, sest nendega puuduvad lepingulised suhted. Väiksemate osade puhul töövõtjad ilmselt nii palju alltöövõttu ei kasuta ja hankijal on lepingu täitmise üle suurem kontroll.
- Turu võimsuste ja ressursside arvesse võtmine: lepingut osadeks jagades peaks hankija jälgima, milline on olukord vastaval kaubaturul. Ta peaks teadma, millised ettevõtjad turul tegutsevad ja millised on nende vahendid. See aitab ka erinevate osade suurusi määratleda.
- Osadeks jagamine alandab hindu ja kiirendab projekti teostamist, sest ettevõtjatel on vahendid olemas ja nad ei pea töötajate arvu suurendama.
- Iga pakkujaga sõlmitakse eraldi leping. Hankija kontrollib vahetult kõiki ettevõtjaid ja see tagab lepingu täitmise parema kvaliteedi.

Veel üks võimalus kaasata lepingu täitmisse mitu ettevõtjat on lepingu sõlmimine pakkujate rühmaga (ühispakkujatega). Tulenevalt lepingu iseloomust jagunevad ühispakkujad oma kvalifikatsiooni ja spetsialiseerumise poolest sarnaselt hanke osadeks jaotamise põhimõtetele.

- Leping koosneb osadest, mille täitmine nõuab erinevaid oskusi. Iga pakkujate rühma liige täidab ühe osa ja peab olema kvalifitseeritud nimetatud osa teostamiseks, kuid mitte terve lepingu täitmiseks.
- Iga pakkuja täidab vastava lepingu osa. Kvalifitseerimisel arvestatakse ühispakkujate kompetentsi hankelepingu täitmiseks.

Kogu projekti teostamiseks sõlmitakse üks leping, kuid töid teostab mitu ettevõtjat. Pakkujate rühma käsitletakse ühe töövõtjana. Lepingu täitmise eest vastutavad ühispakkujad riigihangete seaduse kohaselt alati solidaarselt, s.t hankija võib nõuda lepingu täitmist ükskõik kellelt neist, vaatamata sellele, et tegelikkuses võivad nad täita erinevaid lepingu osi.

Ühispakkumuste negatiivse mõjuna muutub turg väiksemaks. Kui mitu ettevõtjat esitavad ühise pakkumuse, on vähem neid, kes esitavad individuaalse pakkumuse. See kahjustab konkurentsi (vt Konkurentsiameti seisukohta punktist 4.3.4).

3.3.6 Väikeste osade erand

EL direktiivides ja riigihangete seaduses on sätestatud erandid, mida kohaldatakse hanke väikeste osade suhtes⁹ (RHS § 23 lg 3). Hanke või projekti eeldatav kogumaksumus on erinevate osade maksumuste summa. Hankija võib hanke korral eeldatava maksumusega üle

⁹ Direktiivi 2004/17/eü artikli 17 lõige 6, direktiivi 2004/18/EÜ artikli 8 lõige 5.

rahvusvahelise piirmäära kalduda kõrvale hankemenetluse reeglite kohaldamisest teatud tingimustele vastavate osade puhul:

- Kõikide osade, mille suhtes kasutatakse erandit, eeldatav maksumus kokku ei tohi olla suurem kui 20 % lepingu kogumaksumusest.
- Iga sellise osa eeldatav maksumus ei tohi olla suurem teatud piirmäärast, mis sõltub lepingu liigist. Ühegi osa maksumus ei tohi olla suurem, kui
  - 80 000 eurot asjade või teenuste hankelepingu korral või
  - 1 000 000 ehitustööde hankelepingu korral.

Näide. Hankija soovib sõlmida ehitustöölepingu. Leping on jagatud neljaks osaks. Nende eeldatavad maksumused on järgmised:

1. osa	€300 000
2. osa	€600 000
3. osa	€4 500 000
4. osa	€900 000
eeldatav maksumus	€6 300 000

20% lepingu kogumaksumusest on 1 260 000 eurot. Seega võib hankija kohaldada märgitud erandit 1. ja 2. osa või 1. ja 4. osa, kuid mitte 1., 2. ja 4. osa lepingu sõlmimisel.

3.3.7 Üks või mitu hankelepingut

Hankija võib koostada ühed hankedokumendid kõikide osade jaoks. Osadeks jaotamisest antakse teada hanketeates ja osad määratletakse kas hanketeates või hankedokumentides. Pakkujad võivad esitada pakkumused ühele, mitmele või kõikidele osadele vastavalt hankija otsusele. Võimalus esitada pakkumused ühele, mitmele või kõikidele osadele tuleb ära märkida hanketeates (RHS § 24).

Igale osale esitatud pakkumusi hinnatakse eraldi. Kui osad on üksteisest sõltuvad, peab hankija hoolikalt jälgima, millises järjekorras lepingud sõlmitakse. Tavaliselt tehakse seda eelnevalt koostatud ajakava alusel. Juhul kui osad on omavahel seotud ja kui ühte lepingut ei saa sõlmida, kaotab teiste lepingute sõlmimine mõtte ja hankijal on õigus nendest loobuda.

Iga osa kohta saab sõlmida ainult ühe lepingu.

3.3.8 Tehniline kirjeldus

3.3.8.1 Üldist

Tehniline kirjeldus on hankija vajaduste kirjeldus. Selles on määratletud, mida hankija soovib osta või tellida ja mida pakkuja peab pakkuma. Tehniline kirjeldus võib olla lihtne või keerukas, sõltuvalt hankija vajadustest ja hanke iseloomust. Riigihanke edukus sõltub sellest, kui selgelt ja täpselt hankija nõudmised on tehnilises kirjelduses määratletud.

Tuleks märkida, et hankijal on alati vabadus ise määratleda hankelepingu ese. Näiteks võib hankija valida, kas ta soovib tavalist koolitust või e-koolitust. Samuti võib ta valida, kas ta soovib osta plast- või terastorusid. Tehniline kirjeldus ei tohi siiski põhjendamatult takistada riigihanke avamist konkurentsile.

Heas tehnilises kirjelduses on nõuded määratletud selgelt ja loogiliselt. Tuleb täpsustada, milleks ostetavat kasutatakse. Tehniline kirjeldus peab sisaldama piisavalt teavet, et pakkujad saaksid otsustada millist liiki, millise kvaliteediga ja millise hinnaga asju, teenuseid või ehitustöid nad peavad pakkuma.

Hea tehniline kirjeldus tagab võimaluse hinnata pakutud kaupade, teenuste või ehitustööde vastavuste hindamiskriteeriumidele. Tehniline kirjeldus on hankelepingu aluseks.

3.3.8.2 Standardid

Tehnilises kirjelduses võib viidata:

- Euroopa standardid üle võtnud siseriiklikele standarditele,
- Euroopa tehnilisele tunnustusele,
- ühtsele tehnilisele kirjeldusele,
- rahvusvahelistele standarditele,
- muudele Euroopa standardiasutuste tehnilistele viitesüsteemidele, *või nende puudumisel*
- siseriiklikele standarditele või siseriiklikule tehnilisele tunnustusele.

Kõikidele viidetele tuleb lisada sõnad „või sellega samaväärne”.

3.3.8.3 Kasutusomadused või funktsionaalsed nõuded

Tehnilise kirjelduse võib koostada ka hankelepingu eseme kasutusomadustest või sellele püstitatud funktsionaalsetest nõuetest lähtuvalt, viimane võib hõlmata ka keskkonnaga seotud omadusi. Nimetatud parameetrid peavad siiski olema piisavalt täpsed, et pakkujad saaksid selge ettekujutuse hankelepingu esemest ja hankijal oleks võimalik sõlmida hankeleping.

Funktsionaalseid nõudeid väljendatakse tavaliselt tingimuste ja nõuetena koguse, kvaliteedi, tähtaegade jms osas. Määratleda tuleb miinimum- ja maksimumnõuded. Määratleda võib lõpliku tulemuse, kuid mitte selle saavutamise viisi. See jätab ruumi loomingulisusele ja uuenduslikele lahendustele.

Näide: Terasest soojaku kasutusomadustega seotud nõuded võivad olla näiteks järgmised:

- Suurus: 10’.
- Välismõõtmed: pikkus 2989 mm, laius 2435 mm, kõrgus 2591 mm.
- Värv: sinine.
- Jäik raam tugevdatud nurkade ja süvistega kahvellaaduri jaoks.
- Seinapaneelid, väliskiht: galvaniseeritud värvitud laineplekk; sisekiht: lamineeritud puitlaastplaat, umbes 10 mm.
- Põrand: puitlaastplaat, min 20 mm, veekindel, 1,5 mm paksune vinüülpõrandakate, soojustus min 50 mm.
- Elektripaigaldised: 50/60 Hz, 32 A, kaks seinakontakti, luminofoorlambid, 2 x 36 W IP34 ja elektriradiaator min 800 W.

Seejärel peab hankija kaaluma:

- millised nimetatud kriteeriumidest on kohustuslikud või eriti olulised ja millised ei pea olema kohustuslikud;
- kuidas on tagatud uuenduslikkus, mittediskrimineerimine ja standardiseerimine;
- mis juhtub, kui pakkumuses on soojaku välismõõtmeteks: pikkus 2991 mm, laius 2438 mm, kõrgus 2591 mm;
- kas funktsionaalsed nõuded kirjeldavad toote, näiteks infotehnoloogiarakenduse funktsioone.

Näide reisikorralduse infotehnoloogiarakenduse funktsionaalsetest nõuetest¹⁰:

- reise loetelude koostamine;
- päringute esitamine kasutajate määratud kriteeriumide alusel (konkreetsed reisid);
- reise otsimine;

---

¹⁰ Allikas: http://livedocs.macromedia.com/coldfusion/6.1/htmldocs/design_3.htm

- uute reisivõimaluste lisamine;
- võimalus tühistada tellitud reisi;
- tellitud reisi andmete muutmine;
- reisitellimuse täitmise vastavuse kontrollimise mehhanism.

3.3.8.4 Kaubamärgid, patendid jne

Kui see ei ole põhjendatud hankelepingu esemega, ei tohi tehnilises kirjelduses viidata konkreetsele mudelile või allikale või konkreetsele protsessile või kaubamärkidele, patentidele, tüüpidele, päritolule või tootmisviisile, mis asetaks teatud ettevõtjad või tooted paremasse või halvemasse olukorda. Kõnealune viitamine on lubatud erijuhtudel, kui lepingu objekti ei ole võimalik piisavalt täpselt ja arusaadavalt kirjeldada. Kõikidele viidetele tuleb sellisel juhul lisada sõnad „või sellega samaväärne”.

3.3.8.5 Pakkuja õigus tõendada oma pakkumuse vastavust tehnilisele kirjeldusele

Hankija ei või pakkumust tagasi lükata järgmistel juhtudel:

- Pakutud tooted ja teenused ei vasta tehnilisele kirjeldusele. Pakkumust ei saa tagasi lükata, kui pakkuja on oma pakkumuses hankijale vastuvõetaval viisil tõendanud, et tema pakutud lahendus täidab tehnilises kirjelduses määratletud nõudmisi samaväärselt.
- Kui hankija on koostanud tehnilise kirjelduse lähtudes hanke objekti kasutusomadustest ja funktsionaalsetest nõuetest ja pakutud tooted vastavad Euroopa standardid üle võtnud siseriiklikele standarditele, Euroopa tehnilisele tunnustusele, ühtsele tehnilisele kirjeldusele, rahvusvahelistele standarditele või muudele Euroopa standardiasutuste tehnilistele viitesüsteemidele ning need on kooskõlas hankija sätestatud kasutusomaduste ja funktsionaalsete nõuetega.

Pakkuja peab hankijale vastuvõetaval viisil tõendama, et standardile vastav toode või teenus vastab hankija sätestatud kasutusomaduste ja funktsionaalsetele nõuetele. Asjakohaseks tõendusmaterjaliks võib olla tootja tehniline kirjeldus või tunnustatud asutuse katseprotokoll.

3.3.8.6 Kuidas teenuseid kirjeldada?

Teenuse kirjeldamise eesmärk on anda pakkujatele selge, täpne ja täielik ülevaade teenustele esitatavatest miinimumnõuetest ja hankija vajadustest, et nad saaksid pakkuda lahenduse, mis

vastab nendele nõuetele ja vajadustele. Teenuste kirjelduses nimetatud nõuded lülitatakse pakkujaga sõlmitavasse hankelepingusse.

Teenuse kirjelduse (tehnilise kirjelduse) koostamisel võib hankija kasutada tehnilist dialoogi turuosalistega. Seda tuleb teha konkurentsi välistamata ja läbipaistvalt, ausalt ning erapooletult. Tehniline dialoog ei tohi järgnevas hankemenetluses anda ühelegi teenusepakkujale eeliseid või asetada teda ebasoodsamasse olukorda.

Nõuete määratlemisel võib kasutada huvirühmade, näiteks lõpptarbivate antud teavet.

Teenuse kirjeldus koostatakse nii, et see ei annaks ühelegi teenusepakkujale eeliseid ega oleks tema suhtes diskrimineeriv.

Teenuse kirjeldus peab:

- olema täpne, täielik, selge, loogiline ja üheselt mõistetav, et pakkujad mõistaksid hankija nõudeid ja vajadusi;
- tagama pakkumuste võrreldavuse¹¹;
- keskenduma lõpptulemusele ja teenuse kvaliteedile, mitte sellele, kuidas need saavutatakse;
- sisaldama piisavalt teavet, et võimalikud teenuseosutajad saaksid otsustada, milliseid teenuseid ja millise hinnaga nad saavad pakkuda;
- hoiduma nõuete ületäpsustamisest.

Teenuse kirjelduse osad peavad olema konkreetsed ning määratletud iga üksiku riigihanke puhul:

- Sissejuhatus ja kohaldamisala
  - Taust
  - Vajalike teenuste üldkirjeldus ning üldine ülevaade sellest, mida see hõlmab ja mida mitte
  - Vajalike teenuste eesmärk
  - Hankija, teenuse osutamise keskkonna ja tehnilise keskkonna tutvustus
  - Kasutajate kirjeldus ja vajadusel nende arv
- Tehniline kirjeldus

---

¹¹ Soome Turukohus on mitu korda riigihankeotsuse tühistanud, sest riigihanke sisu ebaselge määratluse tõttu ei ole pakkumused võrreldavad.

- Tellitavate teenuste üksikasjalik loetelu ja kirjeldus
- Teenuste kvaliteeti, hulka ja sisu käsitlevad kohustuslikud miinimumnõuded
- Mida tuleb minimaalselt saavutada
- Teenuseosutaja personali käsitlevad tingimused
- Ajakava
- Hankija, tarbijate ja teenuseosutaja kohustused
- Teenuse osutamiseks vajalike näidisseadmete, infotehnoloogiaseadmete ja muude seadmete, näiteks telefonide kasutamise ja ostmise põhimõtted
- Viited võimalikele standarditele kooskõlas ELi hankedirektiivide ja riigihangete seadusega
- Milliseid kulusid pakutud hind sisaldab
  - Kõik teenuse osutamisest tulenevad kulud, näiteks personali töötasud, maksud, teenuse osutamiseks vajalikud seadmed ja masinad, telefonikulud jne
- Lepingu kehtivuse ajal tehtav koostöö ja ühised arutelud
- Teenuse kirjelduses nimetatud nõuete täitmise kontroll
  - Eraldi dokument, mis käsitleb teenuse tasemele esitatavaid nõudeid või kvaliteedikontrolli kriteeriume

Teenuse kvaliteet võib oluliselt sõltuda suurest hulgast intellektuaalsest oskusteabest. See on tavaline näiteks konsultatsiooniteenuse puhul, eriti infotehnoloogia valdkonnas. Teenuseosutaja võib oma pakkumuses tõendada oma ametioskuste vastavust valikukriteeriumidele esitades põhitöötajate, tehnilise abi töötajate jne kohta vastavaid andmeid hankedokumentides nõutu kohaselt.

Vältimaks olukorda, kus puuduvad teenuse osutamiseks vajalikud põhitöötajad, võib hankija teenuse kirjelduses sätestada teenuse esmatahtsate osade eest vastutavate põhitöötajate haridusele ja kutsekvalifikatsioonile esitatavad miinimumnõuded. Samuti võib hankija teenuse kirjelduses seada tingimuseks põhitöötajate loetelu esitamise ning sätestada nende haridusele ja kutsekvalifikatsioonile esitatavad miinimumnõuded.

Kui pakkuja esitab põhitöötajate loetelu, peab hankija võtma arvesse, et nimetatud töötajad ei saa võib-olla kogu lepingu kehtivuse ajal projektiga tegeleda (näiteks keegi lahkub töölt). Sellisel juhul võib kohaldada lepingus ette nähtud sanktsioone, kuid hankija võib ka nõustuda isiku asendamisega teise samadele tingimustele vastava isikuga. Põhitöötajaid võib ka pakkumuse hindamise käigus hinnata, kuid hankelepingu sõlmimise kriteeriumide

rakendamisel tuleb selgelt eristada pakkujate kvalifitseerimise tingimusi ja hankelepingu sõlmimise kriteeriume.

3.3.8.7 Alternatiivsete lahenduste kasutamine

Alternatiivsed lahendused annavad hankijale võimaluse saada kasu pakkujate oskusteabest. Mõnikord on ettevõtjatel paremad ideed või pakuvad nad uusi innovaatilisi lahendusi, mille abil saab probleemi pahendada paremini, kui hankija algul oletas. Samuti on alternatiivsed lahendused kasulikud, kui hankija soovib osta keskkonnasõbralikku toodet, kuid pole kindel, kas turul on midagi sobivat ja mis on selle hind. Keskkonnanäppide lisamine riigihankesse võimaldab hankijatel innustada ettevõtjaid arendama keskkonnasõbralikumaid tooteid. Teisalt on alternatiivsete lahenduste hindamine töömahukam kui pelgalt hankedokumentidel põhinevate pakkumuste hindamine.

3.3.8.8 Tehnilise kirjelduse määratlemine alternatiivsete lahenduste puhul

Üldjuhul on alternatiivsed lahendused lubatud ainult alljärgnevatel tingimustel.

- Hankelepingu sõlmimise kriteeriumiks on majanduslikult soodsaim pakkumus. Kui lepingu sõlmimise kriteeriumiks on madalaim hind, ei ole alternatiivsed lahendused lubatud. Põhimõtteks on, et madalaima hinna kriteeriumi kasutamise korral on tõenäoliselt tegemist standardse hanke objektiga ja hankija on määratlenud hanke objekti väga täpselt (vt ka RHS § 31 lg 3).
- Hankija peab hanketeates täpsustama, kas alternatiivsed lahendused on lubatud või mitte (RHS § 52 lg 1).
- Hankija peab sätestama alternatiivsete lahendustele esitatavad miinimumnõuded¹² (RHS § 31 lg 5 ja § 52 lg 2). Esitatud alternatiivsed lahendused peavad vastama nimetatud miinimumnõuetele, et nad oleksid põhipakkumustega võrreldavad. Kui alternatiivsed lahendused miinimumnõuetele ei vasta, peab hankija need tagasi lükkama. Alternatiivsete lahenduste hindamise käigus võib hankija olla nõudlikum kui põhipakkumuse hindamisel. Kui see etapp ei ole lõpetatud, ei saa alustada kõige sobivama pakkumuse valimist.¹³

Alternatiivsete lahenduste esitamise võimalust võib piirata kahel viisil:

- Hankija lubab alternatiivsete lahenduste esitamist ainult hanke teatud osade kohta, et saada paremaid ideid. Teiste osade kohta tuleb esitada üksnes põhipakkumine.

---

¹² Direktiivi 2004/17/ EÜ artikli 36 lõige 2; Direktiivi 2004/18/EC EÜ artikli 24 lõige 3

¹³ Euroopa Kohtu 16. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-421/01: Traunfellner, punkt 33.

- Põhimõtteliselt võib lubada alternatiivseid lahendusi nii tehnilistes lahendustes, kui ka majanduslikke või juriidilisi aspekte käsitlevates asjaoludes. Hankija võib siin teha oma valikuid. Näiteks soovib hankija leida uusi tehnilisi ideid, kuid ei luba pakkuda alternatiive hankelepingu juriidilise ja majandusliku osa suhtes. Sel juhul aktsepteerib ta ainult tehnilisi alternatiivseid lahendusi.

3.3.8.9 Nõuded alternatiivsetele lahendustele

Alternatiivsete lahenduste suhtes kehtivad kindlad nõuded:

- Pakkija peab hankedokumentides esitatud tehnilise kirjelduse põhjal koostama täiendava pakkumuse versiooni. Alternatiivne lahendus tuleb esitada nii, et selle alusel saab sõlmida lõpliku lepingu.
- Pakkija peab tõendama, et alternatiivne lahendus vastab hankedokumentides alternatiivsetele lahendustele sätestatud nõuetele.

Nõuded alternatiivsetele lahendustele tuleb sätestada selleks, et alternatiivne lahendus vastaks hankija vajadustele samamoodi nagu põhilahendus. See peaks avama teed erinevate lahenduste pakkumiseks. Näiteks võib hankija kaaluda, kas ta soovib osta asju või teenuseid – näiteks kas ta soovib arvuteid osta või rentida; samuti, kas ta soovib hankida uusi või kasutatud asju. Nõuete sätestamine võib toimuda sarnaselt kasutusomaduste ja funktsionaalsete nõuete kirjeldamisega tehnilises kirjelduses.

3.3.8.10 Alternatiivsete lahenduste hindamine

Alternatiivsete lahenduste hindamine toimub kahes etapis. Esimeses etapis peab hankija kontrollima, kas alternatiivne lahendus vastab hankedokumentides sätestatud nõuetele. Nõuetele vastavus teeb alternatiivse lahenduse võrreldavaks kõikide teiste pakkumustega, mis on vajalik parima pakkumuse valimiseks. Teises etapis võib hankija kasutada alternatiivsete lahenduste hindamisel pakkumuste hindamise kriteeriume. Tavaliselt on nendeks hinna- ja kvaliteedikriteeriumid. Üldiselt ei erine tavapärase pakkumuse hinnakriteeriumid alternatiivsete lahenduste hinnakriteeriumidest. Teatud juhtudel võib alternatiivsete lahenduste jaoks kehtestada eraldi hinnakriteeriumid, näiteks kui hankija soovib teada, kui suur on kasutuskulu, võib ta kasutada hinnakriteeriumi, mis hõlmab asja ostmise kulusid ja energiatarbimise hinnangulisi kulusid asja kasutamise ajal. Kvaliteedikriteeriumid on kõikidele pakkumustele samad. Seega on võimalik välja valida edukas pakkumus. Kui hankija soovib keskkonnasõbralikke alternatiivseid lahendusi, peaks üheks pakkumuste hindamise kriteeriumiks olema keskkonnamõjuga seotud kriteerium.

Millal on kasulik alternatiivseid lahendusi kasutada?

Teatud põhjustel on alternatiivsete lahenduste kasutamine kasulik. Esiteks saab hankija pakkujatelt uusi innovaatilisi lahendusi. Hankija leiab uusi tehnoloogiaid, mida seni pole veel kasutatud, kuid mis tunduvad probleemi lahendamiseks sobilikud. Hankija võib saada kasu ettevõtja oskusteabest. Ettevõtjad võivad välja pakkuda lahendusi, mis on tõhusamad kui hankedokumentides kirjeldatud lahendused. Alternatiivsete lahenduste abil võib leida majanduslikult soodsamaid lahendusi. Alternatiivsed lahendused on kasulikud ka siis, kui hankija soovib keskkonnasõbralikku toodet ning toetada keskkonnasäästlikkust. Oluline on, et alternatiivsete lahenduste esitamise võimalus toetab konkurentsi, kui teatud valdkonnas on vähe potentsiaalseid pakkujaid. Alternatiivsete lahenduste esitamine võimaldab arvesse võtta tehnilises kirjelduses sätestatud keskkonnanäaspekte.

Lisaks hankelepingu objekti määratlemisele on oluline, et riigihanke tehnilise kirjelduse koostamisel võetakse võimalusel arvesse keskkonnanäaspekte (RHS § 3 p 6).

EL hankedirektiivides hõlmab tehnilise kirjelduse määratlus muu hulgas keskkonnategevuse tulemuslikkust, toote kasutamist ja tootmisprotsessi. See tähendab, et hankija, kes soovib osta keskkonnasäästliku toote, võib selleks nõuda:

- teatud materjalide kasutamist (taaskasutusse võetud klaas, paber, puit jne);
- et lõpptoode oleks keskkonnasõbralik (näit energiasäästlik sõiduk, puhastusvahendid ei sisalda tervist kahjustavaid ja keskkonnaohtlikke aineid);
- teatud keskkonnasõbralike tootmisprotsesside kasutamist, isegi kui nende tulemusel toodetud lõpptoode ei ole silmnähtavalt keskkonnasäästlik;
  - Näiteks ei erine alternatiivsetest energiaallikatest toodetud elekter ei erine fossiilkütustest toodetud elektrist.
  - Mahepõllumajanduses toodetud toit.
- teatud ökomärgise kriteeriumide täitmist (näit EL-i lilleke, Põhjamaade luik, Saksamaa sinine ingel). See ei tähenda, et toode ise peaks tingimata kandma ökomärgist.

Hankija võib keskkonnanõudeid kasutada funktsionaalsete nõuete või kasutusomaduste sätestamisel vastavalt Euroopa või siseriiklike ökomärgise nõuetele tingimusel, et:

- tehnilises kirjelduses sätestatud nõuded on asjakohased hanke objekti suhtes ja sellega seotud,
- nõuded on välja töötatud tuginedes teadusuuringutest saadud teabele,

- ökomärgis on kasutusele võetud kõiki huvirühmi kaasava menetlusega,
- nõuded on kättesaadavad kõikidele huvitatud pooltele.

Seoses ökomärgisega on oluline meeles pidada, et hankija ei või nõuda, et pakkujad osaleksid teatud ökomärgise programmis ja nende tooted kannaksid ökomärgiseid. Ökomärgise kõrval peab hankija arvestama ka teisi tõendeid, mis pakkujad esitavad toote sobivuse kinnituseks. Sellisteks tõenditeks võivad olla tunnustatud asutuse katsearuanne või tootja tehniline toimik. Mahepõllumajandustooted peavad vastama teatud tingimustele ning olema sertifitseeritud tunnustatud kontrollorgani poolt. Kõnealuste tingimuste kohta vt põllumajandustoodete mahepõllumajandustootmist käsitlev nõukogu määrus 2029/91.

4 Hankedokumendid

4.1 Hankedokumentide sisu

Hankedokumentide koostamine on hankemenetluse kõige olulisemaid etappe. Ebaselgete, ebatäpsete ja mitmeti mõistetavate hankedokumentide tõttu ei pruugi esitatud pakkumused olla võrreldavad ning seetõttu võib nende hindamine osutuda keerukaks või koguni võimatuks. Hankedokumendid peavad olema sõnastatud nii, et pakkujad saaksid esitada võrreldavaid pakkumusi. Eriti oluline on siin hankelepingu objekti määratlemine.

Riigihankeid käsitlevas direktiivis 2004/18/EÜ on sätestatud hankedokumentidele esitatavad teatud miinimumnõuded. Eesti Vabariigi riigihangete seaduses on sätestatud hankedokumentide sisu käsitlevad täpsemad nõuded.

Riigihangete seadus sätestab, et juhul, kui samu andmeid on võimalik esitada nii hanketeates kui ka hankedokumentides, peab hankija valima ühe nendest dokumentidest, milles vastavad andmed esitada. Andmete dubleerimine hanketeates ja hankedokumentides ei ole lubatud seetõttu, et vältida erinevusi hanketeates ja hankedokumentides esitatavate andmete osas. Kui hankija on siiski hanketeates esitatud andmed sätestanud ka hankedokumentides, siis nendevaheliste erinevuste korral on ülimuslikud hanketeates esitatud andmed. Seetõttu tuleb hanketeate koostamisel olla eriti hoolikas.

Hankija võib hankedokumendid teha huvitatud isikutele kättesaadavaks mitmel erineval moel (vt § 31 lõikeid 1 ja 10). Hankija võib hankedokumendid väljastada paber kandjal ja sellisel juhul on hankijal õigus küsida tasu nende paljundamise ja kättetoimetamise eest. Hankedokumendid võivad olla kättesaadavad hankija veebilehel, kusjuures hankija peab võimaldama huvitatud isikutel ennast veebikeskkonna kaudu registreerida hankedokumendid saanud isikuna, sisestades vastavasse keskkonda oma kontaktandmed. Hankedokumentidega peab olema võimalik tutvuda ka paber kandjal hankija juures kohapeal või hankija veebilehel ilma vastava registreeringuta.

Väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetluse puhul peab hankija huvitatud isikutele esitama koos hankedokumentidega ka kvalifitseerimise tingimused ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide esitamise nõuded (§ 68 lg 3).

Hankedokumentid koostatakse kirjalikult või elektroonilises vormis iga riigihanke jaoks eraldi. Hankedokumentid peavad olema valmis avatud ja väljakuulutamisetähtpäevast lähtuvalt hankemenetluse puhul enne hankemenetluse alustamist, piiratud ja väljakuulutamisetähtpäevast lähtuvalt hankemenetluse puhul taotluste esitamise tähtpäevaks.

Avatud ja piiratud hankemenetluse puhul peavad hankedokumentides sisalduma vähemalt järgmised andmed:

- riigihangete seaduse §-s 33 sätestatud nõuetele vastav hankelepingu eseme tehniline kirjeldus.
  - Tellitavatele teenustele või ostetavatele asjadele esitatavate nõuete selge, täpne ja täielik määratlus, mis võimaldab pakkujatel leida kõnealustele nõuetele vastava lahenduse.
  - Miinimumnõuded, millele teenused või asjad peavad vastama, et pakkumus oleks vastuvõetav.
  - Tehnilise kirjelduse võib koostada viidates siseriiklikele standarditele või kirjeldades nõudeid hanke objekti toimimisele või tulemustele, mida soovitakse saada.
  - Keskkonناسäästlikkusega seotud tingimuste kirjeldus;
- kõik tulevase hankelepingu tingimused või hankelepingu projekt, välja arvatud asjaolud, mille kohta hankija soovib võistlevaid pakkumusi. Need asjaolud tuleb ära tuua eraldi, mitte hankelepingu tingimuste või projekti osana.
  - Hankelepingu tingimuste määramisel tuleb lähtuda vastava lepingu liigi kohta võlaõigusseaduses sätestatust.
  - Hankelepingu tingimustes tuleks kindlasti ära tuua ka maksetingimused, arvete esitamine ja võimalikud sanktsioonid hankelepingu rikkumise korral;
- eraldi välja tooduna need asjaolud, mille kohta hankija soovib võistlevaid pakkumusi.
  - Nendeks asjaoludeks võivad olla näiteks pakkumuse maksumus, tarnetähtaeg, garantiitähtaeg, erinevad asja, teenust või ehitustööd iseloomustavad näitajad, mille kohta hankija jätab pakkujale võimaluse omaltpoolt pakkuda.
  - Neile asjaoludele peavad vastama alati hankija poolt kindlaks määratud pakkumuste hindamiskriteeriumid, mille alusel hankija esitatud pakkumusi

omavahel võrdleb ja hindab;

- pakkumuse struktuur ja nõutud dokumentide loetelu ning pakkumuse märgistamise nõuded.
  - Näiteks võimalik vorm ja/või sisukord, mida pakkujad peavad järgima.
  - Esitatavate originaaleksemplaride ja koopiate arv;
- pakkumuse koostamise keel või keeled.
  - Kui pakkumus on lubatud esitada rohkem kui ühes keeles, teave selle kohta, milline keel on lahknevuste korral ülimuslik;
- pakkumuse maksumuse esitamise struktuur ja valuuta.
  - Üksikasjalik teave hindade esitamise kohta.
  - Keerukamatel juhtudel on soovitatav kasutada vastavat vormi;
- nõue pakkujale kinnitada pakkumuses kõigi hanketeates ja hankedokumentides esitatud tingimuste ülevõtmist ja esitada pakkumus üksnes kõigi nende asjaolude kohta, mille kohta hankija soovib võistlevaid pakkumusi.
  - Pakkuja ei saa omalt poolt esitada muudatusi ega reservatsioone nende hanketeates ja hankedokumentides esitatud tingimuste kohta, mille kohta hankija ei ole pakkuja poolset pakkumust küsinud;
- nõue pakkujale näidata pakkumuses, kui suures osas hankelepingu mahust kavatseb pakkuja sõlmida allhankelepinguid koos kavandatavate alltöövõtjate nimedega, kes osalevad vahetult hankelepingu täitmisel, ja teabega hankelepingu osa suuruse ja iseloomu kohta, milles pakkuja kavatseb nendega allhankelepinguid sõlmida. Samuti peab pakkuja esitama pakkumuses kinnituse, et kaasab hankelepingu mahust olulise osa täitmisel muid alltöövõtjaid üksnes hankija nõusolekul pärast nende suhtes hankemenetluses kõrvaldamise aluste puudumise kohta kinnituse esitamist.
  - Kuivõrd riigihangete seaduse kohustatud subjektiks on hankijad, kellel on kohustused teatud reegleid järgides riigihankeid korraldada, peab nimetatud nõue olema hankija poolt hankedokumentides sätestatud, sest pakkujad peavad esitama oma pakkumused, tuginedes üksnes hanketeates ja hankedokumentides esitatud teabele;
- pakkumuste esitamise tähtpäev ja koht.

- Hankija peaks täpsustama, kas pakkujad võivad esitada pakkumuse elektroonilisel teel või faksiga ja lisama e-posti aadressi või faksi numbri.
- Tähtpäeva (vajadusel tähtaja) määratlemisel tuleb arvestada tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatuga, mille kohaselt juhul, kui tähtpäeva saabumine on määratud teatud kuupäeva ja kellaajaga, saabub tähtpäev sellel kuupäeval ja kellaajal;
- pakkumuste jõusoleku minimaalne tähtaeg.
  - Tähtaeg peaks olema piisavalt pikk, et hankijal oleks aega pakkumuste läbivaatamiseks enne nende kehtivuse aegumist, riigihangete seadus sellele tähtajale piiranguid ei sea;
- pakkumuse tagatise suurus, kui hankija nõuab pakkumuse tagatise esitamist
  - Märge selle kohta, kas tagatis tuleb esitada krediidi- või finantseerimisasutuse või kindlustusandja garantiina või rahasumma deponeerimisena hankija arvelduskontole;
- kontaktandmed, kust on võimalik hankedokumentide sisu kohta täiendavat teavet küsida.
  - Veebileht, e-posti aadress, kontaktisikud ja nende kontaktandmed, küsimuste esitamise ja neile vastamise tähtajad;
- pakkumuste avamise täpne koht ja aeg.
- kõikide pakkumuste tagasilükkamise alused, kui hankija soovib neid kehtestada.

Juhul, kui hankedokumendid koostatakse avatud hankemenetluses, peab hankedokumentides sisalduma ettepanek esitada pakkumusi vastavalt hanketeates ja hankedokumentides sisalduvatele tingimustele. Kuivõrd selle menetluse puhul esitatakse hankedokumendid määratlemata hulgale isikutele (näiteks juhul, kui hankija teeb hankedokumendid teatavaks elektroonilises vormis, võib nendega tutvuda ja nende alusel pakkumuse esitada iga huvitatud isik, kes aga ei ole hankijale enne vastava pakkumuse laekumist teada), peab hankedokumentides sisalduma ettepanek pakkumuste esitamiseks võlaõigusseaduse § 16 lõike 2 mõttes.

Lisaks eeltoodule tuleb hankedokumentides sätestada (kui need ei ole sätestatud hanketeates) pakkumuste hindamise kriteeriumid, mida kasutatakse pakkumuse edukuse üle otsustamisel, ja kriteeriumide suhteline osakaal. Pakkumuste hindamise kriteeriumiks võib olla ainult pakkumuse maksumus sellel juhul, kui hankija jaoks sõltub pakkumuse majanduslik soodsus

vaid pakkumuse hinnast ja kõik teised hankelepingu tingimused on hankedokumentides ammendavalt määratletud, s.t ühegi teise hankelepingu tingimuse osas ei ole pakkujal võimalust omalt poolt midagi pakkuda (§ 31 lg 3). Olenevalt konkreetsest riigihanke objektist võivad pakkumuste hindamise kriteeriumideks lisaks pakkumuse maksumusele olla mitmesugused objektiivset hindamist võimaldavad kriteeriumid, näiteks keskkonda mõjutavad omadused, käitamiskulud, tasuvus toote eluea jooksul, müügijärgne hooldus vms (§ 31 lg 4).

Väljakuulutamisega ja väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluste korral jätab hankija hankedokumentidesse märkimata need andmed, mis nimetatud hankemenetluste olemusest tulenevalt ei ole pakkumuse esitamise ettepaneku hetkel määratletavad või mille üle hankemenetluses läbi räägitakse (§ 66 lg 3 ja § 68 lg 2). Väljakuulutamisega läbirääkimistega menetluses räägitakse läbi esitatud pakkumuste üle, mõlemas nimetatud hankemenetluses võib läbirääkimiste käigus käsitleda ka tulevase hankelepingu tingimusi. Seega võivad hankedokumentidesse jääda märkimata mitmesugused asjaolud, eriti mis puudutavad hanke objekti tehnilist kirjeldust või hankelepingu tingimusi. Samas tuleb silmas pidada, et läbi ei saa rääkida pakkumuste hindamise kriteeriumide üle, kuivõrd need peavad olema kõikidele hankemenetluses osalejatele algusest peale teada ja nende muutmine ei oleks kooskõlas võrdse ja mittediskrimineeriva kohtlemise põhimõttega.

Kuivõrd võistleva dialoogi puhul hankija hankedokumente ei koosta, vaid esitab selle asemel kvalifitseeritud või välja valitud taotlejatele ettepaneku alustada dialoogi, mis sisaldab ka hankelepingu eseme kirjeldust (§ 63 lg 3), peab hankija selle hankemenetluse puhul määrama pakkumuste hindamise kriteeriumid juba hanketeates.

Hankedokumentides esitatavatele kohustuslikele andmetele lisaks võib hankija hankedokumentides määratleda veel muid asjaolusid, kui ta soovib vastavaid nõudeid pakkujatele sätestada või vastavaid võimalusi riigihankel kasutada. Nendeks asjaoludeks on:

- alternatiivsete lahenduste esitamine (§ 31 lg 5).
  - Hankija teatab, kas ta lubab esitada alternatiivseid lahendusi ja kui, siis määratleb alternatiivsetele lahendustele esitatavad miinimumnõuded ning juhised nende esitamiseks;
- riigihanke korraldamine ühiselt teiste hankijatega (§ 31 lg 9).
  - Sellisel juhul nimetatakse hankedokumentides ühises riigihankes osalevad hankijad, millises osas kellegagi neist hankelepingud sõlmitakse, samuti

hankelepingtonest tulenevate kohustuste kandmise üksikasjad;

- läbirääkimiste pidamine etapiviisiliselt (§ 31 lg 6).
  - Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse korral.
  - Võistleva dialoogi korral peab juba hanketeates sisalduma teave selle kohta, et hankija kavatses dialoogi käigus etapiviisiliselt vähendada lahenduste arvu, mille üle läbi räägitakse;
- allhanke piiramine (§ 31 lg 7).
  - Teenuste või ehitustööde hankelepingu puhul.
  - Vajalik hankelepingu täitmiseks ja kooskõlas heade äritavadega.
  - Ei saa piirata allhanget pakkujaga valitseva mõju kaudu seotud ettevõtjalt (§ 12 lg 7);
- elektrooniline oksjon.
  - Teave selle kohta, kas hankija kavatses hankemenetluse viimase etapina pakkumuste maksumuste või muude numbriliselt väljendatavate näitajate võrdlemiseks enam- või vähempakkumise teel kasutada elektroonilist oksjonit.

Lisaks eeltoodule võiksid hankedokumentid sisaldada veel järgmist teavet:

- viide avaldatud hanketeatele.
- hankedokumentide määratlus.
  - Millistest dokumentidest hankedokumentid koosnevad, tihti on hankedokumentidel ka lisad;
- pakkumuste läbivaatamise protsessi lühikirjeldus.
  - Menetluse kirjeldus, näiteks ajakava, hilinenud pakkumuste käsitlemine, pakkumuste tagasilükkamine ja vastuvõtmine, pakkumuste hindamine ja hindamisega tegelevad isikud, hindamise metoodika ja kasutatavad valemid;
- hankedokumentide muutmine.
- pakkujate esitatud teabe täiendamise võimalus.
  - Hankija nõudel peab pakkuja pakkumuses esitatud teavet selgitama, piiritlema või täpsustama (§ 56 lg 3).
  - Esialgselt nõutud, kuid esitamata jäänud dokumenti hiljem esitada ei ole lubatud;
- pakkumuste jõusoleku tähtaja pikendamine.

- muu asjakohane teave.
  - Näiteks pakkumuste avaldamine ja konfidentsiaalsus.
  - Kuidas pakkumuses märkida selles sisalduv võimalik ärisaladus või oskusteave, mida ta ei soovi kolmandatele isikutele avaldada.

4.1.1 Hankedokumentide ja hanketeate muutmine

Hankedokumente ja hanketeadet võib muuta enne hanketeates määratud pakkumuste või taotluste esitamise tähtpäeva. Hanketeate muutmisel tuleb esitada riiklikule riigihangete registrile hanketeate muudatus ja teavitada sellest kõiki pakkujaid, taotlejaid ja hankijale teada olevaid huvitatud isikuid. Hankedokumentide muutmisel peab hankija saatma muudetud hankedokumendid kõikidele pakkujatele ja taotlejatele ning huvitatud isikutele, kes on saanud hankedokumendid või kes on huvitatud isikutena ennast määratlenud hankija veebilehe kaudu, kui hankedokumendid tehti teatavaks elektrooniliselt.

Hankedokumentide või hanketeate muutmisel peab hankija pikendama pakkumuste või taotluste esitamise tähtaega, kui muudatused võiksid kaasa tuua juba esitatud pakkumuste mittevastavuse või pakkujate või taotlejate kvalifitseerimata jäämise, kuigi nad esialgsete tingimuste kohaselt oleksid kvalifitseerunud. Alates muudetud hankedokumentide edastamisest või hanketeate avaldamisest registris peab tähtajale lisanduva aja pikkus olema vähemalt pool vastavast seaduses sätestatud miinimumtähtajast (§ 36 lg 4).

Näide: Avatud hankemenetluses on pakkumuste esitamise tähtaeg 52 päeva. Hankija muudab hankedokumente ja esitab muudetud hankedokumendid 40. päeval. Hankedokumentide edastamise päevast lisandub tähtajale 26 päeva, uus pikendatud pakkumuste esitamise tähtaeg on kokku (alates hanketeate avaldamisest registris) 66 päeva.

Kui hankija pikendab üksnes pakkumuste või taotluste esitamise tähtaega või muudab pakkumuste avamise aega, võib pikendatud tähtaeg olla ka lühem kui pool vastavast seaduses sätestatud miinimumtähtajast. Tähtaega ei pea pikendama, kui muudetakse vaid kontaktandmeid või muid selliseid andmeid, mis pakkumuste vastavust ega pakkujate või taotlejate kvalifikatsiooni ei puuduta.

Hankedokumentide ja hanketeate muutmisel peab arvestama sellega, et muudatused, millega muudetakse hanketeadet, peavad saama avaldatud registris enne esialgset pakkumuste või taotluste esitamise tähtaega, vastasel korral kehtivad esialgsed, muutmata hankedokumendid või hanketeade. Seega peab hankija sisestama hanketeate muudatuse registrisse sellise

arvestusega, et see jõutakse ka avaldada, s.t hankija peab arvestama vähemalt 1-päevase varuga.

4.2 Taotleja ja pakkuja isiklikku olukorda käsitlevad nõuded, taotleja ja pakkuja hankemenetlusest kõrvaldamise alused

Riigihangete direktiivides ja riigihangete seaduses on sätestatud teatud nõuded, mis käsitlevad taotlejate ja pakkujate isiklikku olukorda, s.t millistele nõuetele vastavuse korral saab taotleja või pakkuja riigihankes osaleda. Mõnikord on taotleja või pakkuja isiklik olukord selline, et hankija on kohustatud ta hankemenetlusest kõrvaldama. Mõnikord on hankijal õigus otsustada, kas pakkuja menetlusse kaasata või menetlusest kõrvaldada, seda sõltuvalt rikkumise tõsidusest ja sellest, kas rikkumine võib mõjutada hankelepingu täitmist.

Hankedirektiivi 2004/18/EÜ artiklis 45 on loetletud rikkumised, mille puhul pakkuja hankemenetlusest väljajätmine on kohustuslik.

Kõnealuse artikli kohaselt on nimetatud rikkumised:

- osalemine kuritegelikus organisatsioonis (määratletud nõukogu ühismeetme 98/733/JSK] artikli 2 lõikes 1),
- korruptsioon (määratletud nõukogu 26. mai 1997. aasta akti artiklis 3 ja nõukogu ühismeetme 98/742/JSK artikli 3 lõikes 1),
- pettus Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 1 tähenduses ja
- rahapesu nõukogu 10. juuni 1991. aasta direktiivi 91/308/EMÜ rahandussüsteemi rahapesu eesmärgil kasutamise vältimise kohta artiklis 1 määratletud tähenduses.

Euroopa Liidu liikmesriigid määravad eelnimetatud sätete rakendamise tingimused kooskõlas siseriikliku õigusega, võttes arvesse ühenduse õigust.

Riigihangete seaduse § 38 lõike 1 kohaselt peab hankija kõrvaldama hankemenetlusest ja ei tohi hankelepingut sõlmida selliste isikutega, kes:

- on karistatud kriminaal- või väärteomenetluses kuritegeliku ühenduse organiseerimise või sinna kuulumise, kelmuse või ametialaste või rahapesualaste süütegude toimepanemise, samuti riigihangete nõuete rikkumise eest.
  - Kuna taotlejateks ja pakkujateks on tavaliselt ettevõtjad ja asutused, siis laieneb nimetatud kõrvaldamise aluste kohaldamine ka nende seaduslikele esindajatele.

- Süüteo toimepanemine peab olema tõendatud kohtuotsusega ja alus täitub juhul, kui karistus on veel kehtiv, s.t karistus ei ole kustunud;
- on pankrotis või likvideerimisel või kelle äritegevus on peatatud, samuti juhul, kui on algatatud sundlikvideerimine või esineb mõni muu sarnane alus isiku asukohamaa seaduste kohaselt.
  - Siia alla kuulub ka juhtum, kui taotleja või pakkuja kohta on esitatud pankrotiavaldus, kuid pankrotti ei ole veel välja kuulutatud.
  - Seda alust ei kasutata, kui hankija ostab asju väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse korras eriti soodsaid tingimusi ära kasutades pankrotivara hulgast või isikult, kes on likvideerimisel;
- ei ole nõuetekohaselt täitnud riiklike või kohalike maksude või sotsiaalkindlustuse maksete tasumise kohustust või on tal maksevõlgnevus eelmise 12 kuu jooksul rohkem kui 30 päeva vältel kokku.
  - Taotlejal või pakkujal ei tohi olla maksude võlgnevust pakkumuse esitamise ajal.
  - Alus ei ole täitunud, kui taotlejal või pakkujal on eelmise 12 kuu jooksul olnud maksevõlgnevus vähem kui 30 päeva vältel.
  - Alus täitub, kui maksevõlgnevus on olnud kas summeerituna või ka järjest 30 päeva vältel.
  - kohalike maksude tasumist kontrollitakse vaid hankija ja taotleja või pakkuja asukoha järgi;
- osaleb mitmes pakkumuses.
  - pakkuja ei saa esitada ühispakkumust, kui ta on pakkumuse üksi esitanud, samuti osaleda mitmes ühispakkumuses koos erinevate ühispakkujatega ega nimetada oma pakkumuses alltöövõtjana teist pakkujat;
- on esitanud valeandmeid hankemenetlusest kõrvaldamise aluste esinemise või hankija poolt seatud kvalifitseerimise tingimustele vastamise kohta.

Hankija võib hankemenetlusest kõrvaldada isikud, kes:

- on toime pannud raske süüalase eksimuse kutse- või ametialaste käitumisreeglite vastu.
  - See peab olema tõendatud kutse- või ametiliidu aukohtu otsusega või muul sarnasel alusel;
- on jätnud hankija poolt nõutud andmed või dokumendid esitamata.

- Seda alust ei rakendata, kui hankijale on andmed kättesaadavad ilma ebamõistlike kulutusteta avaliku registri kaudu;
- on jätnud hankija informeerimata hankemenetlusest kõrvaldamise aluseks olevate asjaolude muutumisest.
- omavad eelist teiste pakkujate ees seetõttu, et osalesid hankedokumentide koostamisel või on muul viisil hankijaga seotud.
  - Alust ei rakendata, kui eelist ei ole tekkinud, näiteks on kogu taotlejale või pakkujale eelnevalt hankedokumentide käigus teatavaks saanud informatsioon täies mahus kättesaadav ka teistele hankemenetluses osalevatele isikutele;
- on tasunud sotsiaalmaksu ja sotsiaalkindlustuse makseid ühe töötaja kohta vähem kui 70% tema asukohariigi ja piirkonna ning vastava valdkonna keskmisest.

Tõendid

Küllaldase tõendina selle kohta, et ettevõtjat ei ole karistatud loetletud süütegude eest ega ole pankrotis või likvideerimisel, võib hankija aktsepteerida isiku kirjalikku kinnitust (§ 38 lg 3 p 1). Maksuvõlgnevuse puudumise kohta tuleb esitada Eesti päritolu taotlejatel ja pakkujatel vastav Maksu- ja Tolliameti tõend ning hankija ja taotleja või pakkuja asukohajärgse maksuhalduri tõend. Juhul kui välisriigi vastav ametiasutus sellist tõendit ei väljasta, võivad taotleja ja pakkuja esitada vastava ametiasutuse tõendi vaid maksevõlgnevuste puudumise kohta (§ 38 lg 3 p 2).

Juhul kui hankija soovib rakendada mõnda § 38 lõikes 2 sätestatud hankemenetlusest kõrvaldamise vabatahtlikku alust, peaks ta selle eelnevalt hanketeates ära märkima. Samuti tuleb hankijal märkida hanketeates tõendid, millega taotlejad ja pakkujad saavad enda suhtes aluste puudumist tõendada, kaasa arvatud § 38 lõikes 3 nimetatud tõendid. Koos pakkumusega nõuab hankija pakkujalt ka kinnituse esitamist hankemenetlusest kõrvaldamise aluste puudumise kohta tema alltöövõtjate suhtes (§ 38 lg 4), sest pakkuja vastutab ise oma alltöövõtjate eest.

Juhul kui hankijal tekib kahtlus, et hankemenetluses osaleval isikul või tema alltöövõtjal siiski esinevad hankemenetlusest kõrvaldamise alused, kuigi isik on kinnitanud vastupidist, võib hankija nõuda vastavate tõendite esitamist. Vastavalt karistusregistri seaduse § 17 lõike 1 punktile 15 võib hankija pöörduda järelepärimisega karistusregistri poole taotleja, pakkuja või alltöövõtja suhtes hankemenetlusest kõrvaldamise aluste puudumise kontrollimiseks.

Muudesse ametiasutustesse pöördumiseks vajab hankija eelnevalt vastava isiku kirjalikku volitust. Kui asjaomase riigi vastav ametiasutus selliseid dokumente ega tõendeid ei väljasta või kui need ei käsitle kõiki nimetatud juhtumeid, võib need asendada vandega või, kui liikmesriigis ei ole vanne sätestatud, siis tunnistusega, mille asjaomane isik annab oma päritolu- või lähteriigi pädeva kohtuorgani või haldusasutuse, notari või pädeva ameti- või kutseorganisatsiooni ees.

Euroopa Komisjoni siseturu peadirektoraadi veebilehel¹⁴ on kasulik teave tõendite kohta, mida liikmesriikide vastavad ametiasutused väljastavad. Mõned liikmesriigid on lisanud ka oma tõendite vormid.

4.3 Taotlejate ja pakkujate kvalifitseerimise tingimused ja vajalikud dokumendid

4.3.1 Taotlejate ja pakkujate sobivus

Hankija peab kontrollima, et taotleja või pakkuja majanduslik ja finantsseisund ning tehniline ja kutsealane pädevus vastavad hankija poolt hanketeates seatud kvalifitseerimise tingimustele. Kvalifitseerimise tingimused **peavad olema seotud hankelepingu objektiga ning sellega proportsionaalsed**. Kvalifitseerimise tingimustena võib sätestada ka kvaliteedi tagamise ja keskkonnajuhtimise meetmeid.

Kvalifitseerimise tingimused peavad olema mõistlikud ja asjakohased ostetavate asjade ja teenuste või teostatavate ehitustööde suhtes. Samuti peab hankija kaaluma, millised tingimused on riigihanke seisukohalt esmatähtsad ja millised dokumendid on vajalikud. Hankija peab meeles pidama, et tingimused ei tohi välistada konkurentsi, need peavad olema objektiivsed, mittediskrimineerivad ja proportsionaalsed ning ei tohi takistada lühemat aega turul tegutsevate ettevõtjate osalemist hankemenetluses, kui nad suudavad tõestada, et on võimelised tingimusi täitma. Pakkujat või taotlejat ei saa jätta kvalifitseerimata üksnes sellel põhjusel, et ta ei ole osalenud üheski hankemenetluses või ei ole saanud täitmiseks ühtegi hankelepingut. Samuti peab hankija meeles pidama, et nõutavate dokumentide koostamine ja nende saamine tähendab ettevõtjale lisatööd ja kulutusi.

Kvalifitseerimise tingimuste eesmärk on leida usaldusväärsed ja majanduslikult tugevad pakkujad, kes on võimelised hankelepingut täitma. Samuti tuleb märkida, et pakkuja tagasilükkamine avaldab pakkujale väga tugevat mõju tema konkrentsis.

---

¹⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/2004_18/index_en.htm

Riskianalüüsi läbiviimine aitab hankijal sätestada vajalikud ja sobivad majandus-, finants- ja keskkonningimused ning taotleja või pakkuja tehnilist ja ametialast suutlikkust käsitlevad tingimused.

4.3.2 Majanduslik ja finantsseisund

Ettevõtja finants- ja majanduslikku seisundit saab tõendada ühe või mitme järgmise dokumendiga¹⁵:

- asjakohane pangaõiend või muu asjakohane ja hankija poolt vastuvõetavaks tunnistatud dokument, mis näitab, et pakkuja või taotleja käsutuses on hankelepingu täitmise tagamiseks vajalikud rahalised vahendid või tal on võimalus neid saada.
  - Hankija peaks kvalifitseerimise tingimuste seadmisel ära näitama, millised on need muud dokumendid peale pangaõiendi, mis on talle vastuvõetavad;
- kuni viimase kolme majandusaasta aruanded või majandusaasta aruannete väljavõtted, kui need on avalikud pakkuja või taotleja asukohamaa õigusaktide kohaselt.
  - Siinkohal tuleks silmas pidada, milliste aastate kohta saab majandusaasta aruandeid küsida, kuna majandusaasta aruanne tuleb esitada kuue kuu jooksul majandusaasta lõppemisest arvates.
  - Samuti tuleb silmas pidada, kas konkreetsel ettevõtjal üldse on kohustus äriseadustiku ja raamatupidamise seaduse alusel majandusaasta aruannet esitada ning kas tal lasub aruande auditeerimiskohustus;
- andmed pakkuja või taotleja kogu majandustegevuse netokäibe kohta või netokäibe kohta hankelepinguga seotud valdkonnas või hankelepingu esemele vastavas osas (nende olemasolu korral) kuni viimase kolme majandusaasta jooksul sõltuvalt ettevõtja asutamise või tema äritegevuse algusest.

Lisaks võib hankija küsida ametialase vastutuskindlustuse tõendi või muu asjakohase ja hankija poolt vastuvõetavaks tunnistatud dokumendi esitamist, mis näitab, et pakkujal või taotlejal on hankelepingu võimaliku rikkumisega tekkida võiva kahju hüvitamiseks vajalikud vahendid olemas või tal on võimalik neid saada. Sellise tõendi küsimine tuleb kõne alla enamasti teenuste hankelepingu puhul, näiteks võiks vastutuskindlustuse tõendit küsida puhastusteenuse tellimise puhul.

---

¹⁵ Direktiivi 2004/18/EÜ artikkel 47.

Kõnealune loetelu ei ole ammendav. Hankijal on õigus hanketeates nimetada, milliseid eespool nimetatud dokumente peab ta vajalikuks ja millised täiendavad finants- ja majanduslikku olukorda käsitlevad dokumendid teenuseosutaja peab esitama. Kõik eespool nimetatud nõuetele täiendavalt esitatavad nõuded peavad olema objektiivsed ja kooskõlas osutatava teenuse olulisusega. Eriti tuleb jälgida, et need ei oleks teenuseosutajate suhtes diskrimineerivad.

Kui ettevõtja ei saa hankija nõutud dokumente mõjuval põhjusel esitada, võib ta oma finants- ja majanduslikku olukorda tõendada hankija poolt sobivaks peetud muude dokumentidega.

Hankija peaks iga juhtumi puhul eraldi kaaluma, millistel põhjustel ja eesmärkidel tõendid ja võimalikud kvalifitseerimise nõuded on vajalikud.

Näiteks ei ole käibe miinimumnõuete kehtestamine vajalik, kui ostetavad kaubad on odavad või teenust osutatakse ainult lühikese aja jooksul. Põhjendamatult kõrged käibe esitatavad nõuded võivad olla diskrimineerivad riigihankes osaleda soovivate uute ettevõtjate suhtes.

Tugevate ja usaldusväärsete pakkujate leidmiseks ei ole alati tarvis kehtestada täpseid arvilisi kriteeriumeid (näiteks täpne käibe number).

4.3.3 Tehniline ja kutsealane pädevus

Riigihangete seaduses on sätestatud ammendav loetelu dokumentidest, mida hankija võib pakkuja või taotleja tehnilise ja kutsealase pädevuse tõendamiseks nõuda. Hankija peab hanketeates või pakkumuse esitamise ettepanekus täpsustama, millised dokumendid tuleb esitada.

Hankija sätestab hankemenetluses osalevatele isikutele miinimumnõuded nende tehnilisele ja kutsealasele pädevusele. Nõutavad dokumendid ja kvalifitseerimise tingimused peavad olema proportsionaalsed hankelepingu esemega, kooskõlas ostetavate asjade, tellitavate teenuste ja ehitustööde laadi, hulga või mahu ja kasutusviisiga.

Kõnealusesse ammendavasse loetellu kuuluvad järgmised dokumendid, kusjuures juhul, kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda, peab hankija nõudma vastavalt kas järgnevas esimeses või teises lõigus nimetatud teavet.

- Kuni viimase viie aasta jooksul tehtud **ehitustööde** nimekiri.
  - Hankija määratleb tunnused, millele vastavate ehitustööde kohta tuleb andmed esitada.

- Olulisemate ehitustööde kohta, sh ka riigihanke teel tellitud ehitustööde kohta tuleb esitada ka nende maksumus, tegemise aeg ja koht ning tõendid selle kohta, et ehitustööd tehti lepingute ja hea tava kohaselt.
- Asjaolu kohta, et lepingut rikuti, ei pea olema jõustunud kohtuotsust, seda saab tõendada ka eelneva tellija vastava tõendiga, mille ta esitab vajadusel otse hankijale;
- Põhiliste viimase kolme aasta jooksul müüdnud **asjade** või osutatud **teenuste** nimekiri.
  - Hankija määratletud tunnustele vastavate asjade müügi või teenuste osutamise lepingute kohta tuleb andmed esitada.
  - Lisaks tuleb esitada lepingute, sh riigihanke teel sõlmitud hankelepingute maksumus, sõlmimise kuupäevad ja info teise lepingupoole kohta.
  - Tõendusmaterjalina müüdnud asjade ja osutatud teenuste kohta esitatakse:
    - vastava asutuse väljaantud tõendid, kui lepingu teiseks pooleks oli hankija § 10 lõike 1 punktides 1–3 mõttes: riik, riigiasutus, kohalik omavalitsus või selle asutus või ühendus, avalik-õiguslik juriidiline isik või selle asutus,
    - teise lepingupoole kinnitus või selle puudumisel lihtsalt taotleja või pakkuja enda kinnitus, kui lepingu teiseks pooleks oli eraõiguslik juriidiline või füüsiline isik.
- Tehniliste töötajate või tehniliste üksuste, eelkõige kvaliteedikontrolli eest vastutavate isikute nimekiri, sõltumata sellest, kas nad kuuluvad vahetult asjaomase ettevõtte koosseisu või mitte, ning ehitustööde hankelepingute puhul nende isikute nimekiri, kes ehitustööde tegemise eest vastutavad.
- Andmed taotleja või pakkuja või tema juhtivtöötajate või hankelepingu täitmise eest vastutavate isikute kogemuse, hariduse või kutsekvalifikatsiooni kohta.
  - Juhul kui selline kogemus, haridus või kutsekvalifikatsioon on tulevase hankelepingu täitmise seisukohast vajalik või oluline;
- Ehitustööde ja teenuste hankelepingu korral selle täitmisel rakendatavad keskkonnajuhtimismeetmed.
  - Meetmed peavad olema hankelepingu täitmisel rakendatavad.
  - Näiteks ei ole hankelepingu esemega seotud ehitustööde hankelepingu puhul asjaolu, kas ehitusettevõtja oma kontoris kasutab taaskasutatavat paberit või mitte.

- Kui hankija nõuab, et esitataks sõltumatute asutuste koostatud tõendid selle kohta, et ettevõtja täidab teatavaid keskkonnajuhtimise standardeid, viitab ta:
    - ühenduse keskkonnajuhtimis- ja auditeerimissüsteemile (EMAS) või
    - asjakohastel Euroopa või rahvusvahelistel standarditel põhinevatele ja sertifitseerimist käsitlevatele ühenduse õigusaktidele või
    - asjakohastele Euroopa või rahvusvahelistele keskkonnajuhtimise standarditele.
  - Hankija peab tunnustama teiste liikmesriikide asutuste samaväärseid tõendeid. Samuti peab ta aktsepteerima muid ettevõtja esitatud tõendusmaterjale samaväärsete keskkonnajuhtimise meetmete kohta.¹⁶
  - Hankija ei saa nõuda konkreetse keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu, vaid ta saab kehtestada pakkujatele ja taotlejatele nõudeid, viidates näiteks konkreetsele keskkonnajuhtimissüsteemile.
  - Pakkuja ja taotleja võivad omakorda tõendada, et nad kasutavad keskkonnajuhtimismeetmeid, mis on samaväärsed hankija poolt nõutuga, kuigi neil puudub konkreetne registreeritud keskkonnajuhtimissüsteem;
- Teenuste või ehitustööde hankelepingute puhul pakkuja või taotleja töötajate, juhatuse liikmete ja muul lepingulisel alusel ettevõttes tööd tegevate isikute keskmine arv viimasel kolmel aastal.
  - Pakkuja kinnitus töövahendite, seadmete ja tehnilise varustuse kohta, mida teenuseosutaja või töövõtja saab hankelepingu täitmisel kasutada.
    - Pakkujal ei pea vastavad vahendid pakkumuse hetkel olemas olema, vaid ta võib esitada kinnituse, et tal on võimalik need vahendid hankelepingu täitmiseks saada;
  - Teenuste hankelepingu puhul hankelepingu osa suurus, mille suhtes pakkuja või taotleja kavatseb sõlmida allhankelepinguid.
  - Asjade hankelepingu puhul:
    - näidised, kirjeldused ja/või fotod, mille autentsust tuleb hankija nõudmisel tõendada,
    - ametlike kontrolliasutuste või pädevaks tunnistatud asutuste koostatud tõendid, mis kinnitavad toodete vastavust, viidates selgesti teatavatele tehnilistele kirjeldustele või standarditele.

Selliste hankelepingute sõlmimisel, mille objektiks on asjad ning millega kaasneb ka nende kohaletoomine ja paigaldamine või millega kaasnevad teenused või ehitustööd, võib hankija

---

¹⁶ Direktiivi 2004/18/EÜ artikkel 50.

kontrollida ettevõtjate kvalifikatsiooni vastava teenuse osutamiseks või paigaldustööde tegemiseks, võttes arvesse eelkõige nende oskusi, efektiivsust, vilumusi ja usaldusväärsust.

Teenuste riigihanke puhul käsitlevad kriteeriumid peamiselt kvaliteedi tagamiseks rakendatavaid meetmeid, teenuseosutaja ning teenuste osutamise eest vastutavate isikute haridus- ja kutsekvalifikatsiooni, keskmist töötajate arvu, allhankeid, kvaliteedi kontrolli eest vastutavaid tehnilisi töötajaid või asutusi ning töövahendeid, seadmeid ja tehnilist varustust, mida teenuseosutaja saab hankelepingu täitmisel kasutada.

Kui hankija nõuab sõltumatute asutuste tõendite esitamist kindlate kvaliteedi tagamise standardite järgmise kohta, viitab ta asjakohaste Euroopa standardite seerialtel põhinevatele kvaliteedi tagamise süsteemidele, mis on kinnitatud sertifitseerimist käsitlevate Euroopa standardite seeriale vastavate asutuste poolt. Samas peab hankija tunnustama ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikide asutuste samaväärseid tõendeid ja aktsepteerima muid pakkuja või taotleja esitatud tõendusmaterjale samaväärsete kvaliteedi tagamise meetmete kohta.

- Hankija ei saa nõuda konkreetse kvaliteedi tagamise standardi süsteemi olemasolu, vaid võib kehtestada pakkujatele ja taotlejatele vastavaid nõudeid nende süsteemidele viidates.
- Pakkujad ja taotlejad omakorda võivad tõendada, et neil on samaväärsed kvaliteedi tagamise meetmed kasutuses, vaatamata asjaolule, et nad ei ole rakenda seda konkreetset kvaliteedi tagamise standardite süsteemi.
- Kui hankelepingu esemeks olevad asjad või teenused on keerukad või eriotstarbelised, kontrollib hankija ise või hankijaga kokkuleppel pakkuja või taotleja asukohariigi pädev asutus pakkuja või taotleja tootmisvõimalusi või tehnilist pädevust ning vajaduse korral ka teadus- ja uurimistöö tegemise võimalusi ja rakendatavaid kvaliteedi tagamise meetmeid.

Tehnilise ja kutsealase pädevuse miinimumnõuete kehtestamisel peab hankija arvesse võtma järgmisi asjaolusid:

- Tingimused peavad olema proportsionaalsed, mõistlikud ja mittediskrimineerivad ja ei tohi piirata konkurentsi.
- Tingimused peavad olema hankelepingu objekti suhtes asjakohased.
- Pakkuja või taotleja peab teadma, kui oluline iga tingimus on ja millistel alustel ta hankemenetlusest välja jäetakse.
- Nõutavad dokumendid peavad olema hankelepingu objekti suhtes asjakohased.

- Haridust ja kutsealaseid oskusi käsitlevad nõuded on eriti asjakohased juhul, kui hankelepingu täitmine on seotud isikliku tööga, näiteks konsultatsiooniteenuste puhul. Hankija võib kehtestada isikute haridust ja kutsealaseid oskusi käsitlevad miinimumnõuded, näiteks tingimuse, et teenuse osutamise eest vastutaval isikul on majanduslik või sellega samaväärne kõrgharidus ja viieaastane töökogemus tellitava teenuse valdkonnaga võrreldavas valdkonnas.
- Keskmise töötajate arv aastas ei tarvitse olla asjakohane, kui hankelepingu täitmine ei sõltu töötajate arvust. Näiteks suurte teenuste hankelepingute puhul, kus töötajate arv on oluline, on keskmisele töötajate arvule viitamine asjakohane.
- Seadmeid käsitlevaid nõudeid võib teenuste hankelepingu kasutada näiteks juhul, kui teenust osutatakse tervishoiu või infotehnoloogia valdkonnas.

4.3.4 Ühised pakkumused ja võimalus toetuda teiste ettevõtjate vahenditele

Pakkumusi ja taotlusi võivad esitada ka ettevõtjad ühiselt (RHS § 12 lg 4). Ühispakkumus esitatakse siis, kui ettevõtja ei ole üksinda suuteline kogu hankelepingut täitma. Pakkumuse või taotluse esitamiseks ei pea ettevõtjad moodustama konkreetset õiguslikku vormi. Hankelepingu sõlmimisel võidakse seda aga nõuda, kui see on vajalik hankelepingu nõuetekohaseks täitmiseks.

Pakkuja, taotleja või ühispakkujad ja -taotlejad võivad vajadusel kasutada teiste ettevõtjate vahendeid, olenemata nendevaheliste sidemete õiguslikust laadist. Need vahendid võivad olla rahalised, tehnilised või kutsealased. Teise ettevõtja vahenditele tuginemine peab olema seotud hankelepingu esemega ja pakkuja või taotleja kvalifikatsiooni tõendamiseks vajalik ja asjakohane. Ühispakkumuse esitamine üksnes eesmärgiga vastata mingile kvalifitseerimise tingimusele (näiteks käibe nõudele), kui üks ühispakkujatest tegelikult ei osale tulevase hankelepingu täitmises, ei vasta kõnealuse sätte eesmärgile.

Teiste ettevõtjate vahenditele on võimalik tugineda näiteks suuri investeringuid nõudvate mahukate ehitustööde või töömahukate või eriteadmisi nõudvate teenuste hankelepingute puhul. Sellisel juhul võib ettevõtja kasutada ehitustööde teostamisel või teenuse osutamisel teiste üksuste rahalisi või muid vahendeid.

Ettevõtja peab tõendama, et vajalikud vahendid on tõepoolest tema käsutuses. Tõendiks võib olla näiteks leping või muu kokkulepe, mille kohaselt ettevõtjal on lubatud kasutada teise ettevõtja vahendeid.

Konkurentsiameti seisukoht ühiste pakkumuste esitamise kohta riigihanke hankemenetluses

RHS § 12 lõike 4 kohaselt võivad isikud esitada pakkumuse, esialgse pakkumuse või hankemenetluses osalemise taotluse ühiselt, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Vastavalt RHS § 44 lõikele 5 ei või pakkuja esitada ühist pakkumust, kui ta esitab pakkumuse üksi või kui ta esitab ühise pakkumuse koos teiste ühispakkujatega. Lisaks riigihangete seaduses otseselt sätestatud piirangutele, tuleb ühiste pakkumuste esitamisel arvestada ka konkurentsioiguse normidest tulenevat piirangutega. RHS § 1 kohaselt on olemasolevate konkurentsitingimuste efektiivne ärakasutamine riigihangetel üks riigihangete seadusega taotletavatest eesmärkidest. See tähendab, et konkurentsi kaitsmine tuleb tagada riigihangete seaduse kõigi sätete kohaldamisel. Kuivõrd ühise pakkumuse esitamise korral on sisuliselt tegemist ettevõtjatevahelise koostööga, millega piiratakse konkurentsi hankemenetluses, siis saab konkurentsioiguse normide valguses pidada ühise pakkumuse esitamist lubatavaks vaid juhul, kui ühise pakkumuse esitamine on ettevõtjale hankemenetluses osalemiseks vältimatult vajalik. Vältimatu vajadusega võib olla tegemist näiteks juhul, kui ettevõtja ei suudaks üksinda täita pakkuja esitatavaid kvalifitseerimise tingimusi, mis on hankemenetluses osalemise eelduseks (näiteks ei oma ettevõtja nõutud suuruses käivet või piisavat tehnilist pädevust). RHS § 40 lõike 4 kohaselt võivad ühispakkujad ja ühistaotlejad enda majandusliku ja finantsseisundi kvalifitseerimise tingimustele vastavuse tõendamiseks summeeritavate näitajate puhul tugineda kõigi ühispakkujate või ühistaotlejate vastavatele summeeritud näitajatele. Sarnaselt võivad ühispakkujad või ühistaotlejad RHS § 41 lõike 7 kohaselt oma tehnilise ja kutsealase pädevuse kvalifitseerimise tingimustele vastavuse tõendamiseks tugineda teiste ühispakkujate või ühistaotlejate pädevusele, kui see on vastava kriteeriumi olemusest tulenevalt võimalik. Seega võib ühise pakkumuse esitamine olla vältimatult vajalik eelkõige väiksematele ettevõtjatele, kellel individuaalselt hankija poolt nõutavad näitajad puuduvad. Samas võib ühise pakkumuse esitamine olla vältimatult vajalik ka olukorras, kus ettevõtja küll täidab kvalifitseerimise tingimused, kuid vajab pakkumuse esitamiseks äripartnerit, kuna tema tootmisvõimalused on osaliselt kinni teiste projektide all, mistõttu on tal vaja edukaks pakkujaks tunnistamise korral kasutada hankelepingu täitmiseks osaliselt teise ettevõtja ressursse (nt töötajaid, masinaid, seadmeid jms). Arusaadavalt ei ole siinkohal võimalik esitada ammendavat loetelu kõigist neist olukordadest, mil ettevõtjate poolt ühise pakkumuse esitamine on hankemenetluses osalemiseks vältimatult vajalik. Seetõttu tuleb ettevõtjatel ühise pakkumuse esitamist kaaludes iga juhtumi puhul eraldi hinnata, kas konkreetse riigihanke tingimusi ning vastavate ettevõtjatega seotud asjaolusid arvestades

saaksid ettevõtjad realselt hankemenetluses osaleda ka individuaalsete pakkumuste esitamise teel.

Ettevõtjate poolt ühise pakkumuse esitamine olukorras, kus selline tegevus ei ole kantud mitte vajadusest luua ettevõtja(te)le võimalus hankemenetluses osalemiseks, vaid üksnes eesmärgist piirata pakkujate vahelist konkurentsi, võib omada konkurentsiseaduse §-s 4 sätestatud ettevõtjatevahelise keelatud kokkuleppe tunnuseid. Kuna ettevõtjatevahelise konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimine on karistusseadustiku § 400 kohaselt ühtlasi kriminaalkorras karistatav, siis võib ühise pakkumuse esitamine pelgalt konkurentsi piiramiseks hankemenetluses tuua kaasa kriminaalmenetluse alustamise asjassepuutuvate ettevõtjate suhtes.

4.3.5 Taotleja või pakkuja kvalifikatsiooni kontrollimine

Hankijal on õigus kontrollida pakkuja või taotleja vastavust kvalifitseerimise tingimustele kogu hankemenetluse vältel, kui talle saab teatavaks asjaolu, mis võib tema esialgset otsust muuta. Hankija võib uuesti kontrollida asjaolusid ja teha uue otsuse ning jätta taotleja või pakkuja kvalifitseerimata.

Hankija võib nõuda pakkujalt või taotlejalt tema esitatud dokumentide sisu selgitamist või selgitamist võimaldavate dokumentide või andmete esitamist. Samas ei või hankija pakkujalt ega taotlejalt vastu võtta esialgselt esitamata dokumente hankemenetluse hilisemas faasis.

Juhul kui hankija on jaotanud riigihanke ühe hankemenetluse raames osadeks, võib ta kehtestada igale osale vastavad erinevad kvalifitseerimise tingimused. Sellisel juhul kontrollib hankija igale üksikule osale pakkumuse või taotluse esitanud pakkujate või taotlejate kvalifikatsiooni eraldi. Juhul kui hankija on võimaldanud ühel pakkujal pakkumusi esitada mitmele osale või kõikidele osadele, võib ta sätestada nendele pakkujatele, kes esitavad pakkumuse rohkem kui ühele osale või kõikidele osadele, kõrgemad kvalifitseerimise tingimused kui need, mida ta on sätestanud vaid ühele osale pakkumuse esitanud pakkuja suhtes.

4.3.6 Tunnustatud ettevõtjate ametlike nimekirjade kasutamine

Pakkuja või taotleja võib tõendada oma kvalifikatsiooni tunnustatud ettevõtjate ametliku nimekirja pidaja tõendiga või akrediteeritud sertifitseerimisasutuse tõendiga, kui ta on sellesse nimekirja kantud või tunnustatud ettevõtjana sertifitseeritud. Vastava tõendiga võib tõendada pakkuja või taotleja kvalifikatsiooni vastavalt §-des 38–41 sätestatud kvalifitseerimise

tingimustele nende andmete osas, mille alusel ta nimekirja kanti või talle tõend väljastati. Tõend tõendab isiku vastavust hankija kehtestatud kvalifitseerimise tingimustele juhul, kui tema nimekirja kandmise või sertifitseerimise aluseks olnud kriteerium oli võrdne hankija poolt sätestatud kriteeriumiga või sellest kõrgem. Hankijal on õigus alati lähtuvalt konkreetsest riigihankest sätestada tema jaoks olulised ja piisavad kvalifitseerimistingimused. Juhul kui isiku nimekirja kandmise aluseks olnud kriteeriumid ei olnud nii kõrged, kui hankija on konkreetses riigihankes määranud, ei tõenda üksnes tunnustatud ettevõtjate ametliku nimekirja pidaja tõend ega akrediteeritud sertifitseerimisasutuse tõend isiku vastamist hankija poolt sätestatud kriteeriumidele ja pakkuja või taotleja peab hankijale esitama lisatõendeid oma kvalifikatsiooni tõendamise kohta.

Alati võib hankija nõuda taotlejalt või pakkujalalt täiendavat tõendit tema asukohariigis kohustuslike riiklike või kohalike maksude või sotsiaalkindlustuse maksete tasumise kohta.

Riigihangete seaduse § 131 lõike 4 kohaselt kehtib enne 2007. a 1. maid kehtinud riigihangete seaduse alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 6. oktoobri 2005. a määrus nr 305 „Nõuded ehitustööde riigihangete tunnustatud pakkujate ametlikku nimekirja kantavatele isikutele, nimekirja koostamise nõuded ja kord ning nimekirjast teavitamise kord” kuni selle kehtetuks tunnistamiseni või uue vastava määruse kehtestamiseni riigihangete seaduse § 42 lõike 5 alusel. Seega tunnustab hankija nimetatud määruse alusel moodustatud ehitusettevõtjate nimekirja pidaja tõendit kuni määruse kehtetuks tunnistamiseni või uue õigusakti kehtestamiseni.

4.4 Hankelepingu sõlmimise kriteeriumide määratlemine

4.4.1 Madalaim hind või majanduslikult soodsaim pakkumus

Eduka pakkuja leidmine võib toimuda kahel viisil. Hankelepingu sõlmimise aluseks võib olla kas madalaim hind või majanduslikult soodsaim pakkumus. Sellest, kas hankelepingu sõlmimise aluseks on madalaim hind või majanduslikult soodsaim pakkumus, teatatakse hanketeates.

Hankija peab hanketeates või hankedokumentides avaldama suhtelise osakaalu, mis omistatakse igale kriteeriumile majanduslikult soodsaima pakkumuse määratlemisel. Soovitav on lisaks märkida ka hindamise mehhanism ja võimalikud valemid, mida numbriliselt väljendatavate näitajate võrdlemisel kasutatakse.

Suhtelise osakaalu määramine võimaldab hankijal rõhutada iga asjaomases riigihankes kasutatava kriteeriumi olulisust, näiteks:

- odav toode – hinna osakaal,
- tehniline lahendus – tehnilise väärtuse osakaal,
- kõrge kvaliteet – kvaliteediaspektide osakaal,
- keskkonnasäästlikkus – keskkonda mõjutavate näitajate osakaal,
- lühike tarne- või täitmise tähtaeg – tähtaja ja tähtpäeva osakaal,
- teenuse kiire osutamine – teenuse osutamise tähtaja osakaal.

Madalaimat hinda võib kaaluda lepingu sõlmimise alusena, kui toode on turul juba tuntud. Hankija saab kõrvale jätta pakkujad, kes ei vasta majanduslikele või tehnilistele tingimustele või kelle tehniline või kutsealane suutlikkus ei ole piisav. Pakkumuste läbivaatamisel saab hankija jätta kõrvale pakkujad, kes ei ole pakkunud nõutud toodet.

Madalaima hinna kriteeriumist piisab, kui hankija suudab kirjeldada hankelepingu eesmärki täpselt, sätestades tehnilises kirjelduses üheselt mõistetavad nõuded, mida pakkuja peab täitma võimalikult madala hinnaga asju tarnides või teenust osutades. Tegelikuses ei ole sellistel juhtudel pakkumuse hindamise juures teised asjaolud hinna kõrval olulised.

Oluline on ka teenuste või ehitustöölepingu järelevalve küsimus. Kui teenuseosutaja ei täida hankelepingu täitmisel tehnilises kirjelduses või teenuse kirjelduses nimetatud tingimusi, võib hankija võtta meetmeid, näiteks kohaldada hankelepingu rikkumise eest sanktsioone.

Kui pakkumuste hindamise aluseks on majanduslikult soodsaima pakkumuse valik, võib hankija kasutada erinevaid alakriteeriume. Nendeks võivad olla näiteks kvaliteet, hind, tehniline väärtus, esteetilised ja funktsionaalsed omadused, keskkonnaga seotud omadused, käitamiskulud, tasuvus, müügijärgne hooldus ja tehniline abi, tarnekuupäev ja tarne- või pakkumuse täitmise tähtaeg.

Hankijal on pakkumuste hindamise kriteeriumide seadmisel vabad käed, siiski peab hankija järgima järgmisi põhimõtteid:

- Kriteeriumid peavad olema seotud asjaomase hankelepingu objektiga. Näiteks on teenuse hinna, kvaliteedi ja täitmise tähtajaga seotud kriteeriumid seotud hankelepingu objektiga.

- Kriteeriumid peavad olema objektiivsed ja mittediskrimineerivad. Ei ole lubatud kasutada kriteeriume, mis annavad eelise ühele pakkujale, nõuavad sama hankijaga varasema hankelepingu olemasolu või eelistavad kohalikku pakkujat.
- Kriteeriumid peavad sobima asjaomase hankelepinguga. Ei sobi kriteeriumid, mis on küll seotud hankelepingu objektiga, kuid tegelikult ei ole majanduslikult soodsaima pakkumuse valimisel asjakohased.
- Kriteeriumid peavad olema sõnastatud nii, et neis on kirjeldatud kõiki asjaolusid, mida hankija kriteeriumide rakendamisel arvesse võtab. Näiteks tuleb täpsustada, mida tähendab „kvaliteet“, et pakkuja saaks kirjeldada kõiki kvaliteediga seotud asjaolusid.
- Kriteeriumid peavad olema sõnastatud täpselt, et pakkujad tõlgendaksid neid ühtemoodi ja mõistaksid, millistele asjaoludele hankija tähelepanu pöörab. Pakkujad peavad pakkumuste koostamisel ja hindamisel olema võrdses olukorras.
- Kriteeriumid peavad olema sõnastatud nii, et hankija ise saaks nende alusel pakkumusi objektiivselt hinnata ja põhjendada edukaima pakkujaga hankelepingu sõlmimist. Hankija ei tohi kriteeriume pakkumuste hindamise käigus muuta ja peab seetõttu hoolikalt kaaluma, milliseid kriteeriume kasutada.
- Kriteeriumid peavad olema sõnastatud nii, et see ei annaks hankijale võimalust neid liiga laialt kohaldada.
- Hankija peaks vältima ebatäpseid ja üldsõnalisi kriteeriume, näiteks „kvaliteet“, „pakutava teenuse sobivus hankijale“ või „teenuse laadi, sisu ja eesmärkide mõistmine“.

Hankija ei tohi pakkumuste hindamise kriteeriumidena kasutada taotlejate või pakkujate sobivusega seotud kriteeriume. Taotleja või pakkuja majandusliku või finantsseisundi või tehnilise või kutsealase suutlikkusega seotud kriteeriume kasutatakse pakkuja sobivuse kontrollimiseks. Pakkujate kvalifitseerimine toimub enne pakkumuste hindamist ja hankelepingu sõlmimist. Seega hinnatakse ainult nende pakkujate pakkumusi, kes pakkujate ja taotlejate valiku etapis kvalifitseeriti.

Pakkujate ja taotlejate kvalifitseerimise tingimused peavad pakkumuste hindamise kriteeriumidest erinema. Pakkumuste hindamise kriteeriumid peavad olema seotud hankelepingu objektiga ning taotlejate ja pakkujate majandusliku või finantsseisundi või tehnilise või kutsealase suutlikkusega seotud kriteeriume ei tohi pakkumuste hindamise kriteeriumidena kasutada.

Pakkujate ja taotlejate kvalifitseerimise tingimuste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide eristamine võib mõnikord olla keerukas, seda eriti teenuste hankelepingute puhul, kus kriteeriumid on seotud pakkuja soovitude ja tema juhtkonna ning teenuse osutamise eest vastutavate isikute hariduse ja kutsealaste oskustega. Euroopa Kohus on öelnud, et pakkuja soovitude arvu ei tohi kasutada pakkumuste hindamise kriteeriumina, sest see on seotud pakkuja sobivusega.¹⁷ Seetõttu on soovitud ja kutsealased oskused pakkumuste hindamise kriteeriumidena problemaatilised. Neid võib pakkumuste hindamise kriteeriumidena kasutada olukorras, kus soovitude arvu ei hinnata ja kriteerium on selgelt soetud hankelepingu objektiga, mitte pakkuja sobivusega. Näiteks võib hankija määratleda pakkumuste hindamise kriteeriumid nii, et ta hindab projekti võtmeisikuid vaadates, kes neist kõige tõenäolisemalt täidab hankelepingu kõige paremini. Sellisel juhul võib kasutada võtmeisikute töökogemuse kirjeldusi (CV-sid) võrdluskriteeriumidena. Kui soovitud on hindamiskriteeriumina olulised, tuleb neid kasutada samamoodi.

Pakkumuste hindamise kriteeriume ei tohiks olla liiga palju. Liiga paljude kriteeriumide kasutamine kulutab aega ja ei ole vajalik. Hankija hindab kõiki vastavaks tunnistatud pakkumusi ning hindab neid kõikide kriteeriumide alusel. Liiga paljude kriteeriumide kasutamisel ei ole võimalik rõhutada iga kriteeriumi suhtelist olulisust.

Võistleva dialoogi ja väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse puhul võib pakkumuste hindamise kriteeriume kasutada ka selleks, et vähendada läbi räägitavate lahenduste arvu. Menetlus toimub järjestikuste etappidena ja hankija kasutab hankelepingu sõlmimise kriteeriume dialoogi ajal pakutud lahenduste arvu või läbi räägitavate pakkumuste arvu vähendamiseks. Lahenduste arvu vähendamise tulemusena väheneb ka dialoogis osalevate taotlejate või pakkujate arv.

4.4.2 Keskkonna- ja sotsiaalsete aspektide arvesse võtmine

Keskkonnaaspektid

Hankija võib kasutada pakkumuste hindamise kriteeriume, mis ei too talle otsest majanduslikku kasu. Sellisteks kriteeriumideks on näiteks keskkonnanäitajad. Keskkonnasäästlikkuse miinimumnõuded tuleb määratleda tehnilises kirjelduses või teenuse kirjelduses. Näiteks võib hankija pakkumuste hindamisel anda lisapunkte selle eest, et pakkuja suudab täita miinimumnõuetest rangemaid keskkonnanõudeid. Hankija peab

---

¹⁷ Vt kohtuasi C-315/01: Geschellshaft für Abfallentsorgungs-Technik

arvestama, et ta peab olema suuteline kontrollima, kas miinimumnõuetest rangeimaid nõudeid ka hankelepingu täitmisel järgitakse.

Keskkonnakriteeriumide suhtes kehtivad samad nõuded, nagu ka teiste kriteeriumide kehtestamisel.¹⁸ See tähendab, et

- need peavad olema soetud hankelepingu objektiga;
- need ei tohi anda hankijale piiramatut valikuvabadust pakkumuste hindamisel;
- need tuleb teatavaks teha hanketeates, pakkumuse esitamise ettepanekus või hankedokumentides ja
- need peavad olema kooskõlas EÜ asutamislepingu üldpõhimõtetele.

Asjaolu, et ainult vähesed ettevõtjad suudavad hankelepingu sõlmimise tingimusi täita, ei ole iseenesest võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine.¹⁹

Sobivad pakkumuste hindamise kriteeriumid on näiteks:

- sõidukite, masinate ja seadmete energiatarbimine;
- taaskasutusele võtmise süsteemi olemasolu;
- pikk kasutus- ja garantiiaeg;
- varuosade kättesaadavus, ajakohastamise ja/või täiendamise võimalus, kasutamise lihtsus, hoolduse ja remondi lihtsus (toetavad pikka kasutusaega);
- keskkonnale kahjulike komponentide väike arv (näiteks puhastusvahendites);
- keskkonnasäästlike materjalide kasutamine (näiteks taaskasutatavad materjalid);
- enamik Põhjamaade ökomärgise (näiteks Põhjamaa luik), ELi ökomärgise (lilleke) või Saksamaa ökomärgise (sinine ingel) registreerimise aluseks seatud nõuded.

Paljud eespool nimetatud kriteeriumid annavad hankijale ka majandusliku eelise.

Sotsiaalsed aspektid

Hankija võib kasutada ka kriteeriume, mille eesmärk on eriti ebasoodsas olukorras olevate inimrühmade vajaduste rahuldamine. Nimetatud rühmade vajadused määratletakse tehnilises kirjelduses koos teenuste miinimumnõuetega, mis on seotud kõikide teenusekasutajatega. Näiteks võib hankija pakkumuste hindamisel võtta arvesse, et pakkuja suudab osutada teenuseid, mis vastavad teenuse kirjelduses sätestatud miinimumnõuetest laiematele nõudmistele ja teevad teenuse kättesaadavaks puuetega inimestele.

---

¹⁸ Vt nimetatud reeglit kinnitavad Euroopa Kohtu otsused kohtuasjas C-513/99: Concordia, 17.9.2002 ja kohtuasjas C-448/01: Wienstrom.

¹⁹ Kohtuasi C-513/99: Concordia

4.5 Hankelepingu tingimused

Riigihankedirektiivid hankelepingu sõlmimise etappi üldiselt ei reguleeri. Direktiivid keskenduvad hankelepingu sõlmimise menetlusele ja seega hankelepingu sõlmimisele ja selle täitmisele eelnevale ajale. Tavaliselt kuulub sõlmitud hankeleping tsiviil- või eraõiguse kohaldamisalasse ja hankelepingu täitmise ajal tekkivaid võimalikke probleeme ja nende lahendamist reguleerib siseriiklik lepinguõigus.

Direktiivi 2004/18/EÜ artiklis 26 ja direktiivi 2004/17/EÜ artiklis 38 on siiski öeldud, et hankijad võivad kehtestada hankelepingu täimisega seotud eritingimusi, kui need on kooskõlas ühenduse õigusega ning esitatud hanketeates või tehnilistes kirjeldustes. Sellised tingimused võivad olla seotud eelkõige sotsiaal- ja keskkonnaprobleemidega.

Keskkonnaaspekte võib arvesse võtta hankelepingu tingimustes ja sellisel juhul peavad need nõuded sisalduma hankedokumentides. Näiteks võib hankija nõuda, et:

- toimiks toote (näiteks pakendite) taaskasutusse võtmise süsteem;
- tarnija korraldaks toote kasutamisest tekkinud jäätmete kogumise ja ringlussevõtu;
- tarnija korraldaks ise pakendite kogumise ja taaskasutusse võtmise;
- tarnija kasutaks korduvkasutatavaid pakendeid ja korraldaks nende kogumise pärast toote tarnimist.

Riigihangete seaduse § 31 lõike 2 punkti 3 kohaselt peab hankija hankedokumentides määratlema kõik tulevase hankelepingu tingimused või lisama hankedokumentidele tulevase hankelepingu projekti. Hankelepingu tingimustes ei pea määratlema neid asjaolusid, mille kohta hankija soovib võistlevaid pakkumusi ja millele vastavad seega sätestatud pakkumuste hindamise kriteeriumid.

Hankelepingu tingimuste määratlemisel tuleb lähtuda teistes õigusaktides, eelkõige võlaõigusseaduses vastava lepingu liigi kohta sätestatud. Riigihangete seaduse § 31 lõike 2 punkti 7 kohaselt peab pakkuja oma pakkumuses kinnitama kõikide hanketeates ja hankedokumentides sätestatud tingimuste, kaasa arvatud hankelepingu tingimuste ülevõtmist. Seega ei saa pakkuja esitada oma pakkumuses erinevaid ega täiendavaid hankelepingu tingimusi ja hankija on kohustatud järgima, et hankelepingu tingimused ei oleks võlaõigusseaduses sätestatuga ega hea tavaga vastuolus. Kuivõrd hankelepingu tingimused on hankedokumentide osa, saab ka neid tingimusi vaidlustada.

5 Hankemenetluste liigid ja nende kohaldamine

Riigihangete seadusega sätestatud hankemenetlused on:

- avatud hankemenetlus,
- piiratud hankemenetlus,
- väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetlus,
- väljakuulutamiseteta läbirääkimistega hankemenetlus,
- võistlev dialoog.

RHS sätestab eraldi menetluse reeglid ideekonkursi korraldamiseks, samuti reeglid ehitustööde kontsessioonide andmiseks.

Dünaamilise hankesüsteemi (RHS § 8) olemusest lähtudes kuulutatakse dünaamilise hankesüsteemi loomine hanketeates välja avatud hankemenetlusena. Raamlepingu sõlmimine toimub RHS II peatükis sätestatu alusel. Kõigi hankemenetluste puhul, mille korral koostatakse hankedokumendid, on ühine see, et hankija määratleb hankedokumentides hankelepingu eseme ja selle tehnilise kirjelduse, kontrollib taotlejate või pakkujate sobivust hankelepingu täitmiseks ja pakkumuste vastavust ning seejärel valib eduka pakkuja, kellega sõlmitakse hankeleping vastavalt hanketeates ja/või hankedokumentides sätestatule. Sõltuvalt hankemenetlusest võib hankes olla erinevaid etappe. Avatud hankemenetlus koosneb ainult ühest etapist, teised hankemenetlused on kaheetapilised, välja arvatud võistlev dialoog, mis koosneb kolmest etapist.

5.1 Hankemenetluse valik

Silmas tuleb pidada, et hankemenetluse valik sõltub ostetavate asjade, tellitavate teenuste või ehitustööde iseloomust. Mida täpsemalt hankija hankelepingu objekti määratleb, seda kergem on eduka pakkuja valik. Seega, lihtsamate ja täpselt määratletavate hanke objektide puhul, kus ka pakkumuste hindamine ei ole töömahukas, on hankija jaoks kõige lihtsam korraldada avatud hankemenetlus. Mida raskem on soovitatavat lahendust leida, seda rohkem tööd nõuab hankemenetlus ja sellisel juhul on ilmselt otstarbekas pakkujate arvu piirata.

Avaliku sektori hankija võib vabalt valida avatud või piiratud hankemenetluse kasutamise vahel nii hangete korral, mille eeldatav maksumus ületab riigihanke rahvusvahelist piirmäära, kui ka sellest madalama eeldatava maksumusega korral. RHS § 25 lõike 3 kohaselt on avaliku sektori hankija kohustatud korraldama hankemenetluse avatud hankemenetlusena või piiratud

hankemenetlusena, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Just nende hankemenetlustega avatakse võimalused kõikidele ettevõtjatele hankes osalemiseks ja tagatakse olemasoleva konkurentsi parim kasutamine. Hangete korral eeldatava maksumusega üle rahvusvahelise piirmäära võib hankija eriti keerukate hankelepingute puhul, kus ta ei ole võimeline kirja panema teda rahuldava lahenduse tehnilist kirjeldust, osapoolte kohustuste ja õiguste jaotust või võimalikke rahastamistingimusi, kasutada võistlevat dialoogi (eelkõige avaliku ja erasektori partnerlusprojektide korral). Samuti võib hankija hangete korral eeldatava maksumusega üle rahvusvahelise piirmäära sõlmida hankelepingu, kasutades väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlust või väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlust üksnes nendel juhtudel, kui alused selleks on olemas (§-d 27 ja 28).

Hangete korral, mille eeldatav maksumus on võrdne riigihanke piirmääraga või ületab seda, kuid jääb allapoole rahvusvahelist piirmäära, on avaliku sektori hankijal alati vaba valik kõigi väljakuulutamise hankemenetluste vahel: avatud, piiratud, väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlus või võistlev dialoog (vt RHS § 26 lg 3 ja § 27 lg 3).

Hankija võrgustikega seotud valdkondades võib vastavalt RHS §-le 93 vabalt valida avatud, piiratud või väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetluste kasutamise vahel, s.t kõigi väljakuulutamise hankemenetluste vahel, välja arvatud võistlev dialoog. Kuna hankijal võrgustikega seotud valdkondades on nagnii vaba valik kolme väljakuulutamise hankemenetluse vahel, ei ole sellele hankijale hankedirektiiviga 2004/17/EÜ võistleva dialoogi kasutamist ette nähtud. RHS §-s 94 sätestatud alustel võib selline hankija kasutada väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlust.

Alljärgnevalt lühiülevaade erinevate hankemenetluste kasutamise kohta avaliku sektori hankija poolt, lisatud on ka erisused võrgustikega seotud valdkondade hankijate korral ja kohaldatavad erandid.

5.1.1 Avatud hankemenetlus

Hankedirektiivi kohaselt on avatud menetlus määratletud kui menetlus, mille puhul võivad pakkumuse esitada kõik huvitatud ettevõtjad.²⁰ Avatud hankemenetluse kohta käiv regulatsioon sisaldub RHS §-des 25, 57 ja 58. Hankemenetlus on üheetapiline ja sobib hästi

---

²⁰ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõike 11 punkt a; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 1 lõike 9 punkt a.

hankelepingute sõlmimiseks, mille eset saab väga täpselt määratleda. Läbirääkimised on keelatud.

Olulisemad sammud hankemenetluses on järgmised.

Hanketeate avaldamine

Hanke alustamiseks esitab hankija registrile avaldamiseks hanketeate. Kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda (edaspidi hanked maksumusega üle rahvusvahelise piirmäära), saadab register hanketeate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris.

Hankedokumentide väljastamine

Vastavalt RHS §-le 57 võimaldab hankija kõigil huvitatud isikutel hankedokumente välja võtta enda juures kohapeal või elektrooniliselt veebilehe kaudu. Informatsioon hankedokumentide kättesaamise üksikasjade kohta peab sisalduma hanketeates. Hankija võib väljastada hankedokumente ka posti teel kirjalikus või elektronposti teel elektroonilises vormis. Oluline on, et hankija registreeriks kõik hankedokumendid välja võtnud isikud, ja seda ka juhul, kui hankija võimaldab hankedokumente välja võtta veebilehe kaudu. Hankedokumendid veebilehelt võtnud isikul peab olema võimalus ennast hankedokumendid saanud isikuna registreerida. Kui hankija ei taga hanketeate registris avaldamisest alates hankedokumentidele piiramatut ja täielikku elektroonilist juurdepääsu, esitab hankija huvitatud isikule hankedokumendid kolme tööpäeva jooksul huvitatud isiku taotluse saamisest arvates (RHS § 57 lg 3).

Hankedokumendid välja võtnud isikute registreerimine on oluline, sest vastavalt RHS §-le 56 on kõigil hankemenetluses osalevatel isikutel ja huvitatud isikutel, kellel on vastaval hetkel võimalus hankemenetluses osaleda, õigus saada selgitusi või täiendavat teavet hanketeate või hankedokumentide kohta. Paragrahv 56 lõike 2 kohaselt tuleb selgitused ja täiendav teave esitada kolme tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates.

Pakkumuste esitamine

Hankija määrab hanketeates pakkumuste esitamise tähtaja lähtuvalt hankelepingu eseme keerukusest, kogusest, mahust või hulgast, arvestades RHS §-s 35 sätestatud minimaalseid tähtaegu (vähemalt 52 päeva hanketeate registris avaldamisest arvates hangete korral maksumusega üle rahvusvahelise piirmäära ja hangetel maksumusega alates riigihanke piirmäärast alates kuni rahvusvahelise piirmäärani vähemalt 22 päeva ehitustööde puhul ja 15 päeva asjade ostmisel või teenuste tellimisel).

Koos pakkumusega esitab pakkuja oma kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid ja andmed vastavalt hanketeates nõutule (RHS § 57 lg 3). Oluline on, et pakkuja kvalifikatsiooni

tõendavad dokumendid ei ole pakkumuse osa. Selguse mõttes peaks hankija hankedokumentides märkima, et pakkuja kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid ja andmed esitab pakkuja küll ühes pakendis pakkumusega, kuid eraldi köidetuna.

Ettevõtjad võivad oma ärisaladuse või muu konfidentsiaalse informatsiooni hoidmise soovist teada anda pakkumuses.

Hankijale laekuvad pakkumused

Pakkumused hoitakse konfidentsiaalsetena ja suletuna kuni pakkumuste avamise hetkeni.

Pakkumuste avamine

Hankija avab kõik tähtaegselt esitatud pakkumused hanketeates, hankedokumentides või pakkumuse esitamise ettepanekus näidatud ajal ja kohas (RHS § 46 lg 1). Hankija lubab pakkujatel või nende volitatud isikutel viibida pakkumuste avamise juures. Avamisel kontrollib hankija üksnes esitatud pakkumuste vastavust hankedokumentides näidatud pakkumuse struktuurile ning dokumentide loetelule ja koostab avamise protokolliga vastavalt RHS § 46 lõikele 2. Hankija esitab pakkumuste avamise protokolliga koopia kõigile pakkujatele kolme tööpäeva jooksul pakkumuste avamisest arvates. Silmas tuleb pidada, et hankija ei avalikusta pakkumuste sisu osas, mis rikuks pakkujate ärisaladust või kahjustaks nende omavahelist konkurentsi.

Pakkujate hankemenetlusest kõrvaldamine

Hankija peab kõrvaldama hankemenetlusest pakkujad, kelle puhul on täidetud mõni RHS §-s 38 sätestatud kõrvaldamise alustest ja hankija võib kõrvaldada hankemenetlusest pakkuja, kelle puhul on täidetud mõni sama paragrahvi lõikes 2 sätestatud alustest.

Hankemenetlusest kõrvaldamise kohta teeb hankija alati põhjendatud kirjaliku otsuse.

Pakkujate kvalifitseerimine

Hankija kontrollib, kas pakkujate majanduslik ja finantsseisund ning tehniline ja kutsealane pädevus vastavad sätestatud kvalifitseerimise tingimustele. Pakkuja kvalifitseerimata jätmise kohta teeb hankija põhjendatud kirjaliku otsuse. Kvalifitseerimata jäetud pakkujad ei osale edasises hankemenetluses.

Hankijal on õigus kontrollida kvalifitseerimise tingimustele vastavust kogu hankemenetluse jooksul.

Pakkumuste vastavuse kontrollimine

Hankija kontrollib kvalifitseeritud pakkujate esitatud pakkumuste sisulist vastavust hanketeates ja hankedokumentides sätestatule ning teeb kirjaliku otsuse pakkumuste vastavaks tunnistamise või tagasilükkamise kohta.

Pakkumuste hindamine ja pakkumuse edukaks tunnistamine

Hankija hindab vastavaks tunnistatud pakkumusi hanketeates või hankedokumentides sätestatud pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaselt.

Pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest teavitamine

Hankija teavitab pakkujaid pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest. Vastavalt RHS § 54 lõikele 1 peab ta teatama pakkujatele, millise pakkujaga sõlmitakse hankeleping. RHS § 54 sisaldab pakkujate teavitamise kohta täpsemaid reegleid.

Kohustuslik ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist

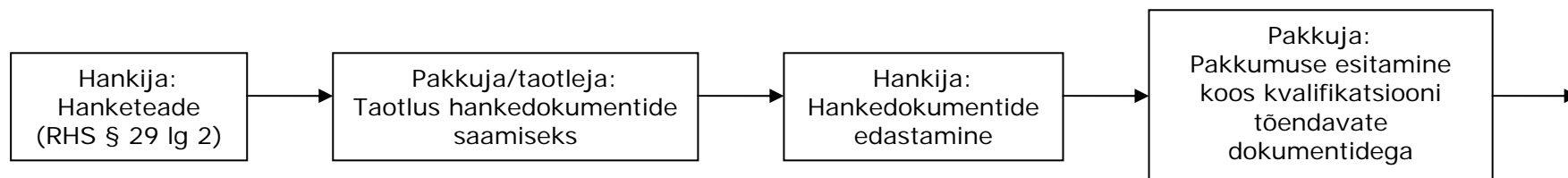
RHS § 69 kohaselt ei või hankija anda nõustumust hankelepingu sõlmimiseks enne 14 päeva möödumist pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse kohta teate väljasaatmise päevast. Enne selle tähtpäeva möödumist sõlmitud hankeleping on tühine.

Hankelepingu sõlmimine

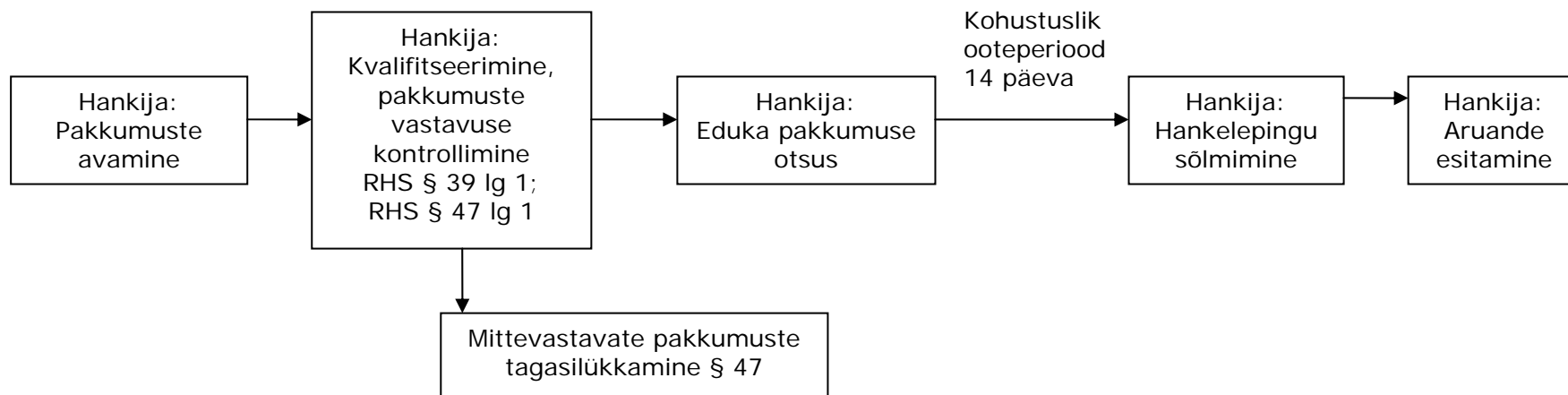
Ooteperioodi lõppedes sõlmib hankija hankelepingu, millega loetakse hankemenetlus lõppenuks. Hankija esitab hankelepingu sõlmimise kohta riigihanke aruande registrile 10 päeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates (RHS § 37). Hangete korral, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, saadab register hankelepingu sõlmimise teate (milline formeeritakse aruande alusel) avaldamiseks EL-i TED andmebaasis. Hankijad säilitavad iga sõlmitud hankelepingu kohta asjakohase teabe.

Pärast hankelepingu sõlmimist on hankemenetlus lõppenud ja algab hankelepingu täitmise etapp.

Avatud hankemenetlus (§ 25 lg 1)

Üle rahvusvahelise piirmäära (edaspidi *rv pm*) pakkumuste esitamise tähtaeg vähemalt 52 päeva (RHS § 35 lg 2)
Alla *rv pm* ehitustööd 22 päeva, asjad ja teenused 15 päeva (RHS § 35 lg 7)

5.1.2 Piiratud hankemenetlus

Piiratud hankemenetluse korral võib iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse koos oma kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega vastavalt hanketeates nõutule (RHS § 59).

Piiratud hankemenetlus on kaheetapiline. Esimeses etapis võivad kõik ettevõtjad esitada hankemenetluses osalemise taotluse. Pakkumuse saavad esitada üksnes hankija poolt kvalifitseeritud taotlejad. Piiratud hankemenetlus sobib hästi hankelepingu sõlmimiseks, kus tegemist on mahuka hankelepingu esemega, tehniline kirjeldus on küllalt keeruline ning seetõttu võib pakkumuste hindamine olla väga töömahukas ning nõuda palju aega. Kuigi piiratud hankemenetlus võtab rohkem aega kui avatud hankemenetlus, on selle hankemenetluse eeliseks just võimalus piirata taotlejate arvu, kes esitavad pakkumuse. See tähendab, et mitte kõigile kvalifitseeritud taotlejatele ei pea andma võimalust esitada pakkumust, kui hankija juba eeldab, et kvalifitseeritud pakkujaid võib olla liiga palju. Oluline on silmas pidada, et kui hankija kavatses piirata kvalifitseeritud taotlejate arvu, kes võivad esitada pakkumused, peab ta sellest teatama juba hanketeates, samuti nimetama aluse(d) piiratud arvu taotlejate väljavalmimiseks. Kehtestatud valikukriteeriumid peaksid andma võimaluse valida just need taotlejad, kes kõige paremini sobivad hankelepingut täitma (näiteks väga hästi rakendatud keskkonnajuhtimismeetmed). Austria eksperdid on viidanud võimalusele heita liisku sellel juhul, kui tegemist on täiesti võrdsete taotlejatega. Hankija peab olema taotlejate valikul väga hoolikas, et saada head tulemust teises etapis.

Piiratud hankemenetluse teises etapis esitatakse pakkumused, hankija kontrollib nende vastavust hanketeates, hankedokumentides ja pakkumuse esitamise ettepanekus sätestatud tingimustele. Seejärel hindab hankija kõiki vastavaks tunnistatud pakkumusi vastavalt pakkumuste hindamise kriteeriumidele ja valib eduka pakkumuse. Pakkumuste esitamine, vastavaks tunnistamine ja hindamine toimub sarnaselt avatud hankemenetlusele.

Igasugused läbirääkimised on keelatud.

Olulisemad sammud hankemenetluses

Hanketeate avaldamine

Hanke alustamiseks esitab hankija registrile avaldamiseks hanketeate. Kui hankelepingu eeldatav maksumus ületab rahvusvahelise piirmäära, saadab register hanketeate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris.

Hanketeatega kutsutakse huvitatud ettevõtjaid esitama taotlusi hankemenetluses osalemiseks. Hanketeates määratleb hankija taotlejate valiku kriteeriumid, mis peavad olema asjakohased hankelepingu objekti suhtes. Ka sätestatakse, mitu taotlejat kutsutakse pakkumusi esitama. Taotlejate valikul on hea võimalus arvestada keskkonnasäästlikkuse aspektiga.

Osalemise taotluste esitamine

Osalemise taotluste esitamiseks antakse vähemalt 37 päeva, kui tegemist on hankelepinguga, mille eeldatav maksumus on üle rahvusvahelise piirmäära. Kui hankelepingu maksumus ületab riigihanke piirmäära ja on väiksem rahvusvahelisest piirmäärast, antakse selleks tähtjaks vähemalt 7 päeva (RHS § 35).

Osalemise taotlused esitatakse koos kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega. Taotluste avalikku avamist ei toimu. Hankija kõrvaldab hankemenetlusest taotlejad, kellel esinevad alused kõrvaldamiseks, hindab taotlejate kvalifikatsiooni vastavalt hanketeates ja RHS-s sätestatule. Taotlejate teavitamine mis tahes otsustest toimub RHS § 54 kohaselt.

Pakkumuse esitamise ettepaneku tegemine

Hankija teeb kas kõigile kvalifitseeritud taotlejatele – või nende arvu piiramise korral – valitud taotlejatele kirjaliku pakkumuse esitamise ettepaneku, millega koos esitatakse ka hankedokumentid või vastav viide veebiaadressile, kust neid leida (RHS § 60) ning määrab pakkumuste esitamise tähtaja vastavalt RHS § 35 lõigetele 4 ja 7.

Hankijale laekuvad pakkumused

Esitatud pakkumused hoitakse konfidentsiaalsena ning suletuna kuni avamise hetkeni.

Pakkumuste avamine

Hankija avab kõik tähtaegselt laekunud pakkumused hankedokumentides ette nähtud ajal. Kehtivad samad reeglid kui avatud hankemenetluse korral. Koostatakse avamise protokoll.

Pakkumuste vastavuse kontrollimine

Hankija kontrollib esitatud pakkumuste vastavust tingimustele, mis on sätestatud hanketeates, hankedokumentides ja pakkumuse esitamise ettepanekus. Pakkujad, kes esitasid mittevastava pakkumuse, ei osale edasises hankemenetluses.

Pakkumuste hindamine ja eduka pakkumuse valik

Hankija hindab vastavaks tunnistatud pakkumusi vastavalt RHS §-s 50 sätestatud korrale samamoodi kui avatud hankemenetluse korral.

Pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest teavitamine

Hankija teavitab pakkujaid pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest samamoodi kui avatud hankemenetluse korral (RHS § 54).

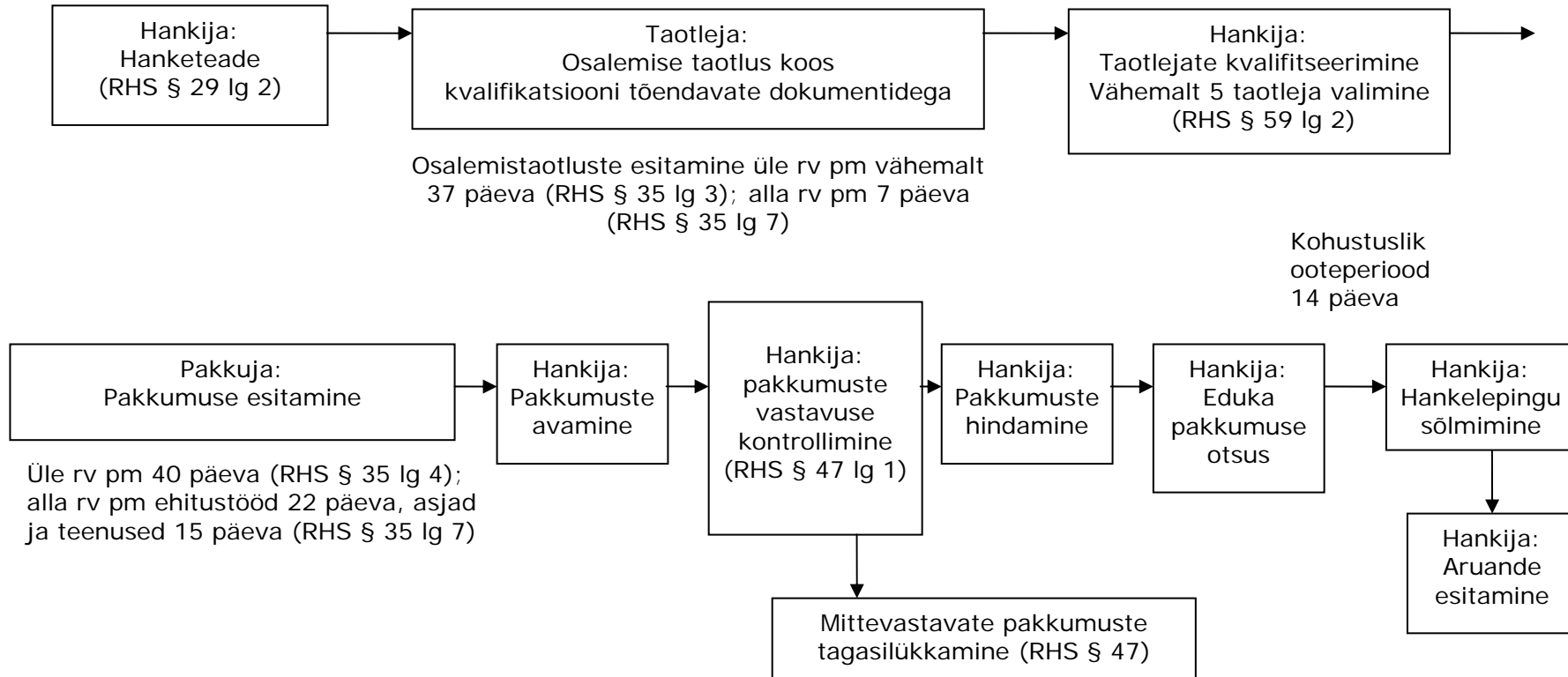
Kohustuslik ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist

Ka selle hankemenetluse puhul kehtib kohustuslik 14-päevane ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse kohta teate väljasaatmise päevast arvates.

Hankelepingu sõlmimine

Ooteperioodi lõppedes sõlmib hankija hankelepingu, millega loetakse hankemenetlus lõppenuks. Hankija esitab hankelepingu sõlmimise kohta riigihanke aruande registrile 10 päeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates (RHS § 37). Hangete korral, mille maksumus ületab rahvusvahelise piirmäära, saadab register hankelepingu sõlmimise teate (hankelepingu sõlmimise teate formeerib register hankija esitatud aruande alusel) avaldamiseks EL-i TED andmebaasis. Hankijad säilitavad sõlmitud hankelepingu kohta asjakohase teabe.

Piiratud hankemenetlus (§ 25 lg 2)

5.1.3 Võistlev dialoog

Võistlev dialoog on uus paindlik hankemenetluse liik. Hankedirektiivi 2004/18/EÜ kohaselt on see eelkõige ette nähtud kasutamiseks suurte ja keerukate avaliku ja erasektori koostööprojektide puhul (*public private partnership – PPP, public finance initiative – PFI*), kus hankija ei ole enne hanke algust objektiivselt võimeline kindlaks määrama oma vajadusi rahuldavaid tehnilisi lahendusi ega piisava täpsusega määratlema hankega seotud õiguslikke asjaolusid ja projekti rahalist külge (RHS § 27 lg 2). Direktiivi väljatöötamisel peeti silmas eelkõige selliseid projekte nagu integreeritud transpordi infrastruktuurid, keerulised IT-projektid, haiglad, vanglad, koolid jne, mille korral ka rahalist ja õiguslikku ülesehitust ei ole võimalik eelnevalt määratleda. PPP-projektide puhul rahastab projekti teostamise erasektor ja hankija hakkab teostama makseid alles pärast objekti valmimist kokkulepitud perioodi jooksul. Kuigi võistlev dialoog oli kavandatud eelkõige taoliste keerukate projektide tarbeks, on seda võimalik kasutada ka erinevate teenuste tellimiseks, kus hankija ei oska kirjeldada oma vajadusi piisava täpsusega tehnilise kirjelduse koostamiseks, samuti ulatuslike arvutivõrkude või keerukat ja liigendatud rahastamist hõlmavate projektide puhul, mille rahalist ja õiguslikku ülesehitust ei ole võimalik eelnevalt määratleda.

Võistleva dialoogi kasutamise õigus on üksnes avaliku sektori hankijal, sest hankijatel võrgustikega seotud valdkondades on nagooni suurem vabadus valida hankemenetluste vahel ja kohustus teha hankeid alates maksumusega rahvusvahelisest piirmäärast. RHS § 26 lõike 3 kohaselt on meie hankijatel võimalus hangete korral eeldatava maksumusega alla rahvusvahelise piirmäära alati kasutada võistlevat dialoogi, sest tal on sellisel juhul vaba valik kõigi väljakuulutamise hankemenetluste vahel.

Võistleva dialoogi korral võib iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse ning hankija valib objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel taotlejad, kellega dialoogi alustada (RHS § 26 lg 1). Nagu märgitud, võib dialoogi pidada järjestikuste etappidena ja see jätkub nii kaua, kuni hankija leiab, et tema vajadustele vastav üks või mitu sobivat lahendust on olemas. Hankijal on dialoogi etappide tulemusena võimalik vähendada taotlejate arvu, kellega dialoogi jätkata. Taotlejate arvu vähendamine toimub tegelikult välja pakutud lahenduste arvu vähendamise teel ja dialoogi etapis käsitletavate lahenduste arvu vähendamiseks kasutatakse hanketeates sätestatud hindamise kriteeriume. Kui hankija otsustab lõpetada dialoogi etapi, teeb ta dialoogis osalenud taotlejatele pakkumuse esitamise

ettepaneku ja valib esitatud pakkumustest välja eduka pakkumuse. Võistleva dialoogi kasutamise eelduseks on, et hankija sõlmib hankelepingu majanduslikult soodsaima pakkumuse alusel.

Silmas tuleb pidada, et pärast pakkumuste esitamist on läbirääkimised keelatud.

Olulisemad sammud võistleva dialoogi menetluses

Hanketeate avaldamine

Võistleva dialoogi alustamiseks esitab hankija registrile avaldamiseks hanketeate. Kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda, saadab register hanketeate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris. Iga huvitatud isik võib esitada hankemenetluses osalemise taotluse koos oma kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega vastavalt hanketeates nõutule (RHS § 62 lg 1). Kui hankija kavatses piirata osalevate taotlejate arvu, kellega pidada dialoogi (minimaalne arv on 3), on ka see hanketeates märgitud, samuti objektiivsed ja mittediskrimineerivad kriteeriumid nende valimiseks kvalifitseeritud taotlejate hulgast. Osalemise taotluste esitamiseks antakse vähemalt 37 päeva, kui tegemist on hankelepinguga, mille eeldatav maksumus on üle rahvusvahelise piirmäära. Kui hankelepingu maksumus ületab riigihanke piirmäära ja on väiksem rahvusvahelisest piirmäärast, antakse selleks tähtajaks vähemalt 7 päeva.

Osalemise taotluste esitamine

Taotlejad esitavad osalemistaotlused koos kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega. Taotluste avalikku avamist ei toimu. Hankija kõrvaldab hankemenetlusest taotlejad, kellel esinevad alused kõrvaldamiseks, hindab taotlejate kvalifikatsiooni vastavalt hanketeates ja RHS-s sätestatule ja kui ta on hanketeates teatanud taotlejate arvu piiramisest, kellega kavatses pidada dialoogi, peab selle valiku tulemusena jääma dialoogiks vähemalt kolm taotlejat. Juhul kui kvalifitseerituks osutub vähem kui kolm taotlejat, võib ta nendega ikkagi dialoogi alustada. Taotlejate teavitamine mis tahes otsustest toimub RHS § 54 kohaselt.

Ettepaneku tegemine dialoogi alustamiseks

RHS § 63 kohaselt teeb hankija kõigile kvalifitseeritud/valitud taotlejatele ettepaneku alustada dialoogi. Ettepanekus peab sisalduma ka hankelepingu eseme kirjeldus või viide vastavale veebiaadressile selle leidmiseks. Hankedirektiivis on hankelepingu eseme kirjeldusena kasutatud mõistet „kirjeldav dokument”, et eristada seda tehnilisest kirjeldusest ja näidata, et see erineb „normaalsest” tehnilisest kirjeldusest ja on vähem detailne. See kirjeldav dokument võib näiteks kavandada õiguslikke, haldus- või lepingutingimusi, mis võivad olla osaliselt aluseks menetluse läbiviimisele ja pakkumuste ettevalmistamisele. Kui hankija ei esitanud

hanketeates pakkumuste hindamise kriteeriume majanduslikult soodsaima pakkumuse väljavalimiseks, esitab ta need hankelepingu eseme kirjelduses.

Dialoog taotlejatega

Hankija võib ette näha dialoogi pidamist mitmes etapis eesmärgiga vähendada läbi räägitavate lahenduste arvu. Üldjuhul on iga taotleja välja töötanud ainult ühe lahenduse ja seega tähendab lahenduse kõrvalejätmine ka kõnealuse ettevõtja kõrvalejätmist hankemenetlusest. Hankija võib lubada taotlejatel välja pakkuda ka mitu lahendust.

Dialoogi käigus võib arutada hankelepingu kõiki tahke, see ei pea piirduma vaid tehniliste aspektide arutamisega. Käsitleda võib ka majanduslikke (hanke maksumus, makseperiood, kulud, tulud jne) või õiguslikke asjaolusid (hankelepingu vorm, riskide jagamine, hajutamine ja vähendamine jne).

Nii nagu läbirääkimistega hankemenetluste korral, peetakse ka dialoogi eraldi iga taotlejaga ja hankija ei tohi dialoogis osaleva taotleja lahendusi, oskusteavet, ideesid või muud temalt saadud konfidentsiaalset teavet ilma tema nõusolekuta teistele taotlejatele ega kolmandatele isikutele avaldada.

Kui hankija leiab, et tema vajadustele vastav üks või mitu sobivat lahendust on olemas, kuulutab ta dialoogi lõppenuks ja teavitab sellest kirjalikult taotlejaid, tehes nendele samaaegselt pakkumuse esitamise ettepaneku (RHS § 64 lg 1) dialoogi käigus pakutud ja täpsustatud lahenduste alusel. Pakkumuste esitamise tähtaja võivad hankija ja taotleja kokku leppida. Loomulikult peab hankija andma kõikidele taotlejatele võrdselt aega. Kui kokkuleppele ei jõuta, ei tohi tähtaeg olla lühem kui 24 päeva (RHS § 35 lg 5).

Hankijale laekuvad pakkumused

Esitatud pakkumused hoitakse konfidentsiaalsena ning suletuna kuni avamiseni. Avamine toimub vastavalt RHS §-le 46. Jällegi tuleb silmas pidada, et pakkumustes sisalduvat pakkujate seisukohalt mis tahes konfidentsiaalset teavet ei tohi avalikustada.

Pakkumuste vastavuse kontrollimine

Hankija kontrollib esitatud pakkumuste vastavust tingimustele, mis on sätestatud hanketeates, hankelepingu eseme kirjelduses ja dialoogi käigus kokku lepitud ja protokollitud lahendustes. Pakkujad, kes esitasid mittevastava pakkumuse, ei osale edasises hankemenetluses. Enne pakkumuste hindamist võib hankija paluda pakkujatel mõningaid pakkumuse aspekte selgitada, piiritleda ja täpsustada. Selgitamine, piiritlemine ja täpsustamine ning täiendav teave ei tohi siiski muuta pakkumuse põhijooni ega tekitada mingil määral diskrimineerimist. Selgitused võivad hõlmata teatud sõnastuse tähenduse selgitamist või kulude arvutamise täpsustamist. Keelatud on pidada läbirääkimisi pärast pakkumuste esitamist.

Pakkumuste hindamine ja eduka pakkumuse valik

Hankija hindab vastavaks tunnistatud pakkumusi vastavalt RHS §-s 50 sätestatud korrale ja valib eduka pakkumuse. Komisjoni selgitavas kirjas (vt Rahandusministeeriumi veebilehelt) on öeldud, et edukalt pakkujalt võib küsida pakkumuse mõnede aspektide kohta selgitusi või kinnitust oma seotuse kohta kohustustega pakkumuses, eeldades, et see ei moonuta konkurentsi ja ei ole diskrimineeriv.

Pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest teavitamine

Hankija teavitab pakkujaid pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest samamoodi kui teiste hankemenetluse korral (RHS § 54).

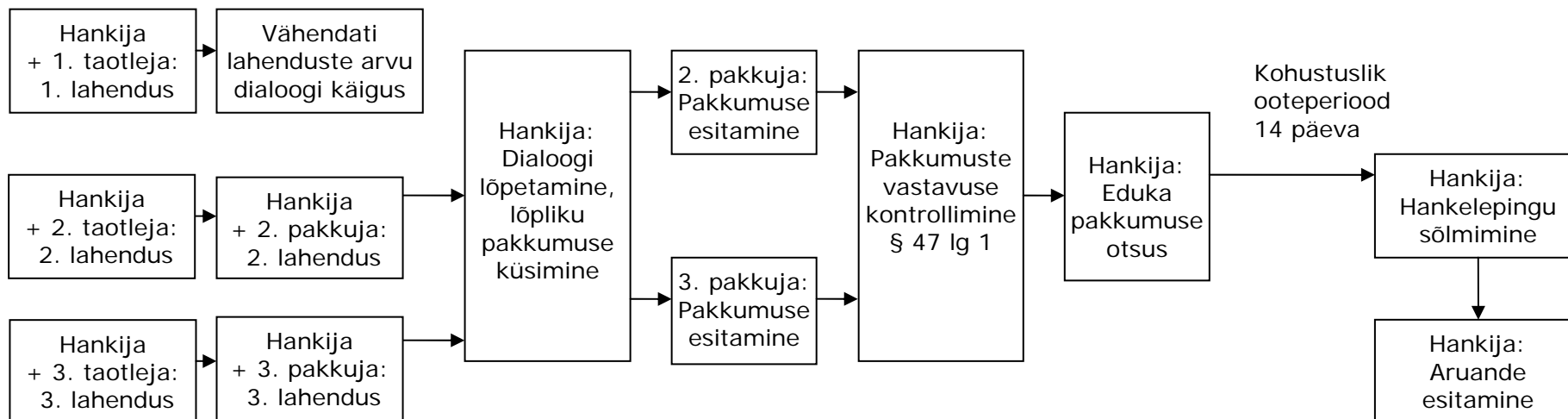
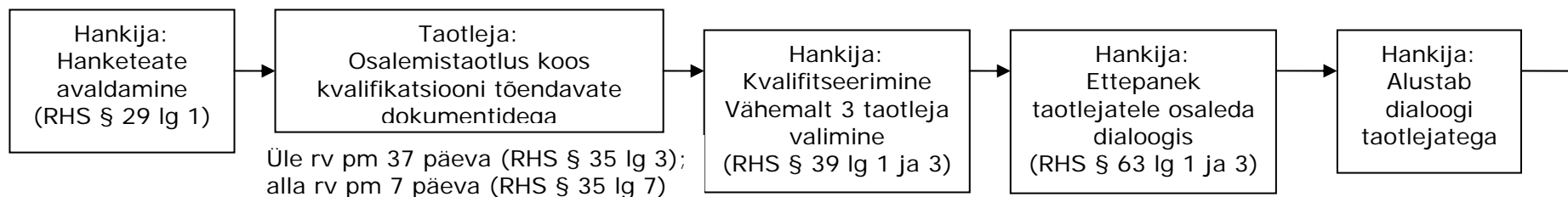
Kohustuslik ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist

Kehtib kohustuslik 14-päevane ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse kohta teate väljasaatmise päevast arvates.

Hankelepingu sõlmimine

Ooteperioodi lõppedes sõlmib hankija hankelepingu, millega loetakse hankemenetlus lõppenuks. Hankija esitab hankelepingu sõlmimise kohta riigihanke aruande registrile 10 päeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates (RHS § 37). Hangete korral, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, saadab register hankelepingu sõlmimise teate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis. Hankijad säilitavad sõlmitud hankelepingu kohta asjakohase teabe.

Võistlev dialoog (RHS § 26)

5.1.4 Väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetlus

Väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetluse puhul saab iga huvitatud isik esitada hankemenetluses osalemise taotluse koos oma kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega vastavalt hanketeates nõutule. Pärast taotlejate kvalifitseerimist või nende väljaajamist teeb hankija nendele pakkumuse esitamise ettepaneku, lisades sellele hankedokumentid või vastava viite veebiaadressile (RHS § 66). Seejärel peab hankija pakkujatega esitatud pakkumuste alusel läbirääkimisi, et vajaduse korral kohandada neid hanketeates ja hankedokumentides seatud nõuetele ja valida välja edukas pakkumus. Kuivõrd § 66 lg 3 kohaselt on selle menetluse puhul hankijal õigus jätta märkimata hankedokumentidesse andmed, mille üle ta soovib läbi rääkida või mis ei ole menetluse olemusest lähtuvalt määratletavad, võib läbirääkimiste käigus käsitleda ka tulevase hankelepingu tingimusi ja muu hulgas hinda. Samas ei tohi läbirääkimiste käigus muutuda hanketeade ja hankedokumentid nende andmete osas, mis on seal algselt kirjas, kuivõrd vastasel korral ei ole tegemist pakkujate võrdse kohtlemisega. Läbirääkimised on konfidentsiaalsed ja hankija ei avalda läbirääkimistel saadud informatsiooni teistele pakkujatele (RHS § 67). Läbirääkimistega hankemenetlus on vabam kui avatud või piiratud hankemenetlus, aga ka vähem läbipaistev. Just seetõttu on väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetluse alused sätestatud RHS § 27 lõigetes 2 ja 3, mida tuleb rangelt arvestada, kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda.

Väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetlust on hankijal alati õigus kasutada, kui hankelepingu eeldatav maksumus on rahvusvahelisest piirmäärast väiksem (§ 27 lg 3). Võrgustikega seotud valdkondade hankijatel on see alati lubatud.

Alljärgnevalt nimetatud hankemenetluse kasutamise alustest.

RHS § 27 lõike 2 punktis 1 sätestatud alus ei vaja täiendavaid selgitusi. Küll aga on oluline silmas pidada, et kui avatud hankemenetluse, piiratud hankemenetluse või võistleva dialoogi käigus ei esitatud ühtegi hanketeates või hankedokumentides sätestatud tingimustele vastavat pakkumust ja riigihanke tingimusi oluliselt ei muudeta, võib hankija jätkata väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetlusega, kui läbirääkimistega hankemenetlusele kaasatakse kõik ja ainult need kvalifitseeritud pakkujad, kes olid eelnevalt kvalifitseeritud ja välja valitud ning kes esitasid vormilistele nõuetele vastava pakkumuse. Hanketeadet ei pea hankija uuesti avaldama, sest hange oli juba välja kuulutatud. Küll peab ta tegema

põhjendatud kirjaliku otsuse kõikide pakkumuste sisulise mittevastavuse ja läbirääkimiste alustamise kohta, kusjuures pakkumusi tagasi ei lükata (vt lisaks RHS § 65 lg 4).

Kui hankija soovib kaasata väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlusse uusi ettevõtjaid, tuleb tal pakkumused tagasi lükata ja hange uuesti välja kuulutada. Tingimus, et riigihanke esialgseid tingimusi olemuslikult ei muudeta, kehtib ka sellel juhul.

RHS § 27 lõike 2 punktis 2 esitatud aluse osas tuleb silmas pidada, et põhjusena selle hankemenetluse kasutamiseks ei saa tuua asjaolu, et hankija, tulenevalt hanke objektist või sellega seotud riskidest, ei oska hankelepingu eeldatavat maksumust määrata. Eeldatava maksumuse määramiseks on alati võimalik kasutada eksperte. Maksumuse määramise võimatus peab tulenema hanke objektist ja olema põhjendatav.

Sama paragrahvi lõike 2 punktis 3 nimetatud seaduse lisa 2 osa A kategoorias nr 6 nimetatud teenuste puhul (kindlustus-, panga- ja investeerimisteenused) ja intellektuaalse omandiga seonduvate teenuste tellimisel on samuti vaja läbi rääkida, sest ilmselt ei ole ilma läbirääkimisteta võimalik hankelepingu tingimusi piisavalt täpselt määratleda.

Ehitustööde hankelepingute korral võib kasutada väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlust ehitustööde tellimiseks, mis tehakse üksnes teadusuuringute, katsete või arendustööde eesmärgil ja mitte kasumi teenimiseks või teadusuuringute ja arendustööga seotud kulude katmiseks.

Väljakuulutamisega hankemenetluse olulisemad toimingud

Hanketeate avaldamine

Hanke alustamiseks esitab hankija registrile avaldamiseks hanketeate. Kui hankelepingu eeldatav maksumus on üle rahvusvahelise piirmäära, saadab register hanketeate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris.

Hanketeatega kutsutakse huvitatud ettevõtjaid esitama taotlusi hankemenetluses osalemiseks. Hanketeates määratleb hankija taotlejate valikukriteeriumid, mis peavad olema asjakohased hankelepingu objekti suhtes. Ka sätestatakse, mitu taotlejat kutsutakse pakkumusi esitama, kui hankija kavatses piirata hankemenetluses osalevate taotlejate arvu (RHS § 65 lg 2). Taotlejate valikul on hea võimalus arvestada keskkonnasäästlikkuse aspektiga.

Osalemise taotluste esitamiseks antakse aega mitte vähem kui 37 päeva, kui tegemist on hankelepinguga, mille eeldatav maksumus on üle rahvusvahelise piirmäära (RHS § 35 lg 3). Kui hankelepingu maksumus ületab riigihanke piirmäära, aga on väiksem rahvusvahelisest piirmäärast, antakse selleks tähtjaks vähemalt 7 päeva (RHS § 35 lg 7).

Hankijale esitatakse osalemise taotlused

Osalemise taotlused esitatakse koos kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega. Taotluste avalikku avamist ei toimu. Hankija kõrvaldab hankemenetlusest taotlejad, kellel esinevad alused kõrvaldamiseks, hindab taotlejate kvalifikatsiooni vastavalt hanketeates ja riigihangete seaduses sätestatule. Taotlejate teavitamine tehtud otsustest toimub RHS § 54 kohaselt.

Pakkumuse esitamise ettepaneku tegemine

Hankija teeb kas kõigile kvalifitseeritud taotlejatele või, nende arvu piiramise korral, valitud taotlejatele samaaegselt kirjaliku pakkumuse esitamise ettepaneku, millega koos esitatakse ka hankedokumentid või vastav viide veebiaadressile, kust neid leida (RHS § 66 lõiked 1 ja 3). Hankija võib määrata pakkumuste esitamise tähtaja hankija ja valitud taotlejate kokkuleppel. Tingimus selleks on, et kõigile taotlejatele antakse võrdselt aega. Juhul kui hankija ei saavuta taotlejatega kokkulepet, ei tohi see tähtaeg olla lühem kui 24 päeva pakkumuse esitamise ettepaneku tegemisest arvates (RHS § 35 lg 5).

Hankijale laekuvad pakkumused

Esitatud pakkumused hoitakse konfidentsiaalsena.

Pakkumuste vastavuse kontrollimine

Hankija kontrollib esitatud pakkumuste vastavust tingimustele, mis on sätestatud hanketeates, hankedokumentides ja pakkumuse esitamise ettepanekus, teeb otsuse iga pakkumuse vastavuse või mittevastavuse kohta ning teavitab oma otsustest pakkujaid.

Läbirääkimised

Hankija peab pakkujatega esitatud pakkumuste üle läbirääkimisi, et kohandada neid vajaduse korral hanketeates ja hankedokumentides sätestatud nõuetele ja valida välja edukas pakkumus (RHS § 67). Pakkumused on läbirääkimiste aluseks. Läbirääkimisi juhib hankija. Läbirääkimiste ajal tagab hankija kõikide pakkujate võrdse kohtlemise. Ta ei tohi anda kellelegi teavet, mis seaks mõne pakkuja teistest soodsamasse olukorda.

Hankija võib korraldada läbirääkimisi mitmes etapis, vähendades läbi räägitavate pakkumuste arvu pakkumuste hindamise kriteeriume rakendades, kuni selgub edukas pakkumus. Kõik läbirääkimised protokollitakse.

Eduka pakkumuse otsus

Hankija kohaldab hindamiskriteeriume pärast läbirääkimiste lõppemist arvestades esitatud pakkumusi ja läbirääkimiste protokollides fikseeritud.

Pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest teavitamine

Hankija teavitab pakkujaid pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest (RHS § 54).

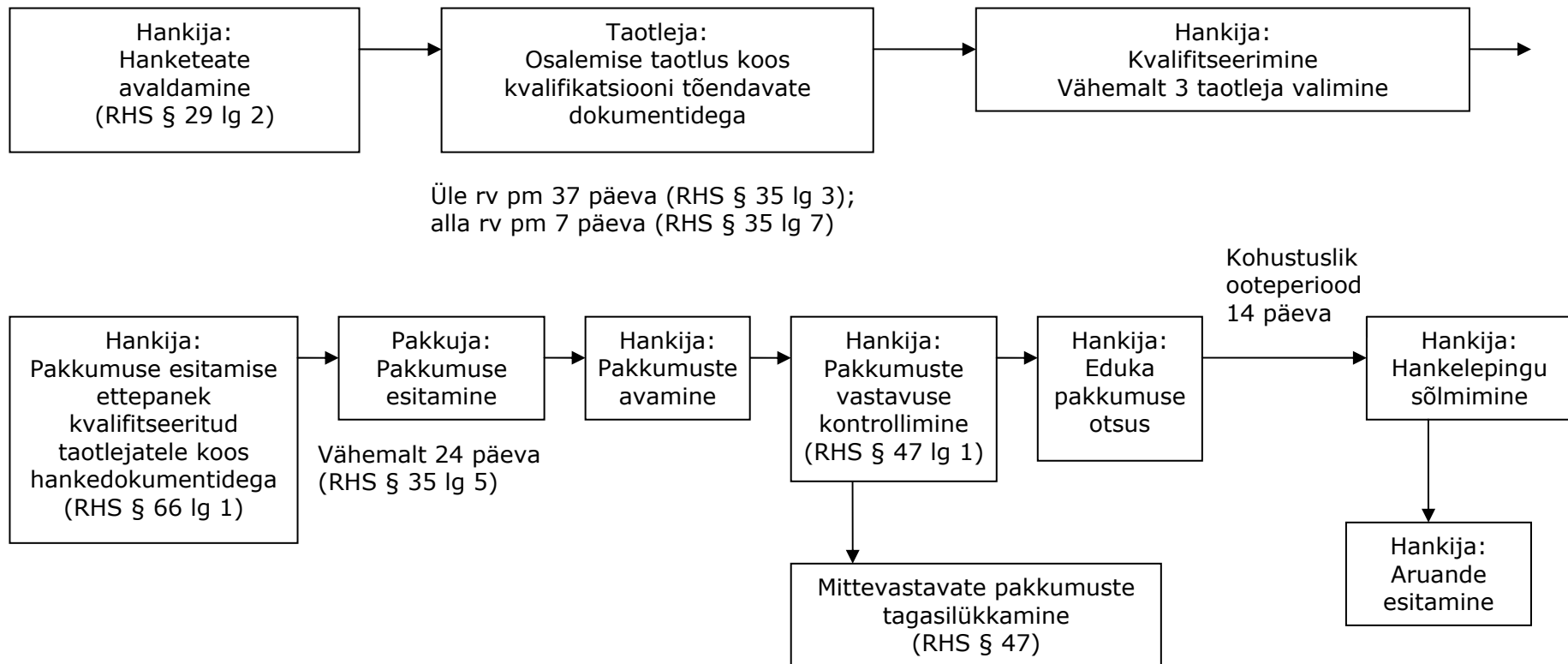
Kohustuslik ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist

Kehtib jällegi kohustuslik 14-päevane ooteperiood enne hankelepingu sõlmimist pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse kohta teate väljasaatmise päevast arvates.

Hankelepingu sõlmimine

Ooteperioodi lõppedes sõlmib hankija hankelepingu, millega on hankemenetlus lõppenud. Hankija esitab registrile hankelepingu sõlmimise kohta riigihanke aruande 10 päeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates (RHS § 37). Hangete korral, mille maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, saadab register hankelepingu sõlmimise teate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis. Hankijad säilitavad sõlmitud hankelepingu kohta asjakohase teabe.

Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus (RHS § 27)

5.1.5 Väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlus

Väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlus on üheetapiline menetlus, mille korral hankija peab hankelepingu tingimuste üle läbirääkimisi omal valikul ühe või mitme huvitatud isikuga, esitades nendele eelnevalt hankedokumendid (RHS § 28 lg 1). Oluline on silmas pidada, et väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlust võib kasutada üksnes RHS §-s 28 sätestatud alustel, sest see hankemenetlus on kõige vähem läbipaistev menetlus ja seetõttu on selle kasutamine lubatud vaid rangelt sätestatud alustel.

RHS § 28 lõike 2 punkti 1 kohaselt on hankijal õigus korraldada hankemenetlus väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlusena, kui ehitustööde hankelepingu, asjade hankelepingu või teenuste hankelepingu sõlmimiseks korraldatud avatud või piiratud hankemenetluse käigus ei esitatud ühtegi pakkumust ega hankemenetluses osalemise taotlust või kõik esitatud pakkumused olid olemuselt erinevad hankedokumentides sätestatud hankelepingu tehnilisest kirjeldusest. Eelduseks on samuti, et riigihanke esialgseid tingimusi oluliselt ei muudeta.

Kui Euroopa Komisjon nõuab väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetluse kasutamise põhjendamist § 28 lõike 2 punktis 1 sätestatud alusel, peab hankija esitama Rahandusministeeriumi kaudu Euroopa Komisjonile vastavasisulise aruande.

Samuti võib kohaldada väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlust, kui tehnilistel või kunstilistel põhjustel või ainuõiguse kaitsega seotud põhjustel saab hankelepingu sõlmida ainult ühe pakkujaga (RHS § 28 lg 2 p 2) või kui hankelepingu kiire sõlmimine on vajalik hankijast sõltumatute ettenägematute sündmuste tagajärjel tekkinud äärmise vajaduse tõttu, nii et pole võimalik kinni pidada RHS §-s 35 sätestatud tähtaegadest. Hankelepingu kiire sõlmimine ja erakorralised asjaolud ei tohi tuleneda hankijast endast. Näitena võiks tuua linnugripi puhkemise, kus on kiiresti vaja osta vaktsiini või näiteks korrastustööde tellimise ülejutuse korral.

Asjade hankelepingute puhul võib kohaldada väljakuulutamisetä läbirääkimistega hankemenetlust täiendavalt veel järgmistel alustel:

- Hankelepingu esemeks olevaid asju toodetakse üksnes teadusuuringute, katsete, õppe- või arendustegevuse eesmärgil ja see ei hõlma asju, mida toodetakse tulu saamiseks masstoodanguna või teadus- või arendustegevusega seotud kulude katmiseks.
- Asju ostetakse samalt pakkujalt varem ostetud asjade osaliseks asendamiseks või täiendamiseks ja pakkuja vahetumise tõttu tuleks osta teistsuguste tehniliste omadustega asju, mis ei oleks olemasolevate asjadega tehniliselt kokkusobivad või

mille käitamine ja hooldamine tooks kaasa tehnilisi probleeme. Silmas tuleb pidada, et sellise täiendava hankelepingu kestus ei või ületada kolme aastat.

- Asju ostetakse kaubabörsilt (hankelepingud käsitlevad tooraineturul noteeritud ja sealt ostetud tooteid) – nende toodete hinnad muutuvad kiiresti. Avatud või piiratud hankemenetluse korraldamine on aga aeganõudev ja seega ei oleks võimalik neid menetlusi kaubabörsilt ostmisel kasutada.
- Asju ostetakse erakordselt soodsatel tingimustel. Soodsad tingimused kehtivad väga lühikest aega, kuna asju ostetakse tarnijalt, kes on oma äritegevust lõpetamas, või pankrotihalduritel. Soodsad tingimused ilmnevad ainult kõnealustel konkreetsetel juhtudel.

Ehitustööde või teenuste hankelepingu sõlmimisel on hankijal õigus lisaks § 28 lõikes 2 sätestatud alustele korraldada hankemenetlus väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlusena, kui:

- tellitakse samalt pakkujalt esialgses projektis või hankelepingus mittesisaldunud, kuid esialgses hankelepingus kirjeldatud ehitustöödeks või teenuste osutamiseks ettenägematute asjaolude tõttu vajalikuks osutunud täiendavaid ehitustöid või teenuseid kuni 20 protsendi ulatuses esialgse hankelepingu maksumusest, kusjuures selliseid täiendavaid ehitustöid või teenuseid ei saa tehniliselt või majanduslikult esialgse hankelepingu esemest eraldada ilma hankijale suuri kulutusi põhjustamata või on täiendavad ehitustööd või teenused esialgse hankelepingu täitmiseks vältimatult vajalikud;
- tellitakse uusi ehitustöid või teenuseid, mis seisnevad samalt pakkujalt kuni kolm aastat varem avatud või piiratud hankemenetluse tulemusel sõlmitud hankelepingu alusel tellitud ja esialgse projektiga kooskõlas olevate ehitustööde või teenuste kordamises, kusjuures esialgses hanketeates on teavitatud sellise hankelepingu sõlmimise võimalusest.

Teenuste hankelepingu sõlmimisel on hankijal õigus lisaks § 28 lõikes 2 sätestatud alustele korraldada hankemenetlus väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlusena, kui hankeleping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga või ühega võitjatest ja selline tingimus oli sätestatud ideekonkursi kutses. Kui hankeleping sõlmitakse ühega ideekonkursi võitjatest, peetakse läbirääkimisi kõigi võitjatega.

Kui riigihanke eeldatav maksumus on väiksem rahvusvahelisest piirmäärast, on § 28 lõike 7 kohaselt lisaks eelloetletud alustele hankijal õigus korraldada hankemenetlus väljakuulutamiseta läbirääkimistega menetlusena juhtudel, kui:

- tegemist on litsentsi ostmisega kasutamaks raamatukogu dokumente või andmebaasi;
- ostetakse asju väga lühikese aja jooksul pakutud eriti soodsat võimalust ära kasutades tavalisest turuhinnast oluliselt madalama hinnaga (hankija peab oskama erakordset majanduslikku soodsust tõendada);
- ostetakse asju või tellitakse teenuseid või ehitustöid diplomaatilise esinduse jaoks välisriigis;
- ostetakse asju või tellitakse teenuseid kinnipidamisasutuselt või selle tootmisüksusi haldavalt riigi äriühingult riigihangete seaduse § 10 lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud hankija poolt;
- ostetakse õhustransporditeenuseid.

Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse korral esitab hankija tema poolt valitud ühele või mitmele huvitatud isikule hankedokumentid. Hankedokumentid esitab ta isikutele, kelle majanduslik ja finantsseisund ning tehniline ja kutsealane pädevus on eeldatavalt piisavad hankelepingu nõuetekohaseks täitmiseks (RHS § 68 lg 1). Hankedokumentides ei pea sisalduma neid andmeid, mis ei ole väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse olemusest tulenevalt hankemenetluse alustamisel määratletavad või mille üle hankemenetluse käigus läbi räägitakse (§ 68 lg 2). Kindlasti peavad hankedokumentides sisalduma pakkumuste hindamise kriteeriumid ja nende suhtelised osakaalud, kuivõrd hankijal on kohustus sõlmida hankeleping lähtudes RHS § 50 lõigetes 2 ja 3 sätestatust. Koos hankedokumentidega esitab hankija ka kvalifitseerimise tingimused ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide esitamise nõuded (§ 68 lg 3). Hankija kontrollib isiku(te) kvalifikatsiooni enne hankelepingu tingimuste üle läbirääkimiste alustamist vastavalt riigihangete seaduses sätestatule.

Hankijale laekuvad huvitatud isikutelt kvalifikatsiooni tõendavad dokumentid. Juhul, kui hankija on seda nõudnud, esitavad huvitatud isikud hankijale koos oma kvalifikatsiooni tõendavate dokumentidega ka pakkumused. Esitatud pakkumused hoitakse konfidentsiaalsena.

Hankija kontrollib huvitatud isikute vastavust tema poolt kehtestatud kvalifitseerimise tingimustele ja esitatud dokumentide vastavust nõutule. Hankija rakendab § 38 lg 1 toodud

isikute hankemenetlusest kõrvaldamise aluseid ja kõrvaldab hankemenetlusest isiku, kellel mõni alustest esineb.

Hankija võib kontrollida esitatud pakkumuste vastavust tingimustele, mis on sätestatud hankedokumentides ja teha otsuse iga pakkumuse vastavuse või mittevastavuse kohta, kui see on asjakohane. Oma otsustest teavitab hankija pakkujaid. Samas ei pea seda ilmtingimata tegema, sest tal on võimalik läbi rääkida kõigi hankelepingu tingimuste üle.

Hankija peab hankedokumentid saanud huvitatud isikutega hankelepingu tingimuste üle läbirääkimisi eesmärgiga sõlmida hankeleping isikuga, kes esitab vastavalt § 50 lg 2 või 3 sätestatule majanduslikult kõige soodsama pakkumuse. Iga isikuga räägitakse läbi eraldi, läbirääkimisi juhib hankija. Läbirääkimiste ajal tagab hankija kõikide hankemenetluses osalevate isikute võrdse kohtlemise. Ta ei tohi anda kellelegi teavet, mis seab mõned isikud teistest soodsamasse olukorda. Kõik läbirääkimised protokollitakse.

Hankija kohaldab hindamiskriteeriume pärast läbirääkimiste lõppemist kas läbirääkimiste käigus protokollitud pakkumuste suhtes või kui hankija on nõudnud läbirääkimiste alusel pakkujate koostatud pakkumuste lõppversioonide esitamist, siis nende suhtes.

Hankija teavitab hankemenetluses osalevaid isikuid pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest (RHS § 54).

RHS § 69 lõike 1 kohaselt ei pea hankija selle menetluse puhul järgima 14 päevase ooteperioodi nõuet.

5.1.6 Raamlepingu sõlmimine

Raamleping on riigihanke tulemusena ühe või mitme hankija poolt ühe või mitme isikuga sõlmitud leping, millega kehtestatakse selle lepingu kehtivusaja vältel selle alusel sõlmitavaid hankelepinguid reguleerivad tingimused eelkõige hinna või hinna ja kavandatud koguste või mahtude kohta (RHS § 7 lg 1). Raamlepingu puhul räägime kahest etapist – raamlepingu sõlmimine ja selle alusel konkreetsete hankelepingute sõlmimine.

Raamlepingute sõlmimisele kohalduvad hankelepingute sätted, kui seadus ei sätesta erisusi. Avaliku sektori hankija peab silmas pidama, et raamleping sõlmitaks tähtajaga kuni 4 aastat (RHS § 70 lg 1). Raamlepingu kehtivuse maksimaalne aeg tuleneb konkurentsi tagamise eesmärgist, sest tahes-tahtmata on raamlepingu sõlmimine 4 aastaks teatud määral konkurentsi piirav. Hankemenetlus raamlepingu sõlmimiseks tuleb korraldada vastavalt RHS II peatükis sätestatule. Võrgustikega seotud valdkondades tegutsev hankija ei pea järgima RHS §-s 70 raamlepingu kohta sätestatud, sh ka 4-aastast tähtaega raamlepingu sõlmimiseks.

Ta peab silmas pidama nimetatud paragrahvi lõiget 2 – raamlepingut ei tohi sõlmida konkurentsi välistamiseks, piiramiseks või kahjustamiseks.

Hankijal on raamlepingu sõlmimisel see eelis, et ta ei ole seotud täpsete kohustustega ostetavate mahtude osas, tal on suurem vabadus.

Raamlepinguid on kahte liiki. Raamlepingus võivad olla kõik tingimused eelnevalt sätestatud, siis ei ole edaspidi täiendavad pooltevahelised kokkulepped hindade või muude tingimuste osas vajalikud. Raamlepingus võib aga sätestada ka ainult põhitingimused. RHS § 71 lõike 1 kohaselt peab hankelepingute sõlmimisel raamlepingu alusel lähtuma raamlepingust tulenevatest tingimustest ja samas paragrahvis sätestatud korrast. Kui raamlepingu alusel sõlmitud hankelepingute tingimused erinevad raamlepingus sätestatust, peavad hankelepingu tingimused olema hankija jaoks raamlepingus sätestatud tingimustest soodsamad, eelkõige võib hankelepingu eseme ühikumaksumus olla madalam raamlepingus sätestatud ühikumaksumusest. Raamlepingul põhinevate hankelepingute sõlmimisel ei tohi osapooled ühelgi juhul asjaomases raamlepingus sätestatud tingimusi oluliselt muuta. Eriti oluline on see ühe pakkujaga sõlmitud raamlepingu puhul.

Mitme ettevõtjaga sõlmitud raamleping

Raamleping sõlmitakse vastavalt riigihangete seaduse II peatükis sätestatud asjakohasele hankemenetlusele. Pakkujad, kellega raamleping sõlmitakse, valitakse hanketeates või hankedokumentides nimetatud hankelepingu sõlmimise kriteeriume kohaldades välja esitatud pakkumuste alusel. Raamleping sõlmitakse võimaluse korral vähemalt kolme pakkujaga tingimusel, et piisav arv kvalifitseeritud pakkujaid oli esitanud hankedokumentides sätestatud tingimustele vastava pakkumuse (RHS § 70 lg 4). Pärast raamlepingu sõlmimist toimub asjade ostmise, teenuste tellimine või ehitustööde tellimine korrast, mis sõltub sellest, kas raamlepingus olid kõik tingimused sätestatud või mitte.

Kui kõik tingimused on raamlepingus fikseeritud, ei ole raamlepingu alusel sõlmitavate hankelepingute sõlmimiseks vaja täiendavat konkurssi pakkujate vahel korraldada. Ka hankedirektiiv ei sätesta, kuidas sellisel juhul pakkujatelt osta. Üheks võimaluseks on kasutada meetodit, et hankija võtab kõigepealt ühendust parima pakkumuse esitanud pakkujaga. Kui see ei ole hetkel valmis kaupa tarnima, teenust osutama või ehitustööd tegema, pöördub ta järgmise pakkuja poole jne. Kasutada võib ka selleks otstarbeks kehtestatud teisi põhimõtteid. Oluline on, et need peavad olema objektiivsed, läbipaistvad ja mittediskrimineerivad. Kui näiteks hankijal on erinevate firmade koopiaamasinad ja ta on

sõlminud koopiamasinate hoolduse raamlepingu, võib ta iga kord valida lepinguosalise, kes on spetsialiseerunud vastavate koopiamasinate hooldamisele.

Kui on tegemist raamlepinguga, **milles ei ole sätestatud kõiki selle alusel sõlmitavate hankelepingute sõlmimise tingimusi**, peab hankija korraldama raamlepingus osalevate pakkujate vahel konkursi vastavalt RHS § 71 lõikes 4 sätestatule. Ta küsib pakkujatelt pakkumused kas kirjalikult või räägib pakkujatega nende pakkumused läbi (läbirääkimised protokollitakse). Konkreetsed pakkumused esitatakse kirjalikult ja nende sisu hoitakse pakkumuste avamiseni saladuses. Hankija sõlmib lepingu pakkujaga, kelle pakkumus on raamlepingus sätestatud hindamiskriteeriumide alusel parim.

RHS § 71 lõike 5 kohaselt peab hankija alati teavitama raamlepingu alusel hankelepingu sõlmimisest teisi raamlepingu poolteks olevaid pakkujaid kolme tööpäeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates.

Ühe ettevõtjaga sõlmitud raamleping

Raamleping sõlmitakse vastavalt riigihangete seaduses sätestatud asjakohasele hankemenetlusele. Pakkuja, kellega raamleping sõlmitakse, valitakse hanketeates või hankedokumentides nimetatud hankelepingu sõlmimise kriteeriume kohaldades välja esitatud pakkumuste alusel. Sellel raamlepingul põhinevate üksikute hankelepingute sõlmimise aluseks on raamlepingus sätestatud tingimused (eelkõige asjade, teenuste või ehitustööde valik ja kogused/mahud). Hankija võtab lepingupoolega ühendust kirjalikult ja palub igal konkreetsel juhul esitada pakkumuse. Pakkumuse tingimused põhinevad raamlepingu tingimustel, pidades silmas RHS § 71 lõikes 1 sätestatut.

Raamleping võidakse sõlmida erinevate hankemenetluste kohaldamisega (RHS II ptk) ja raamlepingu sõlmimine toimub samamoodi nagu tavalise hankelepingu sõlmimine.

Silmas tuleb pidada, et raamlepingu sõlmimisel on hanketeates kohustuslik näidata raamlepingu eeldatav maksumus. Pärast raamlepingu sõlmimist tuleb esitada riigihanke aruanne ja pärast raamlepingu lõppemist riigihanke aruande lisa, kus näidatakse raamlepingu alusel sõlmitud hankelepingute maksumused või nende alusel tehtud soorituste kirjeldused (RHS § 37 lg 4 p 3). Raamlepingu alusel sõlmitud üksikute hankelepingute kohta ei ole eraldi aruandeid esitada vaja.

Erisused raamlepingute sõlmimise korras hankijale võrgustikega seotud valdkondades on sätestatud RHS §-s 103. Hankijale võrgustikega seotud valdkondades kohaldub raamlepingute sõlmimisel põhimõtteline nõue, et ta ei tohi kasutada raamlepingut konkurentsi välistamiseks,

piiramiseks ega kahjustamiseks, s.t tuleb kinni pidada riigihangete korraldamise üldpõhimõtetest (§ 70 lg 2). Ka võib ta sõlmida raamlepingu pikemaks ajaks kui 4 aastat.

Vaata ka Euroopa Komisjoni selgitavat kirja raamlepingute kohta Rahandusministeeriumi veebilehelt.

5.1.7 Kontsessioonide andmine

RHS §-s 6 on sätestatud nii ehitustööde kontsessiooni kui ka teenuste kontsessiooni andmise mõisted.

RHS-s sätestatud reeglite kohaselt tuleb teenuste kontsessioonide andmisel järgida üksnes riigihangete korraldamise üldpõhimõtteid. Reeglid avaliku sektori hankijale ehitustööde kontsessioonide andmiseks on pigem põhimõtete sisustamine ja need on sätestatud RHS III peatükis. Võrgustikega seotud valdkondade hankijad peavad ka ehitustööde kontsessioonide andmisel järgima üksnes riigihanke korraldamise üldpõhimõtteid.

RHS §-s 72 on sätestatud, et kui hankija soovib anda ehitustööde kontsessiooni, peab ta sellest teada andma ehitustööde kontsessiooni teatega registris. Kui kontsessiooni alusel tehtavate ehitustööde eeldatav maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, saadab register kontsessiooni teate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris. Kõigil huvitatud isikutel on õigus esitada kontsessioonitaotlus. Hankija määrab kontsessioonitaotluste esitamise tähtaja, mis peab olema vähemalt 52 päeva, kui kontsessiooni alusel tehtavate ehitustööde eeldatav maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, ja vähemalt 22 päeva, kui kontsessiooni alusel tehtavate ehitustööde eeldatav maksumus jääb rahvusvahelisest piirmäärast allapoole, aga ületab siseriiklikku piirmäära.

Silmas tuleb pidada, et kui hankija ei esita kontsessioonitaotluste esitamiseks vajalikku teavet mõistliku aja jooksul või kui taotlust saab esitada üksnes pärast kontsessioonilepingu täitmise kohaga tutvumist või tehniliste dokumentide kohapeal kontrollimist, peab hankija pikendama taotluste esitamise tähtaegu nii, et kõik huvitatud isikud saaksid kätte taotluse esitamiseks vajaliku teabe (RHS § 73 lg 3).

Kui hankija sõlmib kontsessioonilepingu, peab ta esitama registrile 10 päeva jooksul kontsessioonilepingu sõlmimisest riigihanke aruande. Kui kontsessiooni teade esitati avaldamiseks EL-i TED andmebaasis, saadab register ka hankelepingu sõlmimise teate seal avaldamiseks.

Et ehitustööde kontsessiooni alusel tehtavad ehitustööd on tavaliselt mahukad ja tegemist on konkurentsi piiramisega, võib hankija nõuda, et kontsessionäär sõlmiks alltöövõtjatega

kontsessiooni alusel hankelepinguid vähemalt 30 protsendi ulatuses ehitustööde kontsessiooni alusel tehtavate ehitustööde eeldatavast kogumaksumusest. Ta võib loomulikult anda kontsessiooni taotlejale võimaluse seda määra suurendada. Samas võib hankija aga selle asemel paluda kontsessiooni taotlejal näidata kontsessioonitaotluses, kui suures ulatuses kontsessiooni alusel tehtavatest ehitustööde mahust kavatseb ta allhankelepinguid sõlmida (RHS § 74).

Nimetatud allhankelepingute hulka ei loeta lepinguid, mille kontsessioonäär on sõlminud temaga seotud ettevõtjaga või teise koos temaga ühise kontsessioonitaotluse esitanud isikuga. Selguse mõttes peab kontsessiooni taotleja lisama taotlusele nimekirja temaga seotud ettevõtjatest. Kontsessioonääril on kohustus ajakohastada seda nimekirja iga ettevõtjatevahelise suhte muutumise järel ja esitada täiendatud nimekiri viivitamata hankijale.

Hankija ei ole kohustatud rakendama riigihangete seaduses sätestatud korda, kui ta tellib kontsessioonäärilt esialgses kontsessioonilepingus mittesisaldunud, kuid kontsessioonilepingus või projektis kirjeldatud ehitustööde tegemiseks ettenägematu asjaolu tõttu vajalikuks osutunud täiendavaid ehitustöid kuni 50 protsendi ulatuses esialgse kontsessioonilepingu maksumusest. Seda võib teha tingimusel, et selliseid täiendavaid ehitustöid ei saa tehniliselt või majanduslikult esialgse kontsessioonilepingu esemest eraldada ilma hankijale suuri kulusi põhjustamata või täiendavad ehitustööd on esialgse kontsessioonilepingu täitmiseks vältimatult vajalikud (RHS § 75).

Kui kontsessioonäär peab sõlmima ehitustööde hankelepinguid talle kehtestatud kohustuste täitmiseks, sõltuvad talle kohalduvad reeglid sellest, kas ta on hankija RHS § 10 tähenduses või mitte. Kui ta on hankija § 10 tähenduses, kohalduvad talle riigihangete seaduse vastavad sätted. Juhul kui ta ei ole hankija RHS § 10 tähenduses, peab ta arvestama RHS §-des 76, 77 ja 78 sätestatud. Ka temale laieneb aruande esitamise kohustus selle avaldamiseks registris ja kui hankelepingu maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, saadab register hankelepingu sõlmimise teate avaldamiseks EL-i TED andmebaasis.

5.1.8 Ideekonkurss

RHS § 9 lõike 1 kohaselt on ideekonkurss menetlus, mille tulemusena hankija võib omandada konkursi käigus žürii poolt väljavalitud kavandi või projekti peamiselt planeeringute, arhitektuuri, inseneritööde, infosüsteemide või tarkvara arendamise või andmetöötamise valdkonnas. Sõnastusest nähtub, et seaduses on oluliselt laiendatud näidisvaldkondade loetelu,

kus ideekonkurssi võib lahenduste leidmiseks korraldada. Lisaks ei ole see loetelu ammendav, seega on hankijal head võimalused ideelahenduste või kavandite saamiseks erinevates valdkondades, kus hankijal on vaja leida uusi lahendusi või ideekavandeid (edaspidi *ideekavand*).

Ideekonkursi võib korraldada kas üksnes ideekavandi saamiseks andes ideekonkursi võitjale või võitjatele auhindu või makstes osalejatele osalemistasusid või eesmärgiga sõlmida ideekonkursi võitjaga tema pakutud ideekavandi alusel teenuste hankeleping (RHS § 79). Kui hankija soovib sõlmida ideekonkursi võitjaga teenuste hankelepingut, on teatanud sellest ideekonkursi kutses ja sõlmitava teenuste hankelepingu eeldatav maksumus oli arvestatud ideekonkursi eeldatava maksumuse hulka vastavalt RHS § 20 lõikes 5 sätestatule, võib ta sõlmida teenuste hankelepingu väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetlust kasutades (RHS § 28 lg 6). Kui hankija on hanketeates teatanud, et teenuste hankeleping sõlmitakse ühega võitjatest, peab ta läbirääkimisi kõigi võitjatega.

Ideekonkursi korraldamisel peab hankija silmas pidama, et kui ta kavatseb piirata ideekonkursist osavõtjate arvu (piiratud osalemisega ideekonkurss) ja seab nende valikuks nõuded, millele ideekonkursis osalejad peavad vastama, ei tohi need nõuded olla kuidagi diskrimineerivad. Näiteks ei tohi nõuda arhitektuurialase ideekonkursi korral, mille eeldatav maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära ja mille eesmärgiks on leida ideekavand ning sõlmida seejärel võitjaga teenuste hankeleping, et ideekonkursis osalejad peavad olema EL arhitektide liidu liikmed. Seda ei tohi teha põhjusel, et taoline ideekonkurss peab olema avatud ka Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankelepingus osalevate riikide arhitektidele. Samuti ei tohi need nõuded olla kuidagi kohalikke arhitekte eelistavad.

Ideekonkursi puhul on oluline ka ideekonkursi žürii moodustamine ideekavandite hindamiseks (RHS § 81). Žürii peab koosnema füüsilistest isikutest, kes on ideekonkursil osalejatest täiesti sõltumatud. Juhul kui hankija on kehtestanud ideekonkursil osalejatele kutsealase kvalifikatsiooni nõuded, peab ka vähemalt kolmandikul žürii liikmetel olema samaväärne kutsealane kvalifikatsioon. Žürii liikmed on oma otsustes ja arvamustes täielikult sõltumatud ja lähtuvad hindamisel üksnes ideekonkursi kutses sätestatud kriteeriumidest. Sõltumatuse ja erapooletuse seisukohalt on väga oluline, et enne ideekonkursi väljakuulutamist oleksid paigas ideekonkursi reeglid sh auhindade määramise ja võitja valiku reeglid ning žürii määratud. Ideekavandid või lahendused esitatakse žüriile nii, et oleks

tagatud ideekavandi või lahenduse pakkuja anonüümsus. Kui hindamise käigus on vaja esitada ideekonkursis osalejatele küsimusi, esitatakse need küsimused ja saadakse vastused hankija kaudu. Küsimused ja vastused kantakse žürii tegevuse protokoll (RHS § 81 lg 6).

Olulisemad sammud ideekonkursi korraldamisel on järgmised.

Ideekonkursi kutse avaldamine

Ideekonkursi alustamiseks esitab hankija registrile avaldamiseks ideekonkursi kutse. Kui ideekonkursi eeldatav maksumus ületab rahvusvahelise piirmäära, saadab register ideekonkursi kutse avaldamiseks EL TED andmebaasis ja avaldab seejärel registris. Kui hankija kavatses piirata konkursil osalejate arvu, sätestab ta ideekonkursi kutses selged ja mittediskrimineerivad tingimused nende valikuks pidades alati silmas, et konkurents oleks tagatud piisava osalejate arvu tõttu (RHS § 80 lg 3). Samuti võib hankija otstarbekuse korral sätestada objektiivsetest kriteeriumidest lähtudes ideekonkursil osalejatele kutsealase kvalifikatsiooni nõuded, kui ta peab seda vajalikuks.

Ideekonkursis osaleda soovivate taotlejate kvalifitseerimine või valik

See samm tuleb kõne alla juhul, kui hankija on otsustanud piirata ideekonkursil osalejate arvu või seadnud nõuded nende kvalifitseerimiseks.

Ideekavandite esitamine

Esitatud ideekavandid hoitakse anonüümsetena, konfidentsiaalsetena ja suletuna. Samad tingimused tuleb tagada ka juhul, kui ideekavandid on esitatud elektroonilisel teel.

Ideekavandite hindamine

Nagu eelnevalt märgitud, tuleb tagada ideekavandite anonüümsus kuni žürii otsuse tegemiseni nii et žürii liikmed ei tea kuni hindamise lõpuni, kes konkreetse ideekavandi esitas. Žürii avab esitatud ideekavandid, uurib ja hindab neid. Ideekavandid seatakse paremusjärjestusse ja kogu žürii tegevus protokollitakse sh küsimused ja vastused, mis žürii liikmed esitasid hankija kaudu ideekavandite esitajatele ja nende vastused. Protokollid allkirjastavad kõik žürii liikmed.

Auhinnad ja osalemistasud

Hankija annab osalejatel auhindu või maksab osalemistasusid, kui ta on seda ette näinud ideekonkursi kutses.

Teenuste hankelepingu sõlmimine

Kui hankija teatas ideekonkursi kutses, et sõlmib teenuste hankelepingu ideekonkursi võitjaga, võib ta seda teha väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetlust kasutades (RHS § 28 lg 6). Kui hankija on ideekonkursi kutses teatanud, et teenuste hankeleping sõlmitakse ühega võitjatest, peab ta läbirääkimisi kõigi võitjatega. Hankija võib aga otsustada

korraldada teenuste hankelepingu sõlmimiseks eraldi hankemenetluse, kui ideekonkursi kutses ei olnud märgitud teenuste hankelepingu sõlmimise võimalust ideekonkursi võitjaga/ühega võitjatest.

Ideekonkursi tulemustest teatamine

Hankija esitab registrile kümne päeva jooksul pärast ideekonkursi võitja väljakuulutamist ideekonkursi tulemused (RHS § 80 lg 7). Kui ideekonkursi maksumus ületab rahvusvahelise piirmäära, saadab register ideekonkursi tulemused avaldamiseks EL-i TED andmebaasis.

5.2 Elektroonilised vahendid

5.2.1 Elektroonilised sidevahendid

Uutes Euroopa Liidu riigihangete direktiivides on sätestatud elektrooniliste vahendite hankemenetluses kasutamise võimalused ehk e-riigihanked. Elektroonilisi sidevahendeid on uute direktiivide ja uue riigihangete seaduse kohaselt võimalik kasutada nii koos traditsiooniliste sidevahenditega kui ka eraldi, terve riigihankeprotsessi läbiviimiseks. Mõned uued menetluse liigid, näiteks dünaamiline hankesüsteem, eeldavad kogu hankeprotsessi viimist elektroonilisse keskkonda. Direktiivides ja seaduses on sätestatud eelkõige miinimumnõuded. Elektroonilised vahendid, pakkumuste ja taotluste elektrooniliseks esitamiseks vajalik teave ja tehnilised nõuded, sealhulgas krüpteerimine, peavad olema avalikkusele kättesaadavad. Kuna praktikas ei ole e-riigihankeid seni kuigi laialdaselt rakendatud, on käesolev juhise osa üksnes sissejuhatava ja teoreetilise iseloomuga. E-riigihankeid käsitlevad riigihangete seaduse sätted jõustuvad alles 2008. aasta alguses, selleks ajaks on eeldatavalt välja töötatud ka nende rakendamiseks vajalikud tehnilised lahendused.

Hankemenetlustes võib kasutada ainult elektroonilisi vahendeid või kombineerida neid tavapäraste paberandmekandjatega.²¹ Kahte liiki vahendeid võib kombineerida mistahes viisil. Ainsad direktiivis sätestatud piirangud on järgmised:

Ainult paberil olemasolevad dokumendid esitatakse paberkandjal.²²

Mõnes menetluses, näiteks elektroonilist oksjonite ja dünaamiliste hankesüsteemide puhul kasutatakse ainult elektroonilisi vahendeid.²³

---

²¹ Direktiivi 2004/18/EÜ 35 põhjendus; direktiivi 2004/17/EÜ 46 põhjendus.

²² Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 42 lõike 5 punkt d; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 48 lõike 5 punkt d.

²³ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 1 lõige 6.

Kui andmed on nii mahukad või keerulised, et neid ei saa elektrooniliselt edastada, säilitada või käsitleda, kasutatakse tavapäraseid vahendeid. Siia alla kuuluvad ka kõik mobiilsed andmekandjad, näiteks disketid, CD-ROM-id või mälupulgad.

Elektroonilised sidevahendid, samuti nende tehnilised omadused peavad olema mittediskrimineerivad, üldiselt kättesaadavad ja koostalitusvõimelised üldkasutatavate info- ja kommunikatsioonitehnoloogia toodetega.²⁴

Üldiselt jagunevad e-riigihanked kaheks: harilike hankemenetluste korraldamine kasutades elektroonilisi sidevahendeid ja spetsiaalsed e-riigihanke instrumendid.

Harilike hankemenetluste korraldamisel e-keskkonnas saab elektroonilise side elemendist rääkida peamiselt kolmes hanke aspektis:

- hanketeadete ja hankedokumentide elektrooniline avaldamine ja kättesaadavaks tegemine,
- elektrooniline pakkumuste ja hankemenetluses osalemise taotluste esitamine ning
- elektrooniline teadete ja info edastamine.

Hanketeadete elektrooniline esitamine ja avaldamine on elektroonilise riigihangete registri kaudu toimunud Eestis juba mitu aastat.

Uus riigihangete seadus võimaldab ka hankedokumentide kättesaadavaks tegemist elektrooniliselt – hankija veebilehe vahendusel (RHS § 31 lg 10). Veebilehe kaudu hankedokumentidele juurdepääsu tagamisel on hankijal vaja tagada, et dokumendid oleksid pidevalt kättesaadavad alates hetkest, kui seadus nõuab nende koostamist, ja huvitatud isikutel oleks võimalus ennast hankedokumentid saanuks registreerida või dokumendid kodulehelt nimeliselt alla laadida, et neile saaks hiljem anda teavet võimalike hankedokumentide muudatuste kohta.

Pakkumuste ja taotluste elektroonilises vormis esitamise korra ja nõuded vastavatele seadmetele kehtestab Vabariigi Valitsus 2008. aastaks (RHS § 55 lg 5 ja 6).

Teated, selgitused ja muu info võivad hankemenetluse osalised saata uue seaduse järgi elektronposti teel, kui vastava teate kohta ei ole sätestatud erireegleid (§ 55 lg 1). Hankemenetluse otsuste kohta kehtib siiski täiendav vorminõue – nendest tuleb menetlusosalisi teavitada kirjalikus vormis (RHS § 54 lg 1).

---

²⁴ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 42 lõige 4; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 48 lõige 4.

5.2.2 Dünaamiline hankesüsteem

Direktiivides on dünaamiline hankesüsteem määratletud kui tavapäraste ostude sooritamise elektrooniline protsess. Dünaamilise hankesüsteemi alusel saab hankija osta eelkõige piiratud kasutusajaga turul üldkättesaadavaid kaupu korduvalt. Dünaamilise hankesüsteemi kasutamisaeg on piiratud (4 aastat, kui sellest pikem tähtaeg ei ole esemest tulenevalt vajalik) ja hankesüsteem on kogu oma kehtivusaja jooksul avatud kõigile ettevõtjatele, kes vastavad valikukriteeriumidele ja on esitanud tehnilisele kirjeldusele vastava esialgse pakkumuse²⁵ (RHS § 8).

Pakkujad saavad süsteemiga ühineda kogu selle toimimise ajal. Kui ettevõtja soovib elektroonilise hankesüsteemiga liituda, peab ta vastama sätestatud kvalifitseerimistingimustele ja esitama esialgse pakkumuse, mis peab vastama hankija koostatud tehnilisele kirjeldusele. Esialgset pakkumust võib dünaamilise hankesüsteemi elutsükli jooksul igal ajal uuendada. Kui ettevõtja on dünaamilise hankesüsteemiga liidetud, võib ta esialgse pakkumuse alusel esitada konkreetseid korrigeeritud pakkumusi hankelepingute sõlmimiseks. Üksikute lepingute sõlmimise soovist teatatakse dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeatega ja hankesüsteemi liidetud pakkujad saavad esitada oma pakkumusi.

Hankija ei tohi hankesüsteemis osalemisest huvitatud ettevõtjatelt või teistelt süsteemi osapooltelt võtta tasu.²⁶ Dünaamilise hankesüsteemi loomine ja juhtimine ning üksikute lepingute sõlmimine toimub vastavalt avatud hankemenetluse põhimõtetele²⁷ (RHS § 8 lg 2).

Dünaamilise hankesüsteemi loomine ja juhtimine toimub järgmiselt:

Hanketeate avaldamine

Hankija avaldab hanketeate, milles märgitakse, et kasutusel on dünaamiline hankesüsteem, kui kaua see toimib ja millisel internetiaadressil on kättesaadavad hankedokumendid. Hankedokumendid on kättesaadavad hanketeate avaldamisest kuni süsteemi kasutusaja lõpuni.

Hanketeade sisaldab ka järgnevat teavet:

- ostude olemus;
- kasutatavad elektroonilised seadmed ja tehnilised üksikasjad, mida on osalemiseks vaja teada;

---

²⁵ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõige 6; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 1 lõige 5.

²⁶ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 33 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 15 lõige 7.

²⁷ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 33 lõige 2; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 15 lõige 2.

- hankelepingu sõlmimise kriteeriumid;
- elektroonilise oksjoni korraldamine, kui hankija kavatses seda kasutada.

Osalemine

Kui ettevõtja soovib liituda elektroonilise hankesüsteemiga, peab ta vastama kvalifitseerimise tingimustele ja esitama hindamiskriteeriumidele vastava esialgse pakkumuse. Esialgset pakkumust võib dünaamilise hankesüsteemi elutsükli jooksul igal ajal uuendada. Hankija peab esialgset pakkumust hindama 15 päeva jooksul.²⁸

Konkreetsete lepingute sõlmimine

Kui hankija soovib sõlmida hankelepingu dünaamilises hankesüsteemis, avaldab ta lihtsustatud hanketeate, kutsudes kõiki huvitatud ettevõtjaid esitama esialgset pakkumust. Pakkumuse võivad esitada nii süsteemis juba osalevad ettevõtjad kui ka need, kes selles veel ei osale. Tähtaeg peab olema vähemalt 15 päeva. Hankija hindab kõiki nimetatud tähtaja jooksul saabunud esialgseid pakkumusi. Hankija saadab kõikidele vastuvõetavaks loetud pakkujatele (nii selles voorus kui ka varem liitunutele) pakkumuse esitamise ettepaneku ja sätestab pakkumuste esitamise tähtaja. Hankelepingu sõlmimise kriteeriumid tuleb sätestada seaduses nõutud viisil.

Pärast pakkumuste hindamist on hankijal jätkamiseks kaks võimalust:

- kas sõlmida hankelepingu parima pakkumuse esitanud pakkujaga või
- korraldada elektrooniline oksjon pakutud maksumuste või muude numbriliselt mõõdetavate näitajate järgi paremusjärjestuse määramiseks.

Hankija teatab igast sõlmitud hankelepingust 48 päeva jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates.

Dünaamilise hankesüsteemi loomise ja kasutamise tingimused ja korra ning selle alusel hankelepingute sõlmimise korra kehtestab Vabariigi Valitsus 2008. aasta alguses.

5.2.3 Elektrooniline oksjon

Euroopa Liidu direktiivides on elektrooniline oksjon määratletud kui uute hindade või pakkumuse teatavate osadega seotud uute numbriliste väärtuste esitamist võimaldavat elektroonilist seadet kasutav korduvmenetlus, mis toimub pärast pakkumuste esialgset

---

²⁸ Tähtaega võib pikendada. Tähtaja pikendamisel ei tohi vahepeal hanketeadet avaldada.

täielikku hindamist ja võimaldab neid automaatselt hindamiskriteeriumide abil järjestada.²⁹ Sisuliselt on elektroonilise oksjoni puhul tegemist hankemenetluse viimase etapi – pakkumuste hindamise viimase faasi – viimisega interaktiivsesse e-keskkonda.

Elektroonilist oksjonit võib kasutada avatud, piiratud ja väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetluse puhul, samuti dünaamilise hankesüsteemi korral (RHS § 51). Tingimuseks on see, et hankelepingu eset on võimalik täpselt kirjeldada. Seetõttu ei ole elektroonilise oksjoni kasutamine lubatud teenuste ja ehitustööde hankelepingute puhul, mille objektiks on intellektuaalne tegevus, näiteks ehitustööde projekteerimine.³⁰ Elektroonilise oksjoni abil võrreldavad näitajad peavad olema mõõdetavad ja numbriliselt väljendatavad (näiteks maksumus või ka muud numbriliselt väljendatavad väärtused). Hankedokumentides tuleb nimetada ka tehnilised asjaolud, mille teadmine on vajalik oksjonil osalemiseks.

Kui hankija soovib korraldada elektroonilist oksjonit, teatab ta sellest hanketeates.³¹ Kui oksjon on välja kuulutatud, tuleb see ka läbi viia, välja arvatud juhul, kui saadakse ainult üks hindamiskriteeriumidele vastav pakkumus.

Olulisemad sammud elektroonilise oksjoni kasutamisel

Pakkumuste hindamine

Hankija viib läbi hariliku hankemenetluse, sh kontrollib pakkumuste vastavust ja hindab pakkumusi nende hindamiskriteeriumide alusel, mis ei ole oksjoni esemeks, enne oksjoni algust.

Pakkujatele kutse esitamine

Pakkujatele saadetakse kutse osaleda elektroonilises oksjonis elektroonilisel teel. Kutses teavitatakse pakkujat hindamise tulemusest³² ja talle antud punktidest.³³ Pakkujate täpset järjestust ei pea näitama. Kutses esitatakse ka elektroonilisel oksjonil esitatud uute hindade ja/või väärtuste põhjal automaatselt toimuva ümberjärjestuse määramiseks kasutatav matemaatiline valem. Kutses märgitakse elektroonilise oksjoni alguskuupäev ja kellaaeg,³⁴

²⁹ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 1 lõige 6.

³⁰ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 1 lõige 6.

³¹ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõige 3; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõige 3.

³² Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõige 4; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõige 5.

³³ Igale pakkujale antud punktide arv.

³⁴ Vastavalt direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõikele 4 ja direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõikele 4 ei tohi oksjon alata varem kui kaks tööpäeva pärast kutsete lähetamiskuupäeva.

kuidas ja millal oksjon lõpeb³⁵ ja oksjoni etappide ajakava, oksjoni iga voo ru täpne kuupäev ja kellaeg.³⁶ Kutse sisaldab ka vajalikku teavet kasutusel olevate elektrooniliste seadmete kohta.³⁷

Oksjoni läbiviimine

Elektroonilise oksjoni igal etapil edastab hankija otsekohe kõigile pakkujatele vähemalt sellisel hulgal teavet, mis võimaldab neil igal ajal välja selgitada oma suhtelise järjekorranumbri. Hankija ei avalda oksjoni ajal pakkujate isikuid. Oksjon peab toimuma hankijapoolse sekkumiseta.

Oksjoni lõpetamine toimub:

- oksjonil osalemise kutses nimetatud eelnevalt kindlaksmääratud kuupäeva ja aja saabumisel,
- kui oksjonil osalemise kutses nimetatud aja möödumisel ei esitata enam minimaalse nõutud erinevusega uusi hindu ega uusi väärtusi,
- kui oksjonil osalemise kutses kindlaksmääratud arv oksjoni etappe on toimunud.

Hankedirektiivi kohaselt võib hankija valida oksjoni lõpetamiseks ühe nendest alustest või neid kombineerida.

Nõuded elektroonilise oksjoni läbiviimiseks kasutatavatele seadmetele ja läbiviimise korra kehtestab Vabariigi Valitsus alates aastast 2008.

5.3 Hanketeade te avaldamine ja miinimumtähtajad

Läbipaistvuse põhimõtte tagamiseks on hankija kohustatud teavitama avalikkust tema poolt korraldatavatest riigihangetest ja nende tulemustest.

Riigihangete seadus näeb ette riigihangete registrile järgmiste teade te esitamise:

eelteade, perioodiline eelteade, hanketeade, dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeade, riigihanke aruanne, kvalifitseerimissüsteemi teade, ehitustööde, kontsessiooni teade, ideekonkursi kutse ja ideekonkursi tulemused.

Hankemenetluse korraldamisel on väga oluline järgida hanketeate esitamise reegleid. Hanketeade peab olema esitatud registrile piisavalt vara, et kõigil huvitatud isikutel oleks hanke objekti olemusest ja keerukusest lähtuvalt objektiivselt võimalik pakkumus või

---

³⁵ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõige 4.

³⁶ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõige 7; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõige 7.

³⁷ Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 54 lõige 4; direktiivi 2004/17/EÜ artikli 56 lõige 4.

hankemenetluses osalemise taotlus esitada. Alati tuleb hanketeade avaldada vähemalt seaduses sätestatud arv päevi enne sellega seotud menetluslikku tähtpäeva – kas hankemenetluses osalemise taotluste või pakkumuste esitamise tähtpäeva.

Taotluste ja pakkumuste esitamise üldised miinimumtähtajad (päevades)

Hankemenetlus	Üle rv piirmäär		Eelteate avaldamise korral		Hankedokumentide veebilehel		Alla rv piirmäär	
	Taotlus (T)	Pakkumus (P)	T	P	T	P	T	P
Avatud	-	52	-	36 (22*)		Võib lühendada 5 päeva	-	15 (22**)
Piiratud	37	40	37	36 (22*)		Võib lühendada 5 päeva	7	15 (22**)
Väljakuulutamise ja läbirääkimistega	37	24	37	24***			7	24***
Võistlev dialoog	37	24	37	24***			7	24***

*kui eelteade sisaldab kogu hanketeates nõutavat kohustuslikku teavet ja avaldati vähemalt 52 päeva kuni 12 kuud enne hanketeate esitamist.

**ehitustööde hankelepingu korral.

***reeglina määratakse hankija ja kõikide valitud taotlejate kokkuleppel, kokkuleppe mittesaavutamise korral mitte lühem kui 24 päeva.

Nagu tabelist näha, pakub riigihangete seadus võimaluse lühendada pikema tähtaegu nii eelteate esitamise kui hankedokumentide elektroonilisel teel kättesaadavaks tegemise alates hanketeate avaldamisest. Allpool rahvusvahelist piirmäärat esitatava eelteate ega hankedokumentide kättesaamise vormi tähtaegu ei muuda, kuna need on niigi oluliselt lühemad.

6 Tüüpvormid riigihangete registris hangete kohta informatsiooni avaldamiseks

6.1 Hanketeadete liigid

Dokumentide vormid, mida kasutab avaliku sektori hankija oma hangete väljakuulutamisel ja nende alusel hankelepingute sõlmimisest teavitamisel on järgmised (sulgudes antud EL standardvormide tähis):

Eelteade (Tüüpvorm 1 – ET);

Hanketeade (Tüüpvorm 2 – ET);

Aruanne (Tüüpvorm 15 - ET), millest register moodustab vajadusel (Hankelepingu sõlmimise teate (Tüüpvorm 3 – ET));

Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeade (Tüüpvorm 9 – ET);

Ehitustööde kontsessiooni teade (Tüüpvorm 10 – ET);

Ideekonkursi kutse (Tüüpvorm 12 – ET);

Ideekonkursi tulemused (Tüüpvorm 13 – ET);

Teade lisateabe, teave lõpetamata hankemenetluse või paranduse kohta (Tüüpvorm 14 - ET).

Dokumentide vormid mida kasutab võrgustikega seotud valdkondade hankija oma hangete väljakuulutamisel ja nende alusel hankelepingute sõlmimisest teavitamisel on järgmised:

Periodiline eelteade – võrgustikega seotud sektorid (Tüüpvorm 4 – ET);

Hanketeade – võrgustikega seotud sektorid (Tüüpvorm 5 – ET);

Aruanne (Tüüpvorm 15 – ET), millest register moodustab vajadusel (Hankelepingu sõlmimise teate – võrgustikega seotud sektorid (Tüüpvorm 6 - ET));

Kvalifitseerimissüsteem – võrgustikega seotud sektorid (Tüüpvorm 7 – ET);

Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeade (Tüüpvorm 9 – ET);

Ideekonkursi kutse (Tüüpvorm 12 – ET);

Ideekonkursi tulemused (Tüüpvorm 13 – ET);

Teade lisateabe, teave lõpetamata hankemenetluse või paranduse kohta (Tüüpvorm 14 - ET)

Kui ehitustööde kontsessiooni võitja ei ole riigihangete seaduse tähenduses hankija, siis ehitustööde hankelepingu sõlmimiseks ehitustööde kontsessiooni alusel esitab kontsessionäär registrile järgmised teated:

Hanketeade (Ehitustööde hankelepingute kohta, mille sõlmib kontsessionäär, kes ei ole hankija) (Tüüpvorm 11 – ET);

Aruanne (Tüüpvorm 15 – ET), millest register moodustab vajadusel (Hankelepingu sõlmimise teate (Tüüpvorm 3 – ET)).

6.2 Hanketeadete üldine struktuur

Kõik eelnimetatud teated on koostatud kõige üldisemalt samadest osadest väikeste erinevustega osades sisalduva informatsiooni osas.

I OSA: Hankija

Selles osas esitatakse hankija nimi, aadressid ja kontaktandmed ning hankija liik ja põhitegevus.

II OSA: Hankelepingu objekt (hankelepingu ese)

Osa sisaldab objekti kirjeldust, hankelepingu kogust või ulatust ning hankelepingu kestust või lõpptähtaega.

Hankelepingu sõlmimise teadetes on selles osas sõlmitud hankelepingute kogumaksumus.

III OSA: Juriidiline, majanduslik, finantsiline ja tehniline teave

Selles osas esitatakse hankelepingu tingimused, osalemistingimused ja teenuste hankelepingute eritingimused.

Aruande korral esitatakse selles osas andmed hankes osalenud pakkujate kohta.

IV OSA: Hankemenetlus

See osa sisaldab hankemenetluse liiki, hankelepingu sõlmimise kriteeriume ja haldusalast teavet.

V OSA: Hankelepingu sõlmimine või Ideekonkursi tulemused

Andmed hankelepingu kohta või vastavalt auhindade kohta esitatakse selles osas.

VI OSA: Lisateave

Informatsioon selle kohta, kas hankeleping on seotud EL poolt rahastatava projekti või programmiga, informatsioon vaidlustuste läbivaatamise kohta.

A Lisa

Lisa A sisaldab täiendavaid aadresse ja kontaktandmeid.

B Lisa

Lisa B sisaldab teavet osade kohta kui hange on jagatud osadeks.

C Lisa

Lisa C sisaldab II osas nimetatud teenuste kategooriad, hankelepingu objekt.

D Lisa

Hankelepingu sõlmimise teade, väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetluse valimise põhjendus.

E Lisa

Hankelepingu oluliste tingimuste muudatused.

F Lisa

Andmed allhangete kohta, mis moodustavad rohkem kui 10 % kogu riigihanke maksumusest.

6.3 Avalik sektor

6.3.1 Eelteade ja teavitamine eesseisvast riigihankest

Kui hankija soovib kasutada riigihangete seaduse § 35 lõikes 6 sätestatud lühendatud tähtaegu, peab ta esitama registrile eelteate esimesel võimalusel pärast oma majandus- või eelarveaasta algust või eelarve aasta jooksul kavandatavate asjade ostmise liikide või riigihangete seaduse lisa 2 osas A loetletud teenuste kategooriate kaupa ning ehitustööde hankelepingute kohta esimesel võimalusel pärast sellekohase otsuse vastuvõtmist.

Avaliku sektori hankija esitab eelteate riigihangete registrile, kasutades registri veebilehe vastavat vormi.

Eelteate vormi täitmisel peab hankija kindlasti täitma I OSA, s.t esitama andmed enda kohta, märkima ära oma liigi ja põhitegevuse.

II OSA täitmine sõltub sellest, milline on tulevase riigihanke objekt. Kui selleks on ehitustöö, siis tuleb täita II.A OSA, kus hankija märgib kindlasti ära hankelepingu nimetuse, ehitustööde teostamise koha tekstina ja vastava asukoha NUTS-koodi, ehitustööde laadi ja ulatuse lühikirjelduse ning objekti ühtse riigihangete klassifikatsiooni ehk CPV-koodi. Kindlasti tuleb näidata, kas hankeleping on jagatud osadeks või mitte ning osadeks jaotamise jaatava märke korral tuleb täita B lisa nii mitu korda, kui mitu osa kavandataval hankel tuleb.

Kui hankija soovib, võib ta selles osas tuua ära riigihanke eeldatava maksumuse või maksumuse vahemiku. Kui on teada, siis ka kavandatava hankemenetluse alguskuupäeva ja kestuse.

Kui kavandatava hankelepingu objektiks on asjade ostmine või teenuste tellimine, siis tuleb hankijal täita II.B OSA, kus tuleb kindlasti täita hankelepingu nimetuse väli, märkida ära teenuste osutamise või asjade tarnimise koht tekstina ning vastav NUTS-kood. Teenuste tellimise korral tuleb kindlasti täita teenuse kategooria väli vastavalt riigihangete seaduse lisale 2. Kindlasti tuleb märkida ära ka asjade või teenuste laadi ja hulga või maksumuse lühikirjeldus.

Kindlasti tuleb täita ühtse riigihangete klassifikatsiooni ehk CPV-koodi väli. Kindlasti tuleb näidata, kas hankeleping on jagatud osadeks või mitte ning jaatava märke korral tuleb täita B lisa nii mitu korda, kui mitu osa kavandataval hankel tuleb. Kui on teada, tuleb täita ka hankemenetluse kavandatava alguskuupäeva väli.

6.3.2 Hankemenetluse alustamine (avalik sektor)

Avatud hankemenetluse, piiratud hankemenetluse, väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse või võistleva dialoogi alustamiseks esitab avaliku sektori hankija registrile hanketeate.

Hanketeate sisestamisel märgib avaliku sektori hankija hankemenetluse liigi, milliseks saab olla vastavalt RHS-i II peatükile:

- avatud hankemenetlus;
- piiratud hankemenetlus;
- väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus;
- võistlev dialoog.

Hanketeate I osa sisaldab hankija kontaktandmeid, hankija liiki ja tema põhitegevusala.

Hanketeate II osas annab hankija hankelepingu objekti kirjelduse, sealhulgas määrab hankelepingu liigi ja riigihanke eesmärgi, vajadusel informatsiooni raamlepingu tingimuste kohta, objekti CPV-koodi, üldkoguse või ulatuse ning hankelepingu kestuse või lõpptähtaja.

III osas antakse hanke juriidiline, majanduslik, finantsiline ja tehniline teave hanke lepingu ja osalemise tingimuste kohta.

IV osa sisaldab informatsiooni hankemenetluse liigi ja hankelepingu sõlmimise kriteeriumide kohta. Samuti on selles osas toodud haldusalane teave, sealhulgas hankedokumentide saamise tingimused ning pakkumuste või taotluste esitamise tähtaeg ja pakkumuste avamise tingimused.

Hanketeate VI osas avaldab hankija teabe selle kohta, kas on tegemist korduva hankega või mitte ja kas hange on seotud EL-i poolt rahastatava projekti või programmiga ning vajadusel muu lisateabe. Lisaks on selles osas toodud eeltäidetud kujul informatsioon vaidlustuste esitamise võimaluste ja tähtaja kohta ning informatsioon selle kohta, kust saab vaidlustuste esitamise kohta teavet.

VI osas on toodud informatsioon selle kohta, kas riigihanget rahastatakse struktuuritoetustest või mitte ning kas riigihankel rakendatakse keskkonnahoidlikke nõudeid.

Hanketeate A Lisa sisaldab vajadusel täiendavaid aadresse ja kontaktandmeid.

Kui hange on jagatud osadeks, s.t II osa punktis II.1.8) on märgitud vastav võimalus, siis tuleb hankijal täita iga osa kohta ka B Lisa.

Kui kavandatava riigihanke eeldatav maksumus ületab 20 000 eurot asjade või teenuste korral või 130 000 eurot ehitustööde korral, kuid on madalam piirmäärast, millest alates tuleb

hankijal korraldada hankemenetlus, teatab hankija sellest oma veebilehel või selle puudumisel kohaliku või maakondliku levikuga ajalehes.

6.3.3 Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud teade

Kui hankija on teavitanud hanketeate avaldamisel dünaamilise hankesüsteemi loomisest, siis, kasutades dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud teadet, saab hankija kutsuda selles hankesüsteemis osalema uusi taotlejaid, avaldades dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeate iga kord, kui ta soovib sõlmida hankelepingu dünaamilise hankesüsteemi alusel. Teates kirjeldab hankija hanke objekti, annab selle lühiiseloostuse ja konkreetse hankelepingu koguse või ulatuse, mille jaoks süsteem on loodud.

Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeate IV osas esitab hankija viite varem avaldatud hanketeatele, millega dünaamiline hankesüsteem loodi ja kust pakkujad leiavad hankesüsteemi kohta rohkem teavet.

Samuti esitab hankija IV osas ka esialgse pakkumuse esitamise tähtaja. Teate VI OSA-s märgib hankija, kas tegemist on korduva hankega või mitte.

Teate täitmise alustamisel märgib hankija, kas teade on seotud avaliku sektori hankijaga või on tegemist võrgustikuga seotud valdkonna hankijaga.

Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud teade on ühine kõigile hankijatele.

6.3.4 Ehitustööde kontsessiooni alustamine

Soovist sõlmida leping ehitustööde kontsessiooni andmiseks esitab hankija registrile ehitustööde kontsessiooni teate.

Ehitustööde kontsessiooni teate II osas esitatakse andmed kontsessioonilepingu objekti kohta, lepingu kogus või ulatus.

Teate III osas esitatakse juriidiline, majanduslik, finantsiline ja tehniline teave hankes osalemise tingimuste kohta. IV osas näitab hankija ära taotluste esitamise tähtaja.

6.3.5 Hankemenetluse lõpetamine (avalik sektor)

Hankija esitab registrile kümne päeva jooksul pärast hankemenetluse lõppemist riigihanke aruande.

Kui hankelepingu maksumus ületab rahvusvahelist piirmäära, formeerib register automaatselt hankelepingu sõlmimise teate, mille register saadab avaldamiseks EL-i TED andmebaasis.

Aruande peab esitama avaliku sektori hankija ka juhul, kui ta on sõlminud hankelepingu väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetluse tulemusena.

Kui hankija on jaganud riigihanke osadeks, esitab hankija aruande 45 päeva jooksul pärast mõne osa suhtes hankelepingu sõlmimist, kui selleks hetkeks ei ole hankemenetlus lõppenud kõigi osade suhtes. Ülejäänud osade kohta esitab hankija eraldi riigihanke aruande 45 päeva jooksul pärast hankemenetluse lõppemise aluse esinemist mõne osa suhtes.

Aruandes loetleb hankija üles kõik taotlused või pakkumused esitanud pakkujad, ka need, keda ei kvalifitseeritud või kelle pakkumust ei tunnistanud vastavaks.

Aruande V osas esitab hankija andmed pakkuja või pakkujate kohta, kellega hankelepingud sõlmiti, hankelepingute maksumused ning hankelepingu sõlmimise ja täitmise kuupäeva. Kui tegemist oli väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlusega, siis D Lisas ka hankemenetluse valiku põhjenduse.

Pärast hankelepingu lõppemist lisab hankija aruandele ka lisad E ja F, kus esitab vajadusel hankelepingu oluliste tingimuste muudatused ning informatsiooni allhangete kohta, mis moodustasid rohkem kui 10% riigihanke maksumusest.

Kui avaliku sektori hankija sõlmib hankelepingu, mille maksumus ületab 10 000 eurot, peab ta esitama registrile 10 päeva jooksul pärast hankemenetluse lõppemist riigihanke aruande.

6.4 Ideekonkursi alustamine

Ideekonkursist teavitavad hankijad konkursil osaleda soovijaid riigihangete registri kaudu ideekonkursi kutsega. Ideekonkursi kutses märgib hankija ära oma valdkonna, mida ta esindab ja kutse IV osas ka selle, kas konkurss toimub avatud või piiratud konkursina.

Ideekonkursi IV osas teatab hankija ka vastavalt pakkumuste või taotluste esitamise tähtaja.

Ideekonkursi teates märgib hankija ära ka selle, kas ideekonkursile järgnev teenuste hankeleping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga või ühega võitjatest või hankelepingut ei sõlmita.

6.5 Ideekonkursi lõpetamine

Ideekonkursi tulemused esitab hankija riigihangete registrile ideekonkursi tulemused.

Teates märgib hankija, kas ta on avaliku sektori või võrgustikuga seotud valdkonna hankija.

Teate V osas esitab hankija auhinna saajad ja vajadusel ka auhindade suurused.

Ideekonkursi alustamise ja lõpetamise teade on ühine kõigile hankijatele ja hankija kategooria märgitakse teate alguses.

6.6 Võrgustikega seotud valdkondade hankijad

6.6.1 Perioodiline eelteade – võrgustikuga seotud valdkonna hankija

Võrgustikuga seotud valdkonna perioodilise eelteate võib esitada kahel eesmärgil: kui hankija soovib lühendada pakkumuste esitamise tähtaega või tahab teavitada sellega hankemenetluse alustamisest. Mõlemal juhul on hankijale esitamiseks kohustuslikud andmed perioodilise eelteate I OSA-s. Need andmed on: hankija nimi, aadress(id) ja kontaktandmed ning vajadusel A Lisa aadressi ja kontaktandmetega lisateabe saamiseks.

II OSA tuleb täita vastavalt hankelepingu objektile.

Kui kavandatava hankelepingu eesmärgiks on asjade ostmine või teenuste tellimine, siis tuleb esitada tarnitava kauba või teenuse CPV-kood ja kogus või eeldatav maksumus.

Ehitustööde hankelepingu puhul esitatakse kohustuslikult ehitustööde põhiandmed või, kui ehitustöö on jagatud osadeks, siis osade põhiandmed.

Teenuste hankelepingute korral on kohustuslik märkida teenuse kategooria.

Kui hankija soovib alustada hankemenetlust perioodilise eelteatega, peab perioodiline eelteade sisaldama sõlmitava hankelepingu esemeks olevate asjade, teenuste või ehitustööde kirjeldust, samuti teadet, et hankeleping sõlmitakse piiratud või väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse teel ilma eelneva hanketeate avaldamiseta ja ettepanekut huvitatud isikutele teatada kirjalikult oma huvist osaleda hankemenetluses. Sellel juhul ei tohi teade olla avaldatud registris varem kui 12 kuud enne seda, kui hankija teeb kõigile huvi ilmutanud isikutele ettepaneku esitada hankemenetluses osalemise taotlus.

6.6.2 Hankemenetluse alustamine (võrgustikuga seotud valdkonna hankija)

Avatud hankemenetluse, piiratud hankemenetluse ja väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse alustamiseks esitab võrgustikuga seotud valdkonna hankija registrile hanketeate.

Hanketeate sisestamisel valib võrgustikuga seotud valdkonna hankija hankemenetluse liigi, milleseks saab olla vastavalt RHS-le üks järgnevatest:

- avatud hankemenetlus;
- piiratud hankemenetlus;
- väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus.

Hanketeate I osa sisaldab hankija kontaktandmeid, hankija liiki ja tema põhitegevusala.

Hanketeate II osas esitab hankija hankelepingu objekti kirjelduse, sealhulgas määrab hankelepingu liigi ja riigihanke eesmärgi, vajadusel informatsiooni raamlepingu tingimuste kohta, objekti CPV-koodi, üldkoguse või ulatuse ning hankelepingu kestuse või lõpptähtaja.

III osas esitatakse hanke juriidiline, majanduslik, finantsiline ja tehniline teave hankelepingu ja osalemise tingimuste kohta.

IV osa sisaldab informatsiooni hankemenetluse liigi ja hankelepingu sõlmimise kriteeriumide kohta. Samuti on selles osas toodud haldusalane teave, sealhulgas hankedokumentide saamise tingimused ning pakkumuste või taotluste esitamise tähtaeg ja pakkumuste avamise tingimused.

Hanketeate VI osas avaldab hankija teabe selle kohta, kas on tegemist korduva hankega või mitte ja kas hange on seotud EL-i poolt rahastatava projekti või programmiga, ning vajadusel muu lisateabe. Lisaks on selles osas toodud eeltäidetud kujul informatsioon vaidlustuste esitamise koha ja tähtaja kohta ning informatsioon selle kohta, kust saab vaidlustuste esitamise kohta teavet.

VI osas on toodud informatsioon selle kohta, kas riigihanget rahastatakse struktuuritoetustest või mitte ning kas riigihankel rakendatakse keskkonnahoidlikke nõudeid.

Hanketeate A Lisa sisaldab vajadusel täiendavaid aadresse ja kontaktandmeid.

Kui hange on jagatud osadeks, s.o II osa punktis II.1.8) on märgitud vastav võimalus, siis tuleb hankijal täita iga osa kohta ka B Lisa.

Soovides kasutada riigihangete seaduse § 35 lõikes 6 sätestatud lühendatud tähtaegu, peab hankija esitama registrile eelteate esimesel võimalusel pärast oma majandus- või eelarveaasta algust või eelarve aasta jooksul kavandatavate asjade ostmise liikide või riigihangete seaduse lisa 2 osas A loetletud teenuste kategooriate kaupa ning ehitustööde hankelepingute kohta esimesel võimalusel pärast sellekohase otsuse vastuvõtmist.

Võrgustikuga seotud valdkonna hankija esitab riigihangete registrile perioodilise eelteate.

Nagu eespool märgitud, on võrgustikuga seotud valdkonna hankija võimalused perioodilise eelteate kasutamisel laiemad kui ainult hanke kohta eelinformatsiooni andmine.

Kasutades perioodilist eelteadet, võib võrgustikuga seotud valdkonna hankija teavitada pakkujaid ka oma soovist alustada piiratud või väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlust.

Kui hankija teavitas hanketeate avaldamisel dünaamilise hankesüsteemi loomisest, peab ta kutsuma selles hankesüsteemis osalema uusi taotlejaid, avaldades dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeate, iga kord, kui ta soovib dünaamilise hankesüsteemi alusel sõlmida

hankelepinguid, kus on toodud hankeobjekt, selle lühisiseloomustus ja konkreetse hankelepingu kogus või ulatus, mille jaoks süsteem on loodud.

Dünaamilise hankesüsteemi lihtsustatud hanketeate IV osas esitatakse viide varem avaldatud hanketeatele, millega dünaamiline hankesüsteem loodi ja kust pakkujad leiavad hankesüsteemi kohta rohkem teavet.

Samuti esitatakse IV osas ka esialgsete pakkumuste esitamise tähtaeg.

Võrgustikuga seotud valdkonna hankija saab kasutada kvalifitseerimissüsteemi teadet taotlejate kvalifitseerimiseks. Huvitatud isikud võivad taotleda enda kvalifitseerimist ja kvalifitseerimissüsteemiga liitumist kogu süsteemi kehtivuse ajal.

Samuti on võrgustikuga seotud valdkonna hankijatel võimalik teavitada hankemenetluse alustamisest kvalifitseerimissüsteemi teatega.

Kui kavandatava riigihanke maksumus ületab 40 000 eurot asjade või teenuste korral või 250 000 eurot ehitustööde korral, kuid on madalam rahvusvahelisest piirmäärast, alates millest tuleb hankijal korraldada hankemenetlus, teatab hankija sellest oma veebilehel või selle puudumisel kohaliku või maakondliku levikuga ajalehes.

6.6.3 Hankemenetluse lõpetamine (võrgustikuga seotud valdkonna hankija)

Võrgustikuga seotud valdkonna hankija esitab registrile riigihanke aruande üksnes pärast hankelepingu, sealhulgas ka raamlepingu alusel sõlmitud hankelepingu sõlmimist, mille maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda. Register formeerib automaatselt hankelepingu sõlmimise teate ja saadab selle avaldamiseks EL-i TED andmebaasis.

Kui hankija kasutab kvalifitseerimissüsteemi, esitab ta iga selle süsteemi alusel sõlmitud hankelepingu kohta registrile aruande vastavalt riigihangete seaduses sätestatud nõuetele.

Võrgustikuga seotud valdkonna hankija teatab hankelepingu sõlmimisest, mille maksumus ilma käibemaksuta ületab 40 000 eurot asjade või teenuste puhul või 250 000 eurot ehitustööde puhul, kuid on madalam rahvusvahelisest piirmäärast, oma veebilehel kümne päeva jooksul pärast hankelepingu sõlmimist.

6.7 Kontsessioonäär, kes pole hankija

Hanketeade ehitustööde hankelepingute kohta, mille sõlmib kontsessioonäär, kes ei ole hankija

Kui ehitustööde kontsessiooni võidab selline kontsessioonäär, kes ei ole hankija riigihangete seaduse mõistes, siis kasutab ta kontsessiooni järgi ette nähtud ehitustööde hankelepingute sõlmimisest teatamiseks seda vormi.

Hankemenetluse tulemusena sõlmitud hankelepingute kohta esitab kontsessioonäär riigihangete registrile 10 päeva jooksul pärast hankelepingu sõlmimist aruande.

7 Taotlejate ja pakkujate kvalifikatsiooni kontrollimine

7.1 Hankemenetlusest kõrvaldamise alustele vastavate taotlejate ja pakkujate hankemenetlusest kõrvaldamine

Hankija on kohustatud hankemenetlusest kõrvaldama kõik isikud, kelle puhul esinevad riigihangete seaduse § 38 lõikes 1 sätestatud asjaolud. Menetlusest tuleb need isikud kõrvaldada igal juhul, kui vastav asjaolu saab hankijale teatavaks, ja sellise isikuga ei tohi hankija lepingut sõlmida.

Menetlusest tuleb isik kõrvaldada, kui teda (kas füüsilise või juriidilise isikuna) või tema seaduslikku esindajat (näiteks juhatuse liiget) on kriminaal- või väärteomenetluses karistatud kuritegeliku ühenduse organiseerimise või sinna kuulumise eest või riigihangete nõuete rikkumise või kelmuse või ametialaste või rahapesualaste süütegude toimepanemise eest. Selline isik kuulub igast riigihankest kõrvaldamisele, kuni karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud või karistus on tema elu- või asukohariigi õigusaktide alusel kehtiv.

Menetlusest tuleb kõrvaldada taotleja või pakkuja, kes on pankrotis või likvideerimisel, kelle äritegevus on peatatud või kes on muus sellesarnases seisukorras tema asukohamaa seaduse kohaselt. Sellise pakkujaga võib siiski erandina lepingu sõlmida asjade ostmiseks eriti soodsatel tingimustel, eelkõige pankrotivara ostmisel. Samuti tuleb menetlusest kõrvaldada isik, kes on sundlikvideerimisel või muus sarnaste õiguslike tagajärgedega situatsioonis.

Kõigi nende kõrvaldamise aluste puudumise kohta nõuab hankija pakkujalt või taotlejalt kirjaliku kinnituse esitamist. Põhjendatud kahtluse korral võib hankija nõuda ka vastavate tõendite, näiteks karistusregistri teate esitamist või näiteks pöörduda ise karistusregistri poole. Samuti võib hankija soovi korral nõuda isiku volitust pöörduda muude pädevate ametiasutuste poole.

Menetlusest tuleb kõrvaldada pakkuja või taotleja, kellel ei ole nõuetekohaselt täidetud õigusaktidest tulenevad riiklike maksude või hankija asukoha või enda elu- või asukoha kohalike maksude või sotsiaalkindlustuse maksete tasumise kohustused, st isik, kellel on maksuvõlg või kes on muul moel seaduses sätestatud maksude või kohustuslike maksete tasumise kohustusi rikkunud. Samuti tuleb menetlusest kõrvaldada isik, kellel on olnud maksuvõlg viimase 12 kuu jooksul enne vastava tõendi esitamist hankijale kokku rohkem kui 30 päeva vältel. Kokku kuni 30 päeva vältel eksisteerinud maksuvõlg, mis on tõendi esitamise ajaks tasutud, ei välista pakkuja või taotleja osalemist riigihankes. Selle kõrvaldamise aluse puudumise kohta nõuab hankija maksuhaldurite tõendite esitamist. Kui maksuhaldur sellist

tõendit ei väljasta, nõuab hankija isikult tema asukohamaa pädeva ametiasutuse tõendit maksuvõlgade puudumise kohta.

Kõrvaldada tuleb hankemenetlusest ka isik, kes on samas riigihankes või ühe hankemenetluse raames osadeks jaotatud riigihanke korral sama osa suhtes esitanud ühise pakkumuse, olles ühtlasi esitanud pakkumuse üksi, esitanud mitu ühist pakkumust koos erinevate teiste ühispakkujatega või nimetanud alltöövõtjana hankelepingu täitmisel teist pakkujat. See reegel lähtub § 44 lõikes 5 sätestatud nõudest, et ettevõtja peab määratlema oma rolli konkreetses riigihankes: ta osaleb kas pakkujana üksi, ühispakkujana koos teiste pakkujatega või alltöövõtjana.

Alati tuleb menetlusest kõrvaldada ka isik, kes on esitanud hankijale valeandmeid kas enda vastavuse kohta menetlusest kõrvaldamise tingimustele või kvalifitseerimise tingimustele.

Paragrahvi 38 lõikes 2 on sätestatud rida aluseid, mille korral hankija võib isiku hankemenetlusest kõrvaldada: isiku suhtes või tema esindaja suhtes on kutse- või ametiliidu aukohtu otsusega või muul sellesarnasel alusel tõendatud raske süüline eksimus kutse- või ametialaste käitumisreeglite vastu; ta on jätnud hankija poolt pakkuja või taotleja hankemenetlusest kõrvaldamise aluste puudumise kohta nõutud andmed või dokumendid esitamata, kui need andmed või dokumendid ei ole hankijale oluliste kulutusteta registri kaudu kättesaadavad; ta on jätnud hankija teavitamata sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaolude (kohustuslikud kõrvaldamise asjaolud) olulisest muutumisest; tema pakkumuse koostamisel on osalenud isik, kes on osalenud sama riigihanke hankedokumentide koostamisel või kes on muul viisil hankijaga seotud ja sellele isikule seetõttu teadaolev info annab talle eelise teiste pakkujate ees; ta on viimase aasta jooksul tasunud sotsiaalmaksu ja sotsiaalkindlustuse makseid töötaja kohta väiksemas summas kui 70 protsenti tema asukohariigi ja piirkonna vastava valdkonna keskmiselt palgalt töötaja kohta tasutavast sotsiaalmaksu ja sotsiaalkindlustuse maksete summast. Kõigi nende aluste rakendamisel on hankijal diskretsiooniõigus. See tähendab, et kuigi hankija võib neid omal valikul rakendada, peab ta alati silmas pidama proportsionaalsuse ja ühetaolise kohtlemise põhimõtet. Kui mõnda alust rakendada, tuleks seda rakendada kõikide menetlusosaliste suhtes võrdselt. Pakkuja või taotleja hankemenetlusest kõrvaldamine on väga kaalukas otsus ja selle langetamine on õigustatud juhul, kui selle isiku osalemine hankemenetluses kahjustaks oluliselt konkurentsi või tooks muul põhjusel kaasa vastuolu §-s 3 sätestatud riigihangete üldpõhimõtetega.

Lisaks pakkujatele või taotlejatele kehtivad RHS §-s 38 sätestatud menetlusest kõrvaldamise alused ka vahetult hankelepingu täitmises osalevate alltöövõtjate suhtes. Näiteks ehitushanke puhul rakendatakse neid aluseid ehitusfirma suhtes, kes alltöövõtjana vahetult ehitustöid teostab, mitte aga pakkujale laenu andnud panga või ehitusmaterjalide müüja suhtes, kellelt pakkuja materjale ostab. Hankijal on samaväärne volitus nõuda kõrvaldamise aluste puudumise tõendamist ka alltöövõtjate suhtes. Kui alltöövõtja puhul kõrvaldamise alused esinevad, kõrvaldatakse hankemenetlusest pakkuja või taotleja, kes seda alltöövõtjat kasutada soovis.

7.2 Taotlejate ja pakkujate kvalifitseerimine

Pärast nende pakkujate või taotlejate hankemenetlusest kõrvaldamist, kelle puhul esinevad seaduses sätestatud kõrvaldamise alused, kontrollib hankija ülejäänud pakkujate või taotlejate vastavust kvalifitseerimise tingimustele, mis käsitlevad majanduslikku ja finantsseisundit ning tehnilist ja kutsealast pädevust. Kvalifitseerimise eesmärgiks on tuvastada need pakkujad või taotlejad, kes on võimelised hankelepingut nõuetekohaselt täitma.

Kvalifitseerimise protseduur erineb mõnevõrra erinevate hankemenetluse liikide puhul. Avatud hankemenetluses toimub kvalifitseerimine pärast pakkumuste esitamist, st kvalifitseeritakse pakkujaid, kuna kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid esitatakse koos pakkumusega. Kvalifitseerimise protseduuriga välistatakse nende pakkujate edasine osalemine selles hankes, kes ei vasta sätestatud kvalifitseerimise tingimustele.

Piiratud hankemenetluses, väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluses ja võistlevas dialoogis kvalifitseeritakse taotlejaid, kes ei ole veel pakkumust esitanud. Nende menetluste puhul võib hankija kvalifitseerimise tulemusena lisaks lepingu täitmiseks sobivate hankijate tuvastamisele piirata edasises hankemenetluses osalema kutsutavate taotlejate arvu tingimusel, et sobivaid taotlejaid on piisavalt.

Hankija nimetab selleks hanketeates objektiivsed ja mittediskrimineerivad kriteeriumid, mida ta kavatses taotlejate valikul kasutada, ja nende taotlejate minimaalse arvu, kellele ta kavatses teha ettepaneku pakkumuse esitamiseks või võistlevas dialoogis osalemiseks; vajadusel võib märkida ka taotlejate maksimaalse arvu. Piiratud hankemenetluses peab valitavaid taotlejaid olema vähemalt viis. Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluses ja võistlevas

dialogis peab taotlejaid olema vähemalt kolm. Igal juhul peab valitavate taotlejate arv olema piisav konkurentsi tagamiseks.

Kui valikukriteeriumidele vastavaid taotlejaid on miinimumarvust vähem, võib hankija menetlust jätkata, kutsudes osalema kõik kvalifitseerumise tingimustele vastavad taotlejad. Sama menetluse käigus ei tohi hankija osalema kutsuda teisi ettevõtjaid, kes hankemenetluses osalemise taotlust ei ole esitanud, ega taotlejaid, kes ei vasta kvalifitseerimise tingimustele.

Taotlejate arvu piiramiseks rakendatavaid valikukriteeriume peab hoolikalt kaaluma. Asjakohased on sellised kriteeriumid, mis on seotud hanke objektiga. Eelduslikult peaks valiku aluseks olema ettevõtjate pädevus ja võimekus hankelepingut hästi täita. Näiteks võib valikukriteeriumid kehtestada lähtuvalt varasemate samalaadsete lepingute kogemusest või kasutatavate ekspertide haridusest ja kutsekvalifikatsioonist.

8 Pakkumuste käsitlemine

8.1 Pakkumuste vastuvõtmine ja avamine

Hanketeates, hankedokumentides või pakkumuse esitamise ettepanekus peab olema kirjas pakkumuste esitamise täpne koht ja tähtpäev. Samas peab hankija olema valmis pakkumusi vastu võtma juba varem, mitte ainult tähtpäevale vahetult eelneval ajal. Pärast pakkumuste esitamise tähtpäeva hankija pakkumusi vastu ei võta. Pakkumuse vastuvõtmise kohta esitab hankija pakkujale tema nõudmisel vastava kinnituse. Soovitav on esitada kõikidele pakkujatele kinnitus pakkumuse vastuvõtmise kohta ka ilma nõude saamiseta.

Pakkuja võib oma pakkumuse enne pakkumuste esitamise tähtaega tagasi võtta. Selleks peab pakkuja esitama hankijale vastava teatise samas vormis, milles oli esitatud pakkumus. Kui pakkuja esitab uue pakkumuse, ei muutu tema poolt eelnevalt esitatud pakkumus kehtetuks kui ta ei ole seda vastava teatisega tagasi võtnud.

Hankija avab pakkumused hanketeates, hankedokumentides või pakkumuse esitamise ettepanekus määratud ajal ja kohas. Hankija peab võimaldama pakkujatel või nende volitatud esindajatel viibida pakkumuste avamise juures (RHS § 46 lg 4).

Pakkumuste avamisel kontrollitakse esitatud pakkumuste vastavust hankedokumentides või võistleva dialoogi puhul pakkumuse esitamise ettepanekus näidatud pakkumuse struktuurile ja dokumentide loetelule. Kuivõrd pakkumuse osaks ei ole pakkuja kvalifikatsiooni ega hankemenetlusest kõrvaldamise aluste puudumist tõendavad dokumendid (vt § 38 lg 3, § 58 lg 1), ei pea pakkumuste avamisel nimetatud dokumentide esitamist kontrollima. Otstarbekas oleks nõuda pakkumuse ja teiste dokumentide esitamist eraldi köidetuna kahte erinevasse kausta, mis hõlbustaks pakkumuse dokumentide ja teiste dokumentide eristamist pakkumuste avamisel ja samuti hilisemates hankemenetluse faasides.

Pakkumuste avamise kohta koostab hankija protokoll, kuhu ta kannab pakkujate nimed, registrikoodid ja esitatud pakkumuste maksumused, sealhulgas pakkumuste osamaksumused, kui neid arvestatakse pakkumuste hindamisel. Samuti kantakse protokollu muude pakkumuste hindamise kriteeriumidele vastavate pakkumust iseloomustavate numbriliste näitajate väärtused, näiteks kui hinnatakse jõudlust või hoolduskulusid, siis protokollitakse ka need numbrid. Samuti tuleb protokollu märkida, kas mõni nõutud dokumentidest on jäänud esitamata või kas mõni esitatud dokument ei vastanud nõutud vormilistele nõuetele.

Pakkumuste avamise protokollu koopia saadab hankija kõikidele pakkujatele kolme tööpäeva jooksul pakkumuste avamisest arvates. Pakkumuste avamise protokollu koopiat ei saadeta

nendele isikutele, kes pakkumust ei esitanud või kes on selleks hetkeks menetlusest kõrvale jäänud.

8.2 Pakkumuste vastavuse kontrollimine

Hankija peab kontrollima, kas esitatud pakkumused vastavad hanketeates, hankedokumentides või pakkumuse esitamise ettepanekus sätestatud tingimustele. Hankija kontrollib vaid kvalifitseeritud pakkujate esitatud pakkumusi. Ta ei tohi aktsepteerida pakkumusi, mis on esitatud pärast pakkumuste esitamise tähtaega.

Pakkumuse vastavaks tunnistamise või tagasilükkamise kohta teeb hankija põhjendatud kirjaliku otsuse.

Pakkumus tunnistatakse vastavaks, kui see vastab esitatud tingimustele. Pakkumuse võib vastavaks tunnistada ka juhul, kui selles ei esine tingimustest sisulisi kõrvalekaldeid. Hankija on kohustatud pakkumuse tagasi lükkama, kui see ei sisalda riigihangete seaduse § 31 lõike 2 punkti 9 kohaselt nõutud tingimust, mis puudutab hankelepingu täitmise faasis uute alltöövõtjate kaasamise korral nende suhtes hankemenetlusest kõrvaldamise aluste mitteesinemise kohta kinnituse esitamist ja nende kaasamist üksnes hankija nõusolekul.

Juhul kui hankija on koostanud hankelepingu tehnilise kirjelduse, viidates riigihangete seaduse § 33 lõikes 1 sätestatu kohaselt standarditele, ei lükka ta pakkumust tagasi seetõttu, et pakkuja ei ole vastavat standardit rakendanud, vaid pakkuja võib tõendada oma pakkumuse vastavust tehnilise kirjeldusele ka muul viisil. Pakkuja võib tõendada oma pakkumuse vastavust hankelepingu eseme kasutusomaduste või funktsionaalsete nõuete alusel koostatud tehnilisele kirjeldusele ka vastava asjakohase standardi olemasoluga või sellele vastavusega.

Juhul kui tehnilise kirjelduse aluseks on muu hulgas keskkonnakaitsemeetmed ja hankija on viidanud nende sätestamisel ökomärgisele, võib pakkuja tõendada oma pakkumuse vastavust esitatud nõuetele kas ökomärgise olemasoluga või muu asjakohase tõendiga, s.t hankija ei saa nõuda pakkujalt ökomärgise olemasolu ega selle puudumise korral pakkumust tagasi lükata.

8.3 Põhjendamatult madala maksumusega pakkumus

Juhul kui pakkuja on esitanud pakkumuse, mille maksumus on hankija hinnangul põhjendamatult madal, nõuab hankija pakkujalt selle kohta kirjalikku selgitust. Pakkumuse madal maksumus võib olla põhjendatud eelkõige:

- ehitusmeetodi, tootmisprotsessi või osutatava teenuse säästlikkusega;
- pakkuja valitud tehnilise lahendusega või erakordselt soodsate tingimustega, mis on pakkujale hankelepingu täitmiseks kättesaadavad;

- ehitustööde, asjade või teenuste ainulaadsusega;
- hankelepingu täitmise kohas kehtivate töötajate kaitset ja töötingimusi reguleerivate sätetega;
- pakkuja võimalusega saada riigiabi.
  - Juhul kui pakkuja ei suuda hankijale tõendada, et temale antud riigiabi oli õigusaktidega kooskõlas, lükkab hankija sellise pakkumuse tagasi ja teavitab sellest Rahandusministeeriumi kaudu Euroopa Komisjoni.

Pakkuja võib põhjendada oma pakkumuse maksumust ka muude asjaoludega. Hankija hindab esitatud tõendeid ja konsulteerib vajadusel pakkujaga. Kuna avatud ja piiratud hankemenetluse puhul on läbirääkimised keelatud, peab siinkohal silmas pidama, et konsultatsioonid ei muutuks pakkuja ja hankija vaheliseks hinna üle kauplemiseks. Hankijal ei ole lubatud aktsepteerida uut hinnapakumist, vaid ta kaalub, kas esitatud selgitused ja tõendid on piisavad, põhjendamaks madalat maksumust, ja kui mitte, siis peab hankija sellise pakkumuse tagasi lükkama. Näiteks peab ta sellise pakkumuse riigihanke korraldamise üldpõhimõtetest (§ 3 p 4) lähtuvalt tagasi lükkama juhul, kui majanduslikult põhjendamatu hinda pakutakse seetõttu, et vastava pakkuja tegevust subsideeritakse avaliku rahaga.

8.4 Pakkumuste hindamine

Pakkumusi hinnatakse hanketeates, hankedokumentides või pakkumuse esitamise ettepanekus märgitud kriteeriumide alusel. Hankija ei tohi pakkumuste hindamisel kasutada muud teavet, kui seda, mis on esitatud pakkumustes. Hankija hindab vaid vastavaks tunnustatud pakkumusi. Juhul kui hankija on jaotanud riigihanke ühe hankemenetluse raames osadeks, hindab ta pakkumusi ja tunnustab pakkumused edukaks osade kaupa, seega võivad ühes hankemenetluses eri osade puhul osutada edukaks erinevate pakkujate esitatud pakkumused.

Juhul kui hankelepingu täitmisel makstakse tasu ühikuhindade alusel, kuid pakkumuse arvestuslik maksumus esitatakse ühikuhindade ja kokkuleppelise ühikute koguse summana, võib hankija parandada pakkumuse arvestusliku maksumuse osas esineva ilmse arvutusvea. Tegemist peaks olema veaga, mis on parandatav lihtsa matemaatilise tehte abil. Sellisel juhul teatab hankija pakkujale arvutusvea parandamisest, millega pakkuja võib nõustuda või mitte. Juhul kui pakkuja arvutusvea parandamisega ei nõustu, lükkab hankija selle pakkumuse tagasi. Kuigi riigihangete seadus otsesõnu ei kohusta hankijat ilmse arvutusvea parandamisest teisi pakkujaid teavitama, oleks seda siiski soovitatav teha. Kuivõrd pakkumuste avamisel tehakse teatavaks ka pakkumuste maksumused ja osamaksumused, võib teistel pakkujatel

tekkida küsimusi, miks on pakkumuste avamise protokollis ja hilisemates hankija koostatud dokumentides pakkumuse maksumuse osas vahe.

Kui hankija on lubanud esitada pakkumusi alternatiivsete lahendustega, hindab ta võrdselt kõigile tingimustele vastavate pakkumustega ka alternatiivseid lahendusi, mis vastavad vähemalt hankedokumentides alternatiivsetele lahendustele kehtestatud nõuetele. Sel juhul võib edukaks osutada ka lahendus, mis kõigis punktides põhiobjekti kirjeldusele ei vasta, sh näiteks isegi asja asemel teenus, kui alternatiivsete lahenduste nõuded on täidetud.

Kui eduka pakkumuse esitanud pakkuja keeldub hankelepingu sõlmimisest eduka pakkumuse alusel, korratakse pakkumuste hindamise protseduuri. Üksnes madalaima hinna kriteeriumi rakendamise korral tunnistatakse koheselt edukaks hinna poolest järgmine pakkumus.³⁸

Sama hankemenetluse raames osadeks jagatud hanke puhul kontrollib hankija kõikide pakkujate kõikide pakkumuste vastavust iga osa puhul eraldi ja teeb iga osa puhul eraldi ka pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse.

Uue riigihangete seaduse järgi võib sama pakkuja või sama ühispakkujate grupp esitada ka mitu samaaegset pakkumust. Neid pakkumusi käsitletakse eraldiseisvatena ja üksteisest sõltumatult.

Pärast pakkumuste hindamist teatab hankija oma otsuses, kuidas kõnealuseid kriteeriume iga pakkumuse suhtes kohaldatai. Hankija peab hindamise tulemusi põhjendama. Kui pakkumuste hindamisel kasutatakse punktisüsteemi, siis tuleb põhjendada erinevusi pakkujatele antud punktide arvus.

Näide: 1. pakkuja sai maksimumarvu punkte (10), sest ta suudab pakkuda tehnilist abi 24 tundi ööpäevas. 2. pakkuja sai 5 punkti, sest ta suudab pakkuda tehnilist abi 12 tundi ööpäevas. 3. pakkuja sai 2 punkti, sest ta pakub tehnilist abi 4 tundi ööpäevas.

Hankija võib moodustada pakkumuste hindamiseks komisjoni. Komisjoni moodustamine on eriti soovitatav, kui hankija kasutab pakkumuste hindamise kriteeriumidena selliseid kriteeriume, mida ei ole võimalik objektiivselt ja konkreetselt mõõdetuna hinnata, näiteks kvaliteet või esteetilised omadused.

Näide teenuse kvaliteedi kriteeriumi kasutamisest majanduslikult soodsaima pakkumuse valikul: Seda, kas teenus vastab kvaliteedi miinimumnõuetele, saab tegelikult otsustada alles

---

³⁸ Eduka pakkumuse esitaja keeldumine kohustab teda hüvitama hankijale rahalise kahju, mida hankija kannab seoses kallima või ebasoodsama pakkumuse vastuvõtmisega. Seda ka juhul, kui keeldub pakkuja, kelle enda teine pakkumus osutub seetõttu edukaks (§ 53 lg 2 ja 3).

siis, kui teenuseosutaja asub tegelikult teenust osutama. Kvaliteedikriteeriumide kasutamisel püüab hankija kindlaks teha, kui tõenäoline on, et osutatav teenus on nõutava kvaliteediga.

Kvaliteedikriteeriumid võivad olla seotud näiteks järgnevaga:

- Tarnekindlus, näiteks töötajate asendamine;
- Kas teenuse osutamiseks pakutud töötajate arv on töökoormust arvesse võttes realistlik;
- Nõuete ja kaebuste käsitlemine;
- Teenuse kasutajate rahulolu uuring;
- Kui sobivad on töötajate kutsealased oskused kõnealuse teenuse osutamiseks;
- Kuidas teenuseosutaja arendab teenuse osutamise eest vastutavate töötajate kutseoskusi;
- Kvaliteedi tagamine hankelepingu kehtivuse ajal.

8.5 Otsustamine ja otsustest teavitamine

Hankemenetlusest kõrvaldamise otsus, kvalifitseerimise või kvalifitseerimata jätmise otsus, pakkumuse vastavaks tunnistamise või tagasilükkamise otsus, kõigi pakkumuste tagasilükkamise otsus, otsus jätkata hankemenetlust väljakuulutamise läbirääkimistega hankemenetlusena ja pakkumuse edukaks tunnistamise otsus tuleb alati teha motiveeritult ja vormistada kirjalikult (RHS § 54).

Isikuid, kelle kohta vastav otsus on tehtud ja kelle õigusi hankemenetluses see puudutab, tuleb sellisest otsusest viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolme tööpäeva jooksul kirjalikult teavitada. Teated võib edastada ka hankemenetluse lõpus korraga, hiljemalt viie tööpäeva jooksul pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse tegemist või muu otsuse tegemist, mis lõpetab hankemenetluse (näiteks kõigi pakkumuste tagasilükkamise otsus).

Teade ei pea sisaldama põhjalikku motivatsiooni, kuid peab võimaldama otsuse põhjust tuvastada. Põhjalikumad selgitused tuleb hankijal esitada kolme tööpäeva jooksul sellekohase taotluse saamisest. Selline selgitus tuleb esitada isikule tema kvalifitseerimata jätmise põhjuste kohta, tema pakkumuse tagasilükkamise põhjuste kohta ja igale vastavaks tunnistatud pakkumuse esitanud pakkujale edukat pakkumust iseloomustavad andmed ja selle eelised tema pakkumusega võrreldes, mistõttu see osutus tema pakkumusest majanduslikult soodsamaks.

8.6 Hankelepingu sõlmimine ja muutmine

Hankeleping sõlmitakse edukaks tunnistatud pakkumusele hankijapoolse nõustumuse andmisega. Hankija ei või anda nõustumust hankelepingu sõlmimiseks enne 14 päeva möödumist pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse kohta teate edastamisest arvates. Juhul kui hankija annab nõustumuse enne nimetatud tähtaja lõppu, on hankeleping tühine. Tühine ei ole hankeleping juhul, kui hankija on andnud tingimusliku nõustumuse, s.t selles sisaldub tingimus, et nõustus ei jõustu enne vastava tähtaja lõppemist. Ooteperioodi ei pea järgima väljakuulutamisetähtaegidega hankemenetluse korral või juhul, kui muud liiki hankemenetlustes esitas pakkumuse ainult üks pakkuja.

Edukale pakkumusele nõustumuse esitamisega sõlmitud hankelepingu võib vormistada ka eraldi dokumendina, kus poolte allkirjad on klassikaliselt ühel dokumendil. Kui pooled vormistavad juba tahteavalduste vahetamise teel sõlmitud hankelepingu ühe dokumendina, siis peavad selles sätestatavad tingimused olema täpselt samad nagu esialgses pakkumuses, millele nõustus esitati. Vastasel juhul ei oleks enam tegemist sama hankelepingu uuesti vormistamisega, vaid uue hankelepingu sõlmimisega ilma seadusliku aluseta.

Hankelepingut võib muuta üksnes juhul, kui muutmise tingivad objektiivsed asjaolud, mida hankijal ei olnud võimalik hankelepingu sõlmimise ajal ette näha. Samuti peab olema täidetud tingimus, et nende asjaolude tõttu satuks ohtu hankelepinguga taotletud eesmärgi saavutamisele, kui hankelepingut ei muudeta. Vaatamata sellistele objektiivsetele asjaolude esinemisele, tuleb alati sõlmida uus hankeleping juhul, kui muutmisega taotletavat eesmärki on võimalik saavutada ka uue hankelepingu sõlmimisega.

Näiteks võivad sellised asjaolud olla seotud muinsuskaitsega või arheoloogiliste leidudega ehitusalusel maa-alal, mis takistavad ehitustööde tähtaegset teostamist, samuti juhul, kui hankija on küll nõuetekohaselt tellinud gealuse, kuid ehituse käigus ilmneb, et ehitusalune pind ei ole selline nagu gealuses näidatud. Samas peab hankija sõlmima uue hankelepingu, kui selliste asjaolude ilmnemisel tekkivate lisatööde tegemine on esialgse hankelepingu esemest lahutatav. Samas kehtib uue (täiendava) hankelepingu sõlmimisele kogu riigihangete seaduses sätestatud reeglistik: nii on hankijal võimalik uus hankeleping sõlmida, kasutades väljakuulutamisetähtaegidega hankemenetlust, kui riigihangete seaduse § 28 lõike 5 punktis 1 nimetatud alus on täitunud. Siinkohal tuleb loomulikult silmas pidada, et uued ehitustööd või teenused ei tohi sel juhul moodustada esialgse hankelepingu maksumusest rohkem kui 20%, vastasel korral tuleks ka konkurentsile avada täiendav hankeleping.

Juhul kui hankelepingu muutmine objektiivsete asjaolude alusel hõlmab näiteks ostetavate asjade koguse vähendamist, ei ole uut hankelepingut ilmselt võimalik sõlmida ja seetõttu on otstarbekas ning õiguspärane esialgset hankelepingut muuta.

Kui hankija on jaganud riigihanke hankemenetluse raames osadeks, võib ta sõlmida hankelepingu iga osa kohta eraldi. Juhul kui erinevate osade suhtes osutub edukaks üks ja seesama pakkuja, võib hankija sõlmida erinevate osade suhtes ka ühe hankelepingu.

9 Hankemenetluse lõpetamine ja/või kõikide pakkumuste tagasilükkamine

Alustatud hankemenetlus ei tähenda, et see viib alati hankelepingu sõlmimiseni. Riigihangete seadus sätestab erinevad alused hankemenetluse lõppemiseks ilma lepinguni jõudmata. Menetluse lõppemise alused on sätestatud § 29 lõikes 3.

Hankemenetlus lõpeb:

- hankelepingu või raamlepingu sõlmimisega;
- kõikide pakkumuste tagasilükkamisega põhjusel, et ühtegi pakkumust ei tunnistatud vastavaks;
- kõikide pakkumuste tagasilükkamisega riigihangete seaduse §-s 49 sätestatud alustel;
- kõikide pakkujate või taotlejate hankemenetlusest kõrvaldamise või kvalifitseerimata jätmisega;
- pakkumuste või hankemenetluses osalemise taotluste esitamata jätmisega selleks riigihangete seaduses sätestatud korras ettenähtud tähtaja jooksul;
- hankemenetluse kehtetuks tunnistamisega Ameti otsusega või hankija enda otsusega Ameti ettekirjutuse alusel või põhjendatud vajaduse korral omal algatusel;
- kõigi pakkumuste jõusoleku tähtaja lõppemisega, kui ükski pakkuja ei ole nõus pakkumuse jõusoleku tähtaega pikendama.

Sisuliselt jagunevad need alused kaheks: kõikide pakkumuste tagasilükkamine, kehtivuse kaotamine või üldse esitamata jätmine ning hankemenetluse kehtetuks tunnistamine.

RHS kohaselt on hankijal küllaltki palju võimalusi otsustada hankemenetluse lõpetamise üle. Hankija võib tunnistada alustatud hankemenetluse põhjendatud vajaduse korral omaalgatuslikult kehtetuks. Selliseks vajaduseks võib olla eelkõige hankemenetluse väline hankijast endast sõltumatult tekkinud takistus lepingu sõlmimiseks – näiteks mingi loodusõnnetuse tagajärjel tekkinud olukord, kus esialgsele ehitusplatsile ei ole võimalik hoonet püstitada või ka näiteks negatiivse lisaelarve vastuvõtmine, millega hankija kaotab rahalised vahendid hanke teostamiseks.

Teine võimalus hankemenetluse erakorraliseks lõpetamiseks on kõigi pakkumuste tagasilükkamine. Sellise võimaluse kasutamine peaks olema seotud hankemenetluse siseste takistustega. Kõik pakkumused võidakse tagasi lükata ükshaaval, põhjusel et ükski neist ei vastanud hanketeates ja hankedokumentides, olemasolu korral ka pakkumuse esitamise ettepanekus, sätestatud nõuetele (§ 47 lg 2). Kõik pakkumused võidakse tagasi lükata ka korraga (§ 49), seda võib hankija teha juhul, kui kõigi sisuliselt vastavaks tunnistatud

pakkumuste maksumused ületavad arvestuslikku eeldatavat maksumust, või kui hankija on näinud hankedokumentides ette mõne muu objektiivse ja mittediskrimineeriva aluse kõigi pakkumuste tagasilükkamiseks. Sellised alused peaksid aga olema seotud hankemenetlusega, eelkõige pakkumuste endaga, mitte sellest väljapoole jäävate asjaoludega. Kui hankija on jaganud riigihanke sama hankemenetluse raames osadeks, võib ta lükata mingi osa kohta esitatud pakkumused tagasi, kui selle osa kohta hankelepingu sõlmimine on sisuliselt seotud teise osa hankelepingu sõlmimisega ja see teine osa mingil põhjusel ebaõnnestub, näiteks kui hankijal kaob sisuline vajadus sõlmida mingi seadme hooldusteenuste hankeleping, kui sama hankemenetluse teine osa selle seadme ostmiseks on läbi kukkunud.

10 Õiguskaitsemeetmed

10.1 Õiguskaitsemeetmeid käsitlevad ELi õigusaktid

Riigihangete direktiivides on sätestatud hankelepingute ja kontsessioonilepingute ning võrgustikega seotud valdkondade hankelepingute sõlmimist reguleeriv õiguslik raamistik. Euroopa Komisjon kontrollib nimetatud sätete järgimist. Tal on õigus esitada direktiivide rikkumise korral Euroopa Kohtule liikmesriigi vastu hagi. Ettevõtja seisukohast on aga palju olulisem võimalus kaitsta oma õigusi siseriiklikus kohtus. Seda reguleerivad õiguskaitsemeetmete direktiivid,³⁹ milles on sätestatud liikmesriikide õiguskaitsemeetmete miinimumnõuded.

EÜ asutamislepingu artikli 226 kohaselt võib Euroopa Komisjon alustada uurimist, kui liikmesriik on rikkunud EÜ asutamislepingus sätestatud kohustusi. Riigihangete direktiivides on sätestatud liikmesriikide kohustused seoses riigihangete läbiviimisega. Komisjon võib uurimist alustada omal algatusel või ettevõtjalt saadud teabe alusel. Esiteks koostab komisjon põhjendatud arvamuse ja annab asjaomasele liikmesriigile võimaluse arvamusele vastata. Kui liikmesriigis on toimunud rikkumine, võib komisjon algatada hagi Euroopa Kohtus.

Lisaks EÜ asutamislepingus sätestatud komisjoni üldistele volitustele on õiguskaitsemeetmete direktiivis ja võrgustikega seotud valdkondade hankijatele kohalduvas õiguskaitsemeetmete direktiivis sätestatud erimenetlus, mida komisjon võib kasutada, kui ta leiab, et hankemenetluse ajal on toimunud riigihankeid käsitlevate ühenduse eeskirjade selge ja ilmne rikkumine. Sellisel juhul teavitab komisjon asjaomast liikmesriiki ja riigiasutusest hankijat sellest, miks tema arvates on toimunud rikkumine ja nõuab rikkumise heastamist. Kui komisjon aga rahuldavat vastust ei saa, võib ta algatada hagi, nagu eespool nimetatud.

---

³⁹ Nõukogu 21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise läbivaatamise korra kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta, EÜT L 395, lk 33, 30.12.1989; muudetud nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiiviga 92/50/EMÜ, EÜT L 209, lk 1, 24.7.1992; ja nõukogu 25. veebruari 1992. aasta direktiiv 92/13/EMÜ veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta, EÜT L 76, lk 14, 23.3.1992; muudetud Austria, Rootsi ja Soome ühinemisaktiga, EÜT C 241, p. 21, 29.8.1994 (kohandatud nõukogu otsusega 95/1/EÜ, Euratom, ESTÜ, EÜT L 1, lk 1, 1.1.1995); ja akti, mis käsitleb Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimusi ja lepingute kohandamist, mille alusel on loodud Euroopa Liit, ELT L 236, lk 33, 23.9.2003.

Õiguskaitsemeetmete direktiivide kohaselt peab liikmesriik kehtestama kõikidele taotlejatele ja pakkujatele avatud asja vaidlustusmenetluse, et tagada riigihangete direktiividest tulenevate õiguste järgimine. Direktiivides on sätestatud miinimumnõuded, mida järgnevalt on lühidalt kirjeldatud.

Pakkuja võib hankija otsuseid vaidlustada.⁴⁰ Otsused on kõik hankemenetluse käigus vastuvõetud otsused. Vaidlustusmenetlust kasutatakse, et anda kõikidele füüsilistele ja juriidilistele isikutele võimalus nõuda otsuse läbivaatamist, kui⁴¹

- kõnealustel isikutel on või on olnud huvi konkreetse hankelepingu vastu ja
- nad on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada.

Seega on vaidlustusmenetluse eesmärk taotleja või pakkuja isiklike õiguste kaitsmine.⁴² Samuti antakse taotlejale või pakkujale sobivad vahendid oma õiguste kaitsmiseks. Taotleja või pakkuja, kellel puudub huvi konkreetse hankelepingu vastu, ei saa rikkumise tõttu kahju kannatada. Kõnealune huvi peab olema ilmne. Taotleja või pakkuja peab olema teinud kõik vajaliku hankemenetluses osalemiseks ja hankelepingu sõlmimiseks. Ainult erandjuhtudel ei pea taotleja olema pakkumust esitanud.⁴³

Otsuste läbivaatamine peab toimuma tõhusalt ja võimalikult kiiresti.⁴⁴ Arvesse tuleb võtta nii pakkujate õigusi kui ka asjaolu, et vaidlustusmenetlus võib peatada hankemenetluse, mis tuleks samuti lõpetada võimalikult kiiresti. Otsuste läbivaatamisega tegeleva asutusel on õigus tühistada hankija otsus ja sundida hankijat vastu võtma uue otsuse.

Liikmesriik võib sätestada, et läbivaatamist nõudnud isik teavitaks sellest esmalt hankijat. See annab hankijale võimaluse ise kahju heastada, ilma et oleks tarvis alustada vaidlustusmenetlust.

Direktiivides on sätestatud ka läbivaatamisega tegelevatele asutustele esitatavad miinimumnõuded. Neil peab olema pädevus⁴⁵

- rakendada esialgseid õiguskaitsemeetmeid,

---

⁴⁰ Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 1 lõige 1; direktiivi 93/13/EMÜ artikli 1 lõige 1.

⁴¹ Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 1 lõige 3; direktiivi 93/13/EMÜ artikli 1 lõige 3.

⁴² Euroopa Kohtu 11. augusti 1995. aasta otsus kohtuasjas C-433/93: komisjon v. Saksamaa, EKL 1993, lk I-2303.

⁴³ Euroopa Kohtu 12. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-230/02: Grossmann Air Service, EKL 2004, lk I-3509.

⁴⁴ Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 1 lõige 1; direktiivi 93/13/EMÜ artikli 1 lõige 1.

⁴⁵ Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 2 lõige 1; direktiivi 93/13/EMÜ artikli 2 lõige 1. Direktiivis 93/13/EMÜ on ette nähtud tellija trahvimise võimalus, millel siinkohal pikemalt ei peatuta.

- tühistada otsuseid ja
- nõuda välja kahjutasu.

Esialgsete õiguskaitsemeetmetega heastatakse väidetav rikkumine või välditakse edasist kahju. Esialgsete õiguskaitsemeetmete eesmärk on hankemenetluse peatamine ja vaidlustusmenetluse tagamine ning nendega välditakse asjaolude tekkimist, mida ei saa enam muuta, näiteks hankelepingu sõlmimist. Kui hankijal lubatakse hankemenetlust jätkata ja hankeleping sõlmida, ei ole tagatud õiguskaitse tõhususe põhimõtte järgimine. Pakkujatel peab olema võimalus nõuda esialgsete õiguskaitsemeetmete võtmist enne hankija otsuse vastu hagi sisulist läbivaatamist.⁴⁶ Vaidlustusmenetluse alustamine ei peata automaatselt hankemenetlust.

Läbivaatamisega tegelev asutusel peab olema õigus tühistada hankija otsus. Siia kuuluvad muu hulgas hanketeates, hankedokumentides või muudes hankemenetlusega seotud dokumentides sisalduvad diskrimineerivad tehnilised, majanduslikud või finantstingimused. See on läbivaatamisega tegeleva asutuse käsutuses olev kõige võimsam sunnivahend. Nagu eespool mainitud, saab sellega otseselt mõjutada hankemenetluse käiku. Hankija otsuseid on lubatud vaidlustada eespool nimetatud tingimustel, s.t vaidlustaval isikul peab olema huvi hankelepingu sõlmimise vastu ja ta peab olema kannatanud väidetava rikkumise tõttu kahju. Nimetatud tingimusi tuleb tõlgendada üsna laialt. Läbivaatamisega tegelev asutus peab kontrollima vaidlustatud otsuse õiguspärasust. Eelistatavalt tuleks nõuda otsuse tühistamist. Direktiivide kohaselt tuleb õigusvastane otsus kõrvale jätta. See tähendab, et hankija peab vastu võtma uue, õiguspärase otsuse.

Kahjutasu maksmine on otsuse tühistamise järel teisene õiguslik tagajärg. Kahjutasu maksmiseks peab olema täidetud mitu tingimust. Esiteks peab hankija olema tegutsenud ebaseaduslikult. Teiseks peab olema tekitatud kahju. Kolmandaks peab kahju ja rikkumise vahel olema põhjuslik seos. Kahjutasu saab maksta ainult sellele isikule, kellega oleks sõlmitud hankeleping, kui hankija oleks tegutsenud õiguspäraselt.⁴⁷ Direktiivi 93/13/EMÜ artikli 2 lõike 7 kohaselt on isikul õigus nõuda kahjutasu ainult juhul, kui tal oleks olnud reaalne võimalus sõlmida hankeleping. Kui aga pakkumus tuli nõuetele mittevastavuse tõttu

---

⁴⁶ Euroopa Kohtu 19. septembri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-236/95: komisjon v. Kreeka, EKL 1996, lk I-4459, punkt 11; Euroopa Kohtu 15. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-214/00: komisjon v. Hispaania, EKL 2003, lk I-4667, punkt 98.

⁴⁷ Esimese Astme Kohtu 28. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas T-40/01: Scan Office Design, EKL 2002, lk II-5043, punkt 108.

tagasi lükata, kahjutasu ei maksta. Pärast hankelepingu sõlmimist piirduvad läbivaatamise eest vastutava asutuse volitused kahjutasu väljamõistmisega.⁴⁸

Nimetatud volitused võib anda erinevatele asutustele, kes vastutavad läbivaatamise erinevate tahkude eest.

Otsuste läbivaatamisega tegelevatele asutustele on kehtestatud teatud nõuded. Läbivaatamisega tegelevaid asutusi on kolme liiki: kohtud, haldusasutused ja sõltumatud asutused. Tuleb silmas pidada, et nad tegelevad tsiviilõiguste ja –kohustuste kaitsmisega Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 tähenduses. Kohtu tagatisteks on õiguslik staatus, õiguslik pädevus, sõltumatus ja suuline menetlus. Seetõttu peab vähemalt ühes etapis olema kaasatud kohus EÜ asutamislepingu artikli 234 tähenduses. Teised nõuded käsitlevad läbivaatamisega tegelevaid asutusi, mis ei ole kohtud. Kõige olulisem on ilmselt, et kõik pooled tuleb ära kuulata ja et sõltumatu asutuse otsused on siduvad.

Komisjon esitas hiljuti õiguskaitsemeetmete direktiivide parandusettepaneku.⁴⁹ Paranduse peamine eesmärk on võtta kasutusele pakkujatele otsustest teatamise kohustus ja sätestada kaebuste esitamise tähtaeg, mille jooksul ei tohi hankija hankelepingut sõlmida. Samuti oleks parandusettepaneku kohaselt mõnede riigihangete korraldamise nõuete rikkumisel hankija poolt võimalik taotleda sõlmitud hankelepingute kehtetuks tunnistamist. Lisaks tühistatakse mõned direktiivi 93/13/EMÜ osad, mida pole kunagi kasutatud.

10.2 Vaidluste lahendamise siseriiklikud menetlused

Pakkuja, taotleja või hankemenetluses osalemisest huvitatud isik võib vaidlustada hankija tegevuse, kui ta leiab, et riigihangete seaduse rikkumine hankija poolt rikub tema õigusi ja esitada Riigihangete Ameti juures asuvale vaidlustuskomisjonile sellekohase vaidlustuse (RHS § 117). Vaidlustuse võib esitada kõikide dokumentide peale, millega alustatakse hankemenetlust, samuti hankedokumentide, pakkumuse esitamise ettepaneku ja kõikide hankija poolt riigihangete seaduse alusel hankemenetluse käigus tehtavate otsuste peale. Pärast hankelepingu sõlmimist võib taotleja või pakkuja, kes tõendab, et juhul, kui hankija ei oleks riigihangete seadust rikkunud, oleks hankeleping sõlmitud temaga, esitada vaidlustuskomisjonile kahju hüvitamise taotluse.

Vaidlustuse esitamisel peab tasuma riigilõivu:

---

⁴⁸ Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 2 lõige 6; direktiivi 93/13/EMÜ artikli 2 lõige 6.

⁴⁹ Komisjoni ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiive 89/665/EMÜ ja 92/13/EMÜ riigihankelepingute sõlmimise läbivaatamise korra tõhustamise osas, KOM(2006) 195 lõplik/2, 2006/0066 (COD), {SEC(2006) 557}

- 10 000 krooni, kui riigihanke eeldatav maksumus on rahvusvahelisest piirmäärast väiksem,
- 20 000 krooni, kui riigihanke eeldatav maksumus on võrdne rahvusvahelise piirmääraga või ületab seda.

Kahju hüvitamise taotluse esitamisel peab tasuma riigilõivu 3% taotletava kahju summast. Vaidlustuskomisjoni otsuse edasikaebamisel on riigilõiv sama suur nagu vaidlustuse või kahju hüvitamise taotluse esitamisel.

Vaidlustusi vaatab läbi vaidlustuskomisjon oma liikmete kaudu. Vaidlustuskomisjoni liikmed on sõltumatud ja lähtuvad oma otsuste tegemisel üksnes seadusest ja muudest õigusaktidest ning Eestile kohustuslikest välislepingutest.

Vaidlustus peab olema laekunud vaidlustuskomisjonile seitsme tööpäeva jooksul, arvates päevast, mil vaidlustaja sai teada või pidi teada saama oma õiguste rikkumisest või huvide kahjustamisest, kuid mitte pärast hankelepingu sõlmimist (RHS § 121). Vaidlustus hanke alusdokumendi peale peab olema laekunud sama tähtaja jooksul, kuid mitte hiljem kui kolm tööpäeva enne hankemenetluses osalemise taotluste, pakkumuste, ideekavandite või kontsessioonitaotluste esitamise tähtpäeva. Kahju hüvitamise taotluse võib vaidlustuskomisjonile esitada ühe aasta jooksul hankelepingu sõlmimisest arvates. Kahju hüvitamise taotluse vaatab vaidlustuskomisjon läbi mõistliku aja jooksul, muus osas kohaldatakse kahju hüvitamise taotluse läbivaatamisele vaidlustuse läbivaatamise kohta sätestatud.

Kahju hüvitamise taotluse esitamise võimalus ei tähenda, et taotleja või pakkuja võiks oodata kuni hankelepingu sõlmimiseni ja alles siis esitada taotluse kahju hüvitamiseks. Ka riigihangete puhul kehtib põhimõte, et isik kaotab õiguse õiguskaitsemeetmete rakendamise taotlemiseks, kui ta ei ole õigeaegselt, s.t seaduses sätestatud tähtaegade jooksul reageerinud ja esimesel võimalusel oma õiguste kaitset taotlenud.

Apellatsioonikohus võib otsustada esialgset õiguskaitset mitte rakendada ja siis ei ole ka hankijal enam takistust hankelepingu sõlmimiseks. Sellisel juhul on tegemist kehtiva hankelepinguga ja vaidlustaja peab oma esialgset nõuet muutma ning esitama taotluse kahju hüvitamiseks. Kahju hüvitamise taotluse läbivaatamisel ei tühista kohus hankija otsuseid, vaid tuvastab nende õigusvastasuse ja mõistab välja kahju.

Vaidlustus esitatakse vaidlustuskomisjonile kirjalikult eesti keeles koos lisadokumentide (vajadusel tõlgituna eesti keelde) ja kogu teabega hankemenetluse kohta, mis vaidlustaja käsutuses on. Vaidlustus peab sisaldama järgmisi andmeid:

- vaidlustaja nimi, aadress ja muud kontaktandmed;

- hankija nimi, aadress ja muud kontaktandmed;
- vaidlustuse ese, selle vastuolu riigihangete seaduse sätetega ja põhjused, miks vaidlustaja peab seda oma õigusi rikkuvaks või huve kahjustavaks;
- vaidlustaja selgelt väljendatud taotlus;
- vaidlustusele lisatud dokumentide loetelu.

Vaidlustuskomisjon hindab ühe tööpäeva jooksul vaidlustuse saamisest arvates selle vastavust nimetatud nõuetele. Kui vaidlustuskomisjon leiab, et vaidlustuses on kõrvaldatavaid puudusi, annab ta vaidlustajale puuduste kõrvaldamiseks kahe tööpäevase tähtaja. Vaidlustus jäetakse läbi vaatamata ja tagastatakse vaidlustajale, kui:

- vaidlustus ei ole esitatud tähtaegselt;
- vaidlustaja ei ole määratud tähtaja jooksul kõrvaldanud vaidlustuses esinevaid puudusi;
- samas asjas on juba tehtud otsus vaidlustuskomisjonis või kohtus;
- vaidlustatud hankemenetluse kohta on Riigihangete Amet teinud otsuse või ettekirjutuse hankemenetluse kehtetuks tunnistamiseks;
- hankija on tunnistanud vaidlustatud hankemenetluse või otsuse kehtetuks või õigusrikkumine on kõrvaldatud.

Vaidlustuse läbivaatamise kaasatakse kolmanda isikuna hankemenetluses osalev või osalemisest huvitatud isik, kelle õiguste üle vaidlustuse läbivaatamise käigus võidakse otsustada, näiteks edukas pakkuja. Kolmandat isikut ei pea kaasama, kui vaidlustus esitatakse hanke alusdokumendi peale ja vaidlustusest ei selgu, millise kolmanda isiku huve see võib puudutada.

Vaidlustuskomisjon teatab vaidlustuse esitamisest hankijale ja edastab talle vaidlustuse koopia, samuti teavitatakse kaasatud kolmandat isikut. Vaidlustuse esitamine vaidlustuskomisjonile ei peata automaatselt hankemenetlust, kuid hankijal on õigus hankemenetlus ise vaidlustusmenetluse ajaks peatada.

Kui vaidlustaja seda taotleb, võib vaidlustuskomisjon teha igas vaidlustusmenetluse staadiumis otsuse hankemenetluse peatamise kohta, võttes arvesse peatamisest tulenevaid võimalikke tagajärgi kõigile huvidele, mida võidakse kahjustada (RHS § 123). Eelkõige võtab vaidlustuskomisjon arvesse avalikku huvi näiteks avaliku teenuse osutamiseks korraldatava riigihanke puhul, kui viivitus võiks kaasa tuua teenuse osutamise katkemise. Otsuse hankemenetluse peatamise kohta teeb vaidlustuskomisjon ühe tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates ja otsust edasi kaevata ei ole võimalik. Vaatamata asjaolule, et

vaidlustuskomisjon ei ole hankemenetluse peatamise kohta otsust teinud, ei tohi hankija sõlmida hankelepingut enne vaidlustuse läbivaatamise lõppemist, vastasel korral on hankeleping tühine.

Hankija ja kolmas isik esitavad vaidlustusele kirjaliku vastuse kahe tööpäeva jooksul vaidlustuskomisjonilt vaidlustuse koopia saamisest arvates, lisades sellele kõik vaidlustuse lahendamiseks vajalikud dokumendid, mida vaidlustuskomisjon nõuab. Vastus edastatakse ka teistele menetlusosalistele.

Vaidlustuse vaatab läbi kas vaidlustuskomisjoni liige ainuisikuliselt või komisjoni vähemalt kolmeliikmeline koosseis. Vaidlustus vaadatakse läbi kas kirjalikus menetluses või korraldatakse avalik istung vaidlustaja, hankija ja kolmanda isiku osavõtul. Vaidlustuskomisjon korraldab vaidlustuse läbivaatamise avalikul istungil juhul, kui vähemalt üks vaidlustusmenetluse osalistest seda nõuab või kui vaidlustuskomisjon peab seda vaidlustuse lahendamiseks vajalikuks.

Istung korraldatakse 7 tööpäeva jooksul puudusteta vaidlustuse laekumisest arvates ja selle toimumise aeg antakse menetlusosalistele 3 tööpäeva enne teada (RHS § 124). Kui hankija või kolmas isik ei ilmu istungile, vaatab vaidlustuskomisjon vaidlustuse istungil läbi. Kui vaidlustaja istungile ei ilmu, jäetakse vaidlustus läbi vaatamata. Vaidlustuse läbivaatamisel istungil teeb vaidlustuskomisjon otsuse 10 tööpäeva jooksul istungi toimumisest arvates.

Vaidlustuse läbivaatamisel kirjalikus menetluses teeb vaidlustuskomisjon otsuse 10 tööpäeva jooksul puudusteta vaidlustuse laekumisest arvates.

Vaidlustusmenetlus lõpeb (RHS § 126):

- vaidlustuse lahendamisega kokkuleppel.
  - Kui kokkulepe saavutatakse istungil, vormistatakse see protokolliga, muul juhul teeb vaidlustuskomisjon vastava otsuse.
  - Vaidlustuskomisjon ei lõpeta menetlust kokkuleppega, kui see rikuks kolmanda isiku huve, ja vaatab vaidlustuse sisuliselt läbi;
- vaidlustusest loobumisega vaidlustaja poolt.
  - Kui vaidlustaja loobub vaidlustusest istungil, vormistatakse see protokolliga, muul juhul teeb vaidlustuskomisjon vastava otsuse;
- vaidlustuse põhjendatuks tunnistamisega hankija poolt.
  - Kui hankija tunnistab vaidlustuse põhjendatuks istungil, vormistatakse see protokolliga, muul juhul teeb vaidlustuskomisjon vastava otsuse.
  - Vaidlustuskomisjon ei lõpeta menetlust vaidlustuse põhjendatuks tunnistamisega juhul, kui see rikub kolmanda isiku huve;

- vaidlustuskomisjoni otsusega jätta vaidlustus või kahju hüvitamise taotlus rahuldamata.
- vaidlustuskomisjoni otsusega rahuldada vaidlustus osaliselt või täielikult, tunnistades kehtetuks hankija tehtud hankemenetlusega seotud käesoleva seadusega vastuolus olev otsus või kohustades hankijat viima hanke alusdokument vastavusse õigusaktidega ette nähtud nõuetele.
- vaidlustuskomisjoni otsusega rahuldada osaliselt või täielikult taotlus mõista hankijalt vaidlustaja kasuks välja hüvitis hankija õigusvastase otsuse, toimingu või hanke alusdokumendi tõttu tekkinud kahju hüvitamiseks.
- vaidlustuskomisjoni otsusega lõpetada vaidlustusmenetlus pärast Riigihangete Ameti poolt otsuse või ettekirjutuse tegemist hankemenetluse kehtetuks tunnistamise kohta.
  - Kui vaidlustuse läbivaatamise käigus ilmneb asjaolu, mis võib tuua kaasa hankemenetluse kehtetuks tunnistamise otsuse või ettekirjutuse tegemise Riigihangete Ameti poolt riigihangete seaduse § 108 lõigetes 1 või 2 nimetatud alusel, teavitab vaidlustuskomisjon viivitamata Ametit ning peatab vaidlustuse läbivaatamise kuni Ameti poolt järelevalve teostamise lõppemiseni.
  - Kui Amet teeb otsuse hankemenetluse kehtetuks tunnistamise kohta, ei vaata vaidlustuskomisjon vaidlustust läbi.

Vaidlustuse või kahju hüvitamise taotluse osalise rahuldamise korral mõistab vaidlustuskomisjon riigilõivu ja eksperditasu hankijalt välja proportsionaalselt vaidlustuse või kahju hüvitamise taotluse rahuldamisega, s.t osa menetluskuludest jääb ka vaidlustaja kanda. Hankijalt mõistetakse nimetatud tasud välja ka juhul, kui ta tunnistab vaidlustuse põhjendatuks või kui Riigihangete Amet teeb otsuse või ettekirjutuse hankemenetluse või hankija otsuse kehtetuks tunnistamise kohta. Vaidlustaja kanda jäävad menetluskulud juhul, kui vaidlustus jääb rahuldamata või kui vaidlustaja võtab oma vaidlustuse tagasi. Kokkuleppe tegemisel peavad pooled kokkuleppele jõudma ka menetluskulude jaotuses.

Vaidlustuskomisjoni otsus tehakse avalikult teatavaks vaidlustuskomisjoni kantseleis.

Vaidlustuse läbivaatamisele võib kaasata eksperte. Ekspert võib esitada oma arvamuse kirjalikult või suuliselt istungil. Sellisel juhul ja juhul, kui vaidlustuskomisjon on pöördunud Euroopa Kohtu poole asjas eelotsuse saamiseks, teeb vaidlustuskomisjon otsuse 10 tööpäeva jooksul ekspertarvamuse või eelotsuse saamisest arvates.

Vaidlustuse rahuldamisel on vaidlustuskomisjoni otsus hankijale täitmiseks kohustuslik. Hankija on kohustatud viima kõik oma hankemenetluse käigus tehtud otsused kooskõlla

vaidlustuskomisjoni jõustunud otsusega. Hankija sõlmitud hankeleping, mis on vastuolus vaidlustuskomisjoni otsusega, on tühine.

Ka pärast vaidlustusmenetluse lõppemist on hankijal kohustus järgida 14-päevast ooteperioodi enne hankelepingu sõlmimist, vastasel korral on hankeleping tühine.

Vaidlustuskomisjoni otsuse peale võivad kaebuse esitada nii hankija, vaidlustaja kui ka kolmas isik (RHS § 129). Kaebus vaidlustuskomisjoni otsuse peale esitatakse hankija asukohajärgsele ringkonnakohtule 7 päeva jooksul vaidlustuskomisjoni otsuse teatavaks tegemisest arvates ning selle menetlemisele kohaldatakse halduskohtumenetluse seadustikus apellatsioonkaebuse kohta sätestatud riigihangete seaduses sätestatud erisustega. Halduskohus ei ole esimeses astmes pädev läbi vaatama riigihangete alaseid kaebusi nendes asjades, mis on loetletud riigihangete seaduse § 117 lõigetes 2 ja 3, s.t halduskohtul puudub pädevus kaebuste osas, mis on esitatud 2007. a 1. maist kehtima hakanud riigihangete seaduse alusel korraldavate riigihangete tehtavate dokumentide ja otsuste kohta. Muudel juhtudel halduskohtu pädevust piiratud ei ole. Muuhulgas vaatab halduskohus läbi kaebused, mis on esitatud ostja tegevuse peale pakkumismenetluste läbiviimisel, mida on alustatud ja mis viiakse lõpuni lähtudes enne 2007. a 1. maid kehtinud riigihangete seaduse nõuetest.